

2022 წელს გაწეული სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის ანგარიში

სსიპ სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულების (ინსტიტუტის/ცენტრის) ან უნივერსიტეტთან არსებული დამოუკიდებელი სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულების (ინსტიტუტის/ცენტრის) დასახელება:

სსიპ საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ი.ჯორდანია სახელობის საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი

1. სახელმწიფო ბიუჯეტის პროგრამული დაფინანსებით გათვალისწინებული სამეცნიერო-კვლევითი პროექტების ჩამონათვალი:

1) პროექტის დასახელება მეცნიერების დარგისა და სამეცნიერო მიმართულების მითითებით; პროექტის დაწყებისა და დამთავრების წლები

საქართველოს ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენებისა და რეგიონების (მხარეების) საწარმოო ძალების მდგრადი განვითარების პრობლემების კვლევა

მეცნიერების დარგები: საბუნებისმეტყველო მეცნიერებანი (1.); ინჟინერია და ტექნოლოგიები (2.); აგრარული მეცნიერებანი (4.); სოციალური მეცნიერებანი (5.); საქართველოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (7.).

სამეცნიერო მიმართულებები: დედამიწის და მათთან დაკავშირებული გარემოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (გეოლოგია; გარემოს შემსწავლელი მეცნიერებანი; წყლის რესურსები) (1.5.); გარემოს შემსწავლელი ინჟინერია (სამთო და სასარგებლო წიაღისეულის გადამუშავება) (2.7.); სოფლის მეურნეობა, მეტყვევობა და მეთევზეობა (4.1.); ეკონომიკა და ბიზნესი (5.2.); სოციოლოგია (დემოგრაფია) (5.4.); სოციალური და ეკონომიკური გეოგრაფია (გაემოსდაცვითი მეცნიერებანი) (5.7.); საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები (7.1.); ინჟინერია და ტექნოლოგიები (7.2.); აგრარული მეცნიერებები (7.4); სოციალური მეცნიერებები (7.6).

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2026 წ.

2) პროექტის შესრულებაში მონაწილე პერსონალი (თითოეულის როლის მითითებით)

1. **ზურაბ ლომსაძე** - ცენტრის დირექტორი, ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს საინჟინრო აკადემიის აკადემიკოსი (პროექტის ხელმძღვანელი, ელექტრონული პლატფორმა)
2. **ნოდარ ჭითანავა** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (მიწის რესურსები)
3. **დავით გამეზარდაშვილი** - დირექტორის მოადგილე, ქიმიის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (ეკოლოგია)
4. **გიორგი მაღალაშვილი** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, გეოგრაფია-მინერალოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს საინჟინრო აკადემიის აკადემიკოსი (მინერალური რესურსები)
5. **გივი თალაკვაძე** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, საერთაშორისო და საქართველოს საინჟინრო აკადემიების და საქართველოს საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა აკადემიის წევრი (ინტეგრალური რესურსები)

6. **ოთარ ფარესიშვილი** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ქიმიის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (რეკრეაციული რესურსები, ელექტონული პლატფორმა, მონაცემთა ბაზა)
7. **ქეთევან ვეზირიშვილი-ნოზაძე** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს საინჟინრო აკადემიის აკადემიკოსი (ენერგეტიკული რესურსები)
8. **ნოდარ მირიანაშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი (ენერგეტიკული რესურსები)
9. **ქეთევან მახარაძე** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (წყლის რესურსები)
10. **ჯემალ კაკულია** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (მინერალური რესურსები)
11. **თამაზ პატარქალაშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (ტყის რესურსები)
12. **ლაურა კვარაცხელია** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ქიმიის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (რეკრეაციული რესურსები)
13. **ნოდარ გრძელიშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი (რეკრეაციული რესურსები)
14. **ედიშერ კვესიტაძე** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ბიოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (მინერალური რესურსები)
15. **იოსებ არჩვაძე** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (ინტეგრალური რესურსები)
16. **ივერი ახალბედაშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (მიწის რესურსები)
17. **ვახტანგ გელაძე** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, გეოგრაფიის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (წყლის რესურსები)
18. **ვაჟა ზეიკიძე** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი (მიწის რესურსები)
19. **რუსუდან ფირცხალავა** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, აკადემიური დოქტორი (მიწის რესურსები, წყლის რესურსები)
20. **ვალენტინა მირზაევი** - მეცნიერი თანამშრომელი, ინჟინერ-ელექტრიკოსი (ელექტრონული პლატფორმა, მონაცემთა ბაზა)
21. **ქეთევან სოლომონიშვილი** - მეცნიერი თანამშრომელი, ინჟინერ-არქიტექტორი (მონაცემთა ბაზა)
22. **ეკა ტეფნაძე** - მთავარი სპეციალისტი (საბუღალტრო-ფინანსური ანგარიშგება)
23. **ლალი ჩაგელიშვილი** - უფროსი სპეციალისტი (საქმის წარმოება, ბიბლიოგრაფია, ტექსტების რედაქტირება)
24. **გიორგი გაიხარაშვილი** - სპეციალისტი (პროგრამული უზრუნველყოფა)
25. **მედეა ჯიბაშვილი** - სპეციალისტი

პროექტის ზოგადი მიმოხილვა და მოსალოდნელი შედეგები

საზოგადოების განვითარების თანამედროვე ეტაპზე ბუნებრივი რესურსებისა და საწარმოო ძალების მართვის ოპტიმიზაცია და რაციონალური გამოყენება კვლავ რჩება ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორად.

ნებისმიერი სახელმწიფო ვალდებულია შეიმუშავოს და განახორციელოს გეგმაზომიერი, გამჭვირვალე პოლიტიკა ბუნებათსარგებლობის სფეროში, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ბუნებრივი რესურსების არარაციონალური, მით უფრო მტაცებლური ექსპლუატაცია და რაც მნიშვნელოვანია, შენარჩუნებულ იქნეს ბიომრავალფეროვნება და მოსახლეობის სასიცოცხლო გარემოს მუდმივად გაჯანსაღების პოტენციალი.

თანამედროვე პირობებში, როცა გლობალიზაციის რთულ და წინააღმდეგობრივ პროცესში არსებული და ახალი მწვავე პრობლემების (მათ შორის კოვიდ-19-ის პანდემიით გამოწვეული) რთულ კვანძებად ფორმირება დაჩქარებული ტემპებით მიმდინარეობს, აუცილებელია ქვეყნის და მისი მხარეების (რეგიონების) სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ისეთი სტრატეგიის განსაზღვრა, რომლის განხორციელებით მიღებული იქნება არსებული ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენებისა და საწარმოო ძალების ოპტიმალური განვითარების ხელშემწყობი (სამართლებრივი, სოციალურ-ეკონომიკური, ეკოლოგიური, ორგანიზაციულ-მმართველობითი და ა.შ.) გარემო.

ამ მიზნის განსახორციელებლად უპირველეს ყოვლისა საჭიროა ქვეყანაში არსებული რესურსული პოტენციალის კომპლექსური შესწავლა-შეფასება-ანალიზი მათზე მოთხოვნილების გათვალისწინებით, რესურსების ათვისების ღონისძიებათა განსაზღვრა და მათი თანმიმდევრულად (ეტაპობრივად) განხორციელება.

სტუ-ის ი.ჟორდანია სახელობის საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი (შემდგომში - „ცენტრი“) 1978 წლიდან იკვლევს არსებულ მიწის, წყლის, ტყის, სასარგებლო წიაღისეულის, სათბობ-ენერგეტიკულ, ჰიდრო, მზის, ქარის, გეოთერმულ და მინერალური წყლების, რეკრეაციულ, ტურისტულ და ადამიანურ რესურსებს - მათი აღწერის, შეფასებისა და რაციონალური გამოყენების მიმართულებით; განახლებადი ინფორმაციის საფუძველზე აფასებს რესურსების თანამედროვე მდგომარეობას, აყალიბებს მათი ეფექტიანი და კომპლექსური გამოყენების კონცეპტუალურ მიდგომებს, შეიმუშავებს სათანადო წინადადებებსა და რეკომენდაციებს.

წინამდებარე პროექტი - **“საქართველოს ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენებისა და რეგიონების (მხარეების) საწარმოო ძალების მდგრადი განვითარების პრობლემების კვლევა“**. ცენტრის ძირითადი კვლევითი მიმართულების ლოგიკური გაგრძელებაა და მიზნად ისახავს ხელი შეუწყოს ქვეყნისა და მისი რეგიონების (მხარეების) მდგრად განვითარებას ახლო და გმელვადიან პერსპექტივებში.

პროექტის ფარგლებში გათვალისწინებულია: ქვეყნისა და მისი რეგიონების (მხარეების) ბუნებრივი და ადამიანური რესურსების პოტენციალის შესწავლა მათი რაციონალური და ეფექტიანი გამოყენების მიზნით (როგორც დარგობრივ, ასევე რეგიონულ ჭრილში); რეგიონების (მხარეების) ეკონომიკური ზრდის ფაქტორების შეფასება (უპირატესად ადგილობრივი რესურსების გამოყენებით); ბუნებრივი რესურსების შეფასებისა და მართვის მეთოდოლოგიური საფუძვლების შემუშავება; რესურსსარგებლობის ურბანული და სივრცობრივი განვითარების, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების შესწავლა; ქვეყნის რეგიონების (მხარეების) ბუნებრივი რესურსებისა და საწარმოო ძალების ელექტრონული პლატფორმის შემუშავება და სხვ.

დასმული ამოცანების რეალიზებაში გათვალისწინებულია ინტეგრალური მეთოდოლოგიური მიდგომების შემუშავება და დანერგვა.

ქვემოთ წარმოდგენილია ზოგადი (მოკლე, კონცეპტუალურ დონეზე) ინფორმაცია პროექტით გათვალისწინებული კვლევებისა და მოსალოდნელი შედეგების შესახებ ცალკეული სფეროების (რესურსების) მიხედვით:

მიწის რესურსები

კვლევის შედეგად შემუშავებული დასკვნები და რეკომენდაციები მოემსახურება მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენების სახელმწიფო პოლიტიკის (სტრატეგიის)

განსაზღვრას, როგორც ცენტრალურ, ასევე რეგიონულ (მუნიციპალურ) დონეზე. პროექტი ხელს შეუწყობს მიწის - ბუნებრივი რესურსისა და წარმოების ფაქტორის - ეფექტიანობის ამაღლებას, რაც ქვეყნის ეკონომიკური (სასურსათო) უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა და საბაზრო პრინციპებზე დაფუძნებული ქვეყნის ეკონომიკის ახალი დარგობრივი სტრუქტურის სრულყოფის განმსაზღვრელი პირობაა.

წყლის რესურსები

შედეგად გაანალიზებული იქნება დაზუსტებული და უახლესი მონაცემები წყლის რესურსების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების შესახებ საქართველოს რეგიონებში. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა წყლის ეკოლოგიური მდგომარეობისა და დაბინძურების ხარისხის, ასევე თანამედროვე წყალგამწმენდი ტექნოლოგიების შეფასებას. შესწავლილი იქნება სამეურნეო წყალმომარების არსებული მდგომარეობა. შეფასდება წყალმომარაგების, წყალარინების სისტემების სრულყოფილი ფუნქციონირების, წყლის დანაკარგების შემცირების, რეგიონების წყლით უზრუნველყოფის ძირითადი ხელშემშლელი ფაქტორები. კვლევის შედეგად რეგიონულ დონეზე რაციონალური წყალმომარების ხელშემწყობი ღონისძიებების შემუშავება მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს რეგიონებში წყალდამზოგველი სწორი პოლიტიკის გატარებას.

ტყის რესურსები

კვლევის შედეგები და რეკომენდაციები ხელს შეუწყობს ტყეების (განსაკუთრებით მთის ზონაში) მდგრადი განვითარების პრობლემების გადაჭრას, ტყეების დაცვითი და ეკოლოგიური ფუნქციების გაძლიერებას, რაც სასიკეთოდ წაადგება ქვეყნის და მთლიანად პლანეტის კლიმატის გაჯანსაღებას.

მინერალური რესურსები

პროექტით გათვალისწინებულია საქართველოს წიაღისეულის საბადოებზე და მოქმედ საწარმოებში არსებული მდგომარეობის შესწავლა-ანალიზი-შეფასება და წინადადებების შემუშავება საწარმოო ციკლში პროდუქციის გამდიდრების თანამედროვე მეთოდების შერჩევის, წარმოების ნარჩენების (ე.წ. „კუდების“) და გამოუყენებელი ე.წ. „ფუჭი ქანების“ შემდგომი გადამუშავების მიზნით, ასევე საწარმოს ექსპლუატაციასთან დაკავშირებული ეკოლოგიური პრობლემების შერბილების მიმართულებით.

ენერგეტიკული რესურსები

შესწავლილი იქნება განახლებადი და არატრადიციული ენერგორესურსების პოტენციალი, მათი ეფექტიანი გამოყენების მიმართულებები და ენერგოეფექტიანობა. ჩატარდება კვლევები ქვეყნის რეგიონების/მხარეების ენერგოუზრუნველყოფის ამაღლების შესაძლებლობების დასადგენად ადგილობრივი განახლებადი და ალტერნატიული ენერგორესურსების მოხმარების გზით

ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები

კვლევა ითვალისწინებს: ტურიზმის განვითარების პოტენციალის შეფასების არსებული მეთოდოლოგიების კომპლექსურ კვლევას და რეგიონული ტურიზმის სტრატეგიის ფორმირების თეორიულ-მეთოდური მიდგომების განსაზღვრას; საქართველოს რეკრეაციულ სექტორში არსებული მდგომარეობის ანალიზსა და მიღებული შედეგების ეფექტიანობის შეფასებას; ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების რაციონალურად გამოყენების მიზნობრივი პროგრამების შემუშავების მეთოდის განსაზღვრას; ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების კომპლექსურ შეფასებას.

ადამიანური (შრომითი) რესურსები

კვლევის ფარგლებში მოხდება ადამიანური (შრომითი) რესურსებით ქვეყნის რეგიონების უზრუნველყოფის არსებული მდგომარეობის შეფასება. ყურადღება გამახვილდება მწვავე დემოგრაფიულ და მოსახლეობის დასაქმების პრობლემებზე, მათ გამოძწევ მიზეზებსა და შექმნილი ვითარებიდან გამოსვლის გზებზე, ასევე მთის ზონის

მოსახლეობის მიგრაციის საკითხებზე. გაანალიზდება რეგიონებში (მხარეებში) არსებული დემოგრაფიული განვითარების ტენდენციები, შრომითი რესურსების კვლავწარმოებისა და რაციონალური გამოყენების თავისებურებები მიმდინარე ეტაპზე.

ინტეგრალური რესურსები

პროექტის ფარგლებში მოხდება საქართველოს ინტეგრალური რესურსული პოტენციალის (ბუნებრივი, ადამიანური, კომუნიკაციური, საინფორმაციო, ისტორიულ-კულტურული, საინვესტიციო, გეოსტრატეგიული და სხვ.) იდენტიფიცირება, ანალიზი და კლასიფიცირება, მათი მაღალეფექტიანი გამოყენებისა და მართვის სრულყოფილი სისტემის შექმნის მეთოდოლოგიის შემუშავება. სამუშაოს წარმატებით განხორციელების შემთხვევაში, მივიღებთ რიგი თანამედროვე გამოწვევების ეფექტიანი გადაწყვეტის ალგორითმებსა და მოდელებს, ხოლო კვლევის შედეგები შეიძლება საფუძვლად დაედოს ქვეყნის რესურსული პოლიტიკისა და სოციალურ-ეკონომიკურ-ეკოლოგიური განვითარების ინოვაციური მოდელის შემუშავებას.

საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების საინფორმაციო სისტემა

შემუშავებული ელექტრონული პლატფორმა საშუალებას მოგვცემს მხარის/ქვეყნის რესურსული პოტენციალის შესახებ სრული ინფორმაცია ხელმისაწვდომი ფორმით მიეწოდოს ყველა დაინტერესებულ პირს. ეს ხელს შეუწყობს მხარის/ქვეყნის რესურსული პოტენციალის ეკონომიკურ ბრუნვაში აქტიურად ჩართვისთვის ადგილობრივი თუ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვასა და მიზნობრივ გამოყენებას.

პროექტი შედგება ქვეპროექტებისგან, რომელთა შესახებ ინფორმაცია წარმოდგენილია ქვემოთ.

1) ქვეპროექტების დასახელება მეცნიერების დარგისა და სამეცნიერო მიმართულების მითითებით; პროექტის დაწყებისა და დამთავრების წლები

1. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების კომპლექსური (ინტეგრალური) მართვის სისტემის ფორმირების კონცეპტუალურ-მეთოდოლოგიური მიდგომები

საქართველოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (საბუნებისმეტყველო (7.1), აგრარული (7.4), სოციალური მეცნიერებები (7.6.)), ეკონომიკა და ბიზნესი (5.2), სხვა აგრარული მეცნიერებანი (4.5).

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

2. საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსები და წყალმოხმარების პრობლემები რეგიონების მიხედვით

დედამიწის და მათთან დაკავშირებული გარემოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (1.5) (წყლის რესურსები, ჰიდროლოგია)

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

3. ტყეების მდგრადი განვითარების პრობლემები და გამოწვევები საქართველოში

აგრარული მეცნიერებანი (4), სოფლის მეურნეობა, მეტყვეობა, მეთევზეობა (4.1)

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2026 წ.

4. ტყიბული - შაორის საბადოს ე.წ. “ფუჭი ქანების” - არგილიტების, თიხების, მამდიდრებელი ქანების ე.წ. „კუდების“, ნაცრის შესწავლა სამშენებლო მასალების და სასუქების წარმოების შესაძლებლობების დადგენის მიზნით.

საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები (1); დედამიწის და მათთან დაკავშირებული გარემოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (1.5., გეოლოგია); გარემოს შემსწავლელი ინჟინერია (2.7., სამთო და სასარგებლო წიაღისეულის გადამუშავება)

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

5. ევროპის „მწვანე შეთანხმება“ და მისი გავლენა საქართველოს ენერგოსექტორზე
ინჟინერია და ტექნოლოგიები (2.); ენერგეტიკა
დაწყება - 2022 წ. დამთავრება 2023 წ.

6. ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ეფექტიანი გამოყენების ძირითადი მიმართულებები: შეფასება და პროგნოზები

სოციალური მეცნიერებანი (5), ეკონომიკა და ბიზნესი (5.2, ბიზნესი და მენეჯმენტი (5.2.3); საქართველოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (7), სოციალური მეცნიერებანი (7.6)
დაწყება - 2021 წ. დამთავრება - 2024 წ.

7. საქართველოს მაღალმთიან რეგიონებში დემოგრაფიული პრობლემების გამომწვევი მიზეზები და გადაჭრის გზები

სოციალური მეცნიერებანი (5), დემოგრაფია (5.4), საქართველოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (7), სოციალური მეცნიერებები (7.6)
დაწყება - 2021 წ. დამთავრება - 2024 წ.

8. საქართველოს განვითარების პრიორიტეტები და ინტეგრალური რესურსები: პოტენციალი. ანალიზი. მართვა

სოციალური მეცნიერებანი (ეკონომიკა და ბუზნესი: ეკონომიკა, ეკონომეტრიკა; ინდუსტრიული ურთიერთობები; ბიზნესი და მენეჯმენტი)
დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

9. საქართველოს ბუნებრივი რესურსების საინფორმაციო ელექტრონული პლატფორმის შემუშავება (კონცეფცია)

საბუნებისმეტყველო მეცნიერებანი (1), კომპიუტერული და საინფორმაციო მეცნიერებანი (1.2), ინჟინერია და ტექნოლოგიები (2), საინფორმაციო ინჟინერია (2.2).
დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

2) ქვეპროექტების შესრულებაში მონაწილე პერსონალი (თითოეულის როლის მითითებით)

1. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების კომპლექსური (ინტეგრალური) მართვის სისტემის ფორმირების კონცეპტუალურ-მეთოდოლოგიური მიდგომები

1. **ნ.ჭითანავა** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ი.ახალბედაშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი
3. **ვ.ზეიკიძე** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი
4. **რ. ფირცხალავა** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი

2. საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსები და წყალმოხმარების პრობლემები რეგიონების მიხედვით.

1. **ქ.მახარაძე** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **რ.ფირცხალავა** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი

3. ტყეების მდგრადი განვითარების პრობლემები და გამოწვევები საქართველოში

თ.პატარქალაშვილი - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი ქვეპროექტის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი შემსრულებელი

4. ტყიბული - შაორის საბადოს ე.წ. “ფუჭი ქანების” - არგილიტების, თიხების, მამდიდრებელი ქანების ე.წ. „კუდების“, ნაცრის შესწავლა სამშენებლო მასალების და სასუქების წარმოების შესაძლებლობების დადგენის მიზნით.

1. **გ.მაღალაშვილი** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, გეოგია-მინერალოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ჯ.კაკულია** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი

5. ევროპის „მწვანე შეთანხმება“ და მისი გავლენა საქართველოს ენერგოსექტორზე

1. **ნ.მირიანაშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ქ.ვეზირიშვილი-ნოზაძე** - ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი
3. **დ.გამეზარდაშვილი** - მთავარი მეცნიერ თანამშრომელი, მკვლევარი
4. **მ.ჯიბაშვილი** - წამყვანი ინჟინერი

6. ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ეფექტიანი გამოყენების ძირითადი მიმართულებები: შეფასება და პროგნოზები

1. **ნ.გრძელიშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ლ.კვარაცხელია** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ქიმიის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი

7. საქართველოს მაღალმთიან რეგიონებში დემოგრაფიული პრობლემების გამოძვევი მიზეზები და გადაჭრის გზები

ნ.გრძელიშვილი - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი შემსრულებელი

8. საქართველოს განვითარების პრიორიტეტები და ინტეგრალური რესურსები: პოტენციალი. ანალიზი. მართვა

გ.თალაკვაძე - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი შემსრულებელი

9. საქართველოს ბუნებრივი რესურსების საინფორმაციო ელექტრონული პლატფორმის შემუშავება (კონცეფცია)

1. **ზურაბ ლომსაძე** - ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ოთარ ფარესიშვილი** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ქიმიის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი
3. **ვალენტინა მირზაევი** - მეცნიერი თანამშრომელი, მკვლევარი, შემსრულებელი
4. **ქეთევან სოლომონიშვილი** - მეცნიერი თანამშრომელი, მკვლევარი, შემსრულებელი
5. **გიორგი გაიხარაშვილი** - სპეციალისტი, პროგრამული უზრუნველყოფა

2. პროგრამული დაფინანსებით გათვალისწინებული სამეცნიერო-კვლევითი პროექტების/ქვეპროექტის შესრულების შედეგები

2.1.

1) გარდამავალი (მრავალწლიანი) ქვეპროექტების დასახელება მეცნიერების დარგისა და სამეცნიერო მიმართულების მითითებით; პროექტის დაწყებისა და დამთავრების წლები

1. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების კომპლექსური (ინტეგრალური) მართვის სისტემის ფორმირების კონცეპტუალურ-მეთოდოლოგიური მიდგომები.

საქართველოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (საბუნებისმეტყველო (7.1), აგრარული (7.4), სოციალური მეცნიერებები (7.6.)), ეკონომიკა და ბიზნესი (5.2), სხვა აგრარული მეცნიერებანი (4.5).

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

2. საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსები და წყალმომარების პრობლემები რეგიონების მიხედვით. საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსები და წყალმომარების პრობლემები რეგიონების მიხედვით (2022-2023 წლები).

დედამიწის და მათთან დაკავშირებული გარემოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (1.5) (წყლის რესურსები, ჰიდროლოგია)

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

3. ტყეების მდგრადი განვითარების პრობლემები და გამოწვევები საქართველოში

აგრარული მეცნიერებანი (4), სოფლის მეურნეობა, მეტყევეობა, მეთევზეობა (4.1)

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2026 წ.

4. ტყიბული - შაორის საბადოს ე.წ. “ფუჭი ქანების” - არგილიტების, თიხების, მამდიდრებელი ქანების ე.წ. „კუდების“, ნაცრის შესწავლა სამშენებლო მასალების და სასუქების წარმოების შესაძლებლობების დადგენის მიზნით.

საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები (1); დედამიწის და მათთან დაკავშირებული გარემოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (1.5., გეოლოგია); გარემოს შემსწავლელი ინჟინერია (2.7., სამთო და სასარგებლო წიაღისეულის გადამუშავება)

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

5. ევროპის „მწვანე შეთანხმება“ და მისი გავლენა საქართველოს ენერგოსექტორზე

მეცნიერების დარგი: ინჟინერია და ტექნოლოგიები (2.)

სამეცნიერო მიმართულება: ენერგეტიკა

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება 2023

6. ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ეფექტიანი გამოყენების ძირითადი მიმართულებები: შეფასება და პროგნოზები

სოციალური მეცნიერებანი (5), ეკონომიკა და ბიზნესი (5.2, ბიზნესი და მენეჯმენტი (5.2.3);

საქართველოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (7), სოციალური მეცნიერებანი (7.6)

დაწყება - 2021 წ. დამთავრება - 2024 წ.

7. საქართველოს მაღალმთიან რეგიონებში დემოგრაფიული პრობლემების გამომწვევი მიზეზები და გადაჭრის გზები

სოციალური მეცნიერებანი (5), დემოგრაფია (5.4), საქართველოს შემსწავლელი მეცნიერებანი (7), სოციალური მეცნიერებები (7.6)

დაწყება - 2021 წ. დამთავრება - 2024 წ.

8. საქართველოს განვითარების პრიორიტეტები და ინტეგრალური რესურსები: პოტენციალი. ანალიზი. მართვა

სოციალური მეცნიერებანი (ეკონომიკა და ბუზნესი: ეკონომიკა, ეკონომეტრიკა; ინდუსტრიული ურთიერთობები; ბიზნესი და მენეჯმენტი)

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

9. საქართველოს ბუნებრივი რესურსების საინფორმაციო ელექტრონული პლატფორმის შემუშავება (კონცეფცია)

საბუნებისმეტყველო მეცნიერებანი (1), კომპიუტერული და საინფორმაციო მეცნიერებანი (1.2), ინჟინერია და ტექნოლოგიები (2), საინფორმაციო ინჟინერია (2.2).

დაწყება - 2022 წ. დამთავრება - 2023 წ.

2) ქვეპროექტების შესრულებაში მონაწილე პერსონალი (თითოეულის როლის მითითებით)

1. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების კომპლექსური (ინტეგრალური) მართვის სისტემის ფორმირების კონცეპტუალურ-მეთოდოლოგიური მიდგომები.

1. **ნ.ჭითანავა** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ი.ახალბედაშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი
3. **ვ.ზეიკიძე** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი
4. **რ. ფირცხალავა** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი

2. საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსები და წყალმომარების პრობლემები რეგიონების მიხედვით.

1. **ქ.მახარაძე** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **რ.ფირცხალავა** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი

3. ტყეების მდგრადი განვითარების პრობლემები და გამოწვევები საქართველოში

თ.პატარქალაშვილი - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი ქვეპროექტის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი შემსრულებელი

4. ტყიბული - შაორის საბადოს ე.წ. "ფუჭი ქანების" - არგილიტების, თიხების, მამდიდრებელი ქანების ე.წ. „კუდების“, ნაცრის შესწავლა სამშენებლო მასალების და სასუქების წარმოების შესაძლებლობების დადგენის მიზნით.

1. **გ.მაღალაშვილი** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, გეოგია-მინერალოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ჯ.კაკულია** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი

5. ევროპის „მწვანე შეთანხმება“ და მისი გავლენა საქართველოს ენერგოსექტორზე

1. **ნ.მირიანაშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ქ.ვეზირიშვილი-ნოზაძე** - ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი
3. **დ.გამეზარდაშვილი** - მთავარი მეცნიერ თანამშრომელი, მკვლევარი
4. **მ.ჯიბაშვილი** - წამყვანი ინჟინერი

6. ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ეფექტიანი გამოყენების ძირითადი მიმართულებები: შეფასება და პროგნოზები

1. **ნ.გრძელიშვილი** - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ლ.კვარაცხელია** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ქიმიის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი

7. საქართველოს მაღალმთიან რეგიონებში დემოგრაფიული პრობლემების გამომწვევი მიზეზები და გადაჭრის გზები

ნ.გრძელიშვილი - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი შემსრულებელი

8. საქართველოს განვითარების პრიორიტეტები და ინტეგრალური რესურსები: პოტენციალი. ანალიზი. მართვა

გ.თალაკვაძე - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი შემსრულებელი

9. საქართველოს ბუნებრივი რესურსების საინფორმაციო ელექტრონული პლატფორმის შემუშავება (კონცეფცია)

1. **ზ.ლომსაძე** - ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ქვეპროექტის ხელმძღვანელი
2. **ო.ფარესიშვილი** - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ქიმიის მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიური დოქტორი, მკვლევარი, პასუხისმგებელი შემსრულებელი
3. **ვ.მირზაევი** - მეცნიერი თანამშრომელი, მკვლევარი, შემსრულებელი
4. **ქ.სოლომონიშვილი** - მეცნიერი თანამშრომელი, მკვლევარი, შემსრულებელი
5. **გ.გაიხარაშვილი** - სპეციალისტი, პროგრამული უზრუნველყოფა

გარდამავალი (მრავალწლიანი) კვლევითი ქვეპროექტების 2022 წლის ძირითადი თეორიული და პრაქტიკული შედეგების შესახებ ვრცელი ანოტაცია (ქართულ ენაზე)

1. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების კომპლექსური (ინტეგრალური) მართვის სისტემის ფორმირების კონცეპტუალურ-მეთოდოლოგიური მიდგომები.

ქვეპროექტის შესრულება გათვალისწინებულია ორ ეტაპად. პირველ ეტაპზე (2022 წელი) განხორციელდა კვლევა თემაზე: "საქართველოში მიწის რესურსების მართვის თანამედროვე მდგომარეობის (სამართლებრივი, სოციალური, ეკონომიკური, ეკოლოგიური, ორგანიზაციული ასპექტები) და მიწის რესურსების გამოყენების საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების შესახებ ინფორმაციების მოძიება და ანალიზი".

თემა რამდენიმე ქვეთავად გამოიყო:

- სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების მართვის კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური ასპექტები.

საქართველოსა და საზღვარგარეთის რამდენიმე (შერჩევით) ქვეყანაში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების მართვის გამოცდილების შესწავლამ გვიჩვენა, რომ თანამედროვე პირობებში მიწის რესურსების პრივატიზაციის და საადგილმამულო ურთიერთობების სისტემის ტრანსფორმაციამ წარმოშვა მთელი რიგი პრობლემები - რომლებიც ხელს უშლიან სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის განაწილების, გადანაწილების და გამოყენების ეფექტიან მართვას რამაც გამოიწვია მიწის რესურსების პროდუქტიულობისა და ეფექტიანობის შემცირება, დეგრადაციის პროცესის გაღრმავება, მეორადი დაჭაობების დაჩქარება, მიწების ფრაგმენტაცია, მელიორაციული სამუშაოების, მექანიზაციის დონის, ნათესი ფართობების მკვეთრი შემცირება. მაგალითად, 1990-2021 წლებში საქართველოში ნათესი ფართობები შემცირდა 490 ათასი ჰექტრით.

მიწის რესურსების მართვაში გამოვლინდა რიგი თავისებურებები. კერძოდ, მიწასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებში სახელმწიფო გამოდის როგორც პოლიტიკური სუბიექტი და მიწის რესურსების მესაკუთრე. ეს თავისებურება რიგ წინააღმდეგობებს ქმნის. მით უფრო პოსტსოციალისტურ ქვეყნებში, სადაც ახლო წარსულში მიწის რესურსები მხოლოდ სახელმწიფოს საკუთრებაში იყო. მიწის რესურსების მართვა მოითხოვს ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორების შეთანწყობას. ამის გაუთვალისწინებლად შეუძლებელია ბუნებრივი და ეკონომიკური ობიექტური კანონების მოთხოვნებზე სწორად რეაგირება. ამით განსხვავდება მიწის რესურსების მართვა მართვის ყველა სხვა ფორმისაგან და ეფუძნება როგორც ბუნებრივ-ბიოლოგიურ, ასევე სოციალურ-ეკონომიკურ კანონებს, უფრო სწორად

მათი ერთობლივად გამოყენების აუცილებლობას. მართვის ობიექტია ქვეყნის მიწის ფონდი - საქართველოს მიწის რესურსები (საკუთრების ფორმის მიუხედავად). შესაბამისად განისაზღვრება მართვის მიზანი, პრინციპები, ფუნქციები, მეთოდები. მიწის რესურსების მართვის მთავარი მიზანია - მიწის რაციონალური გამოყენება და დაცვა, რაც უპირველეს ყოვლისა ნიშნავს სახელმწიფოსა და საზოგადოების ინტერესების (მოთხოვნილებების) შესაბამისად მიწის (მისი მრავალმხრივი ფუნქციებით) ყველაზე ეფექტიან გამოყენებას. მიწის მრავალფუნქციური მნიშვნელობა წარმოშობს მისი რესურსების გამოჟვნის, განაწილების რეგულირებისა და დაცვის პრობლემებს. ამიტომ ქვეყნის განვითარების ყველა ეტაპზე მიწის რესურსების გამოყენების პრობლემები სახელმწიფოსა და საზოგადოების მუდმივი ყურადღების ცენტრში უნდა იყოს. მიწის რაციონალურად გამოყენების კონტექსტში განისაზღვრება სტრატეგიული პრიორიტეტები. მაგალითად, საქართველოში, რომელიც მცირე მიწიანობით, მრავალნაკვეთიანობით ხასიათდება და რეგიონულ, ერთმანეთისაგან განსხვავებულ ბუნებრივ-საწარმოო პირობებს მოიცავს, აუცილებელია უპირატესობა მიენიჭოს მიწის რესურსების სასოფლო-სამეურნეო გამოყენებას (ეს განპირობებულია ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოების დაცვის ინტერესებით).

საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლის ტენდენციების ანალიზით დადასტურდა, რომ პრივატიზაციის მოუშაადებლად, შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის გარეშე ჩატარებამ მიწის რესურსების დანაწევრება, ინტენსიური ფართობების მიტაცება, სოფლის მეურნეობის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაჩანაგება, მართვის ადრინდელი სისტემების მყისიერი მოშლა გამოიწვია. 2004 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მიხედვით საოჯახო მეურნეობების (რომლებიც სოფლის მეურნეობის სუბიექტთა 98% შეადგენდა) საშუალო ფართობი - 1,22 ჰექტარი იყო, ნაკვეთების საშუალო რაოდენობა - 2,33, ერთი ნაკვეთის საშუალო ზომა - 0,52 ჰექტარი. მეურნეობების 33,9%-ს ჰქონდა ერთნაკვეთიანი ფართობი, 48,8%-ს - 2 ან 3 ნაკვეთიანი, 13%-ს 4 ან 5 ნაკვეთიანი, 3,9%-ს - 6-დან 9 ნაკვეთამდე, 0,4%-ს - 10 და მეტი ნაკვეთი. რეფორმების შედეგად მსხვილი წარმოება შეიცვალა წვრილი წარმოებით, წარმოების ტექნოლოგიური, ეკონომიკური და ორგანიზაციული ერთიანობა დაირღვა და სოფლის მეურნეობის და მასთან დაკავშირებული დარგების ორგანიზაციულ-მმართველობითი სფეროს პარალიზება გამოიწვია.

აღმოჩნდა, რომ მიწის ბაზრის რეგულირებაში სწორად არ არის განსაზღვრული სახელმწიფოს ეკონომიკური როლი. ეს აიხსნება მიწის რესურსებისადმი ცალმხრივი დამოკიდებულებით, ილუზიებით, რომ კერძო საკუთრების დამკვიდრება თავად უზრუნველყოფდა მიწის ბაზრის ფორმირებას და ეფექტიან ფუნქციონირებას. პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ მიწის ყიდვა-გაყიდვა თვითმიზანი არ არის. იგი სტრატეგიული მიზნის - საზოგადოების კეთილდღეობის ამაღლების ერთ-ერთი საშუალებაა, არც მიწაზე საკუთრებაა პანაცეა. იგი ეფექტიანობას ავტომატურად ვერ უზრუნველყოფს.

ანალიზის შედეგად დადგინდა მიზეზების (ფაქტორების) ერთობლიობა, რომლებიც აფერხებენ მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენებას (პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის თანამედროვე პრინციპები (მექანიზმები) არ გამოიყენება, გაცნობიერებული არ არის მიწის რაციონალურად გამოყენების მნიშვნელობა, სათანადო ყურადღება არ ექცევა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის განვითარებას, წარმოების ძირითადი ფაქტორების კომპლექსურად გამოყენებას, კვალიფიციური კადრებით უზრუნველყოფას. მოუწესრიგებელია მიწის აღრიცხვა, რეგისტრაცია დასრულებული არ არის. ქვეყანას არა აქვს მიწის კოდექსი, მიწის კადასტრი, არ ხორციელდება მიწის დეგრადაციის წინააღმდეგ შესაბამისი ღონისძიებანი და სხვ.).

მიწის რესურსების მართვაში არსებული მდგომარეობის უმთავრესი მიზეზია ის, რომ სახელმწიფოს აგრარულ პოლიტიკაში რეფორმების მიმდინარეობის არც ერთ ეტაპზე ჯეროვანი ყურადღება არ მიექცა მიწის რაციონალური (კონპლექსური) გამოყენების

პრობლემებს. კერძოდ, რომ მიწა ბუნებრივ რესურსთან ერთად არის წარმოების ფაქტორი, ქონებრივი ურთიერთობების ობიექტი და სხვ.

კვლევის შედეგების ანალიზი დაედება საფუძვლად საქართველოში მიწის რესურსების მართვის რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენების სტრატეგიას, რომელშიც აისახება მიწის რესურსების მართვის თანამედროვე პრინციპები, მეთოდები, ფუნქციები. მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენების, სახელმწიფო, რეგიონული და მუნიციპალური მართვის ეფექტიანი შეთანწყობის მართვის ორგანიზაციული, ეკონომიკური, სოციალური, ეკოლოგიური ასპექტების კომპლექსურად განხილვის, საკადრო, მეცნიერული უზრუნველყოფის, მიწის კოდექსისა და მიწის კადასტრის მიღების, მიწის რესურსების გამოყენების პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის, მიწათმოწყობის, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის განვითარების, კვალიფიციური კადრების მომზადებისა და სხვა მიმართულებათა სისტემის ფორმირების რეკომენდაციები.

სახელმწიფომ, საზოგადოებამ უნდა გააცნობიერონ, რომ მიწის რესურსების რაციონალურ მართვასა და მის დაცვაზე მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებული ქვეყნის სუვერენიტეტის განმტკიცება, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ტემპები, არსებული ეკოლოგიური სისტემების შენარჩუნება, სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, რაც ხელს შეუწყობს მთელი საზოგადოების მუდმივად მზარდი და კულტურულ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების პირობების შექმნას. ამ მიზნით ხელისუფლებას უნდა გააჩნდეს მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენებისა და დაცვის ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკა.

- სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის გამოყენების (მართვის) ორგანიზაციულ-სამართლებრივი მექანიზმი (საქართველოს მიწის რესურსების სამართლებრივი ბაზის სრულყოფის ძირითადი მიმართულებები).

ნაშრომში განხილულია საბაზრო პრინციპებზე გარდამავალ პერიოდში მიწის რესურსების გამოყენების სამართლებრივი ბაზის ფორმირების პრინციპები, თავისებურებები და ტენდენციები. ნაჩვენებია, რომ მიწის რესურსების მართვის ხასიათი მოიცავს შესაბამის საკანონმდებლო საფუძვლებს, რომლებიც განსაზღვრავენ რესურსების გამოყენების პრინციპებს, მეთოდებს, ფუნქციებს. საკანონმდებლო ბაზაზეა დამოკიდებული ქვეყნის გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის მიწის რესურსების მართვის გამჭირვალე და ერთიანი სისტემის შექმნა. მიწაზე საკანონმდებლო ბაზა მოიცავს მიწაზე უფლებებთან დაკავშირებულ სხვადასხვა ასპექტს. ანალიზი ადასტურებს, რომ მიწის რეფორმები შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის არსებობის გარეშე დაიწყო. 90-იანი წლების დასაწყისში მიწების განაწილება ხდებოდა ისე, რომ არ იყო შემუშავებული მიწის საკუთრების სამართლებრივი საფუძვლები. ხოლო კანონი „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის შესახებ“ მიღებულ იქნა 1996 წელს. ბუნებრივია, ამან ნეგატიური შედეგები გამოიწვია.

მიწის მართვასთან დაკავშირებული ფუნქციები ამჟამადაც სახელმწიფო სტრუქტურებს შორისაც არ არის მკვეთრად გამიჯნული. ამიტომ ხშირია დუბლირების შემთხვევები, რაც იწვევს გაურკვევლობას. არ არის განსაზღვრული მიწის რესურსების მართვის პრიორიტეტები. რეაგირების გარეშე რჩება სახნავი ფართობის მკვეთრად შემცირების ტენდენცია, რაც პირდაპირ გავლენას ახდენს სასურსათო უსაფრთხოებაზე. ანგარიშგასაწევია თავისებურება, როცა მიწაზე უფლების დაცვას არ მოსდევს სოფლის მეურნეობაში ინვესტიციებისა და პროდუქციის წარმოების ზრდა. მიწის ბაზრის ცალმხრივი ლიბერალიზაცია ხელს უწყობს მიწების არა მიზნობრივად გამოყენებას. იმის გამო, რომ უკანასკნელ წლებში (2005 წლიდან) მიწის ბალანსის შედგენა არ წარმოებს, ობიექტური ინფორმაცია მიწის კატეგორიებში მიმდინარე ცვლილებების შესახებ არ არსებობს. გამოვლინდა ურბანული არელების თვითნებურად გამოყენების შემთხვევები და სხვ. ყოველივე ამან გამოიწვია მიწის აღრიცხვასა და რეგისტრაციაში არსებული ხარვეზები. აღმოჩნდა, რომ ფიზიკურ პირებს, რომლებსაც

ფაქტობრივ მფლობელობაში (სარგებლობაში) ჰქონდათ მიწის ფართობები, არ გააჩნიათ შესაბამისი უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტაცია. ასეთი მდგომარეობა იწვევს რიგ გაუგებრობებს.

„სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით განსაზღვრული მიწების გამოყენებისა და დაცვის პროგრამირების დასაფინანსებლად გათვალისწინებული იყო სახელმწიფო ბიუჯეტში საადგილმამულო ფონდის შექმნის საკითხი ამჯერადაც გადაწყვეტილი არ არის. ასევე გადაუწყვეტელია სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებული მიწის ფართობების განსახელმწიფოებრიობის, იჯარით და ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანოებზე გადაცემის საკითხები, ნიადაგის დაცვის სამართლებრივი ურთიერთობები მოწესრიგებას საჭიროებს.

არსებული მდგომარეობისა და სხვა ქვეყნების გამოცდილების შესწავლისა და ანალიზის საფუძველზე გათვალისწინებულია შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება. მათი განხორციელება ხელს შეუწყობს მიწაზე საკუთრების ფორმების პლურალიზმის პირობებში მიწის რაციონალურ და ეფექტიან გამოყენებას (მხედველობაში გვაქვს სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული მიწების ადგილობრივ მმართველობებზე მუდმივ სარგებლობაში გადაცემა. მიწათმოწყობის ახალი ორგანიზაციული სისტემის ჩამოყალიბება, მიწაზე ხელმისაწვდომობის პირობების გაუმჯობესება, საკუთრების უფლების დაცვა, მიწის კოდექსის, „მიწათმოწყობის შესახებ“ კანონის მიღება, მიწის მიზნობრივი დანიშნულების (სტატუსის) შეცვლის წესის დაზუსტება და სხვ.).

- სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების მართვაში პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის როლის სრულყოფის პრობლემები.

თანამედროვე პირობებში ეკონომიკის მართვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფუნქციად პროგნოზირებასა და სტრატეგიულ დაგეგმვას თვლიან. განსაკუთრებით დიდია მისი როლი მიწის რესურსების გამოყენებაში. FAO-ს მიერ მიწის რესურსების გამოყენების დაგეგმვა აღიარებულია მიწის რესურსების გამოყენებისა და მდგრადი მართვის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად.

მიწის რესურსების გამოყენების პროგნოზირება და დაგეგმვა (გეგმა) კომპლექსური ხასიათისაა და მოიცავს ეკონომიკურ, სოციალურ, ეკოლოგიურ, დემოგრაფიულ და სხვა სახის პროგნოზებს (ასპექტებს). მიწის რესურსების გამოყენების პროგნოზირება არის მეცნიერულად დასაბუთებული მოსაზრებები (გათვლები) რესურსების გამოყენების შესაძლო მდგომარეობის შესახებ, ხოლო დაგეგმვა რესურსების გამოყენების პერსპექტივების განსაზღვრის მექანიზმი. ამიტომ, რომ მიწის რესურსების გამოყენების პროგნოზირებისა და დაგეგმვის მიზნად აღიარებულია მიწის რაციონალური და ეფექტიანი გამოყენება და დაცვა, მმართველობითი გადაწყვეტილებების შესაძლო (პროგნოზირება) შედეგების, რესურსული პოტენციალის შეფასება და მათი რაციონალურად გამოყენების ღონისძიებათა სისტემის (კომპლექსის) განსაზღვრა. მხოლოდ პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვისას ხდება შესაძლებელი მიწის რესურსები განხილულ იქნას სისტემური მიდგომებით: მიწა როგორც ეკოლოგიური სისტემის ნაწილი (ბუნებრივი რესურსი), წარმოების ძირითადი ფაქტორი (სოფლის მეურნეობა, სატყეო მეურნეობა, სამთო მრეწველობა), უძრავი ქონება (რაც ახალია პოსტსაბჭოთა სივრცის ქვეყნებისათვის), ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს ობიექტების გაადგილების სივრცე, სახელმწიფო საზღვარი და ა.შ.

საქართველოში საბაზრო ურთიერთობებზე გარდამავალ პერიოდში მიწის რესურსების გამოყენებაში პროგნოზირება და დაგეგმვა, როგორც მართვის ფუნქცია ფაქტობრივად არ გამოიყენება. ამიტომ, რომ ქვეყანაში მიწის აღრიცხვა მოშლილია, შეწყვეტილია მიწის ბალანსის წარმოება. შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის გარეშე მიწის პრივატიზაციამ გამოიწვია მიწის რესურსების მიტაცება, ფრაგმენტაცია. გაღრმავდა დეგრადაციის პროცესი, ეროზიის საწინააღმდეგო კომპლექსური ღონისძიებები არ ხორციელდება, ასევე

უყურადღებოდ დარჩა მეორადი დაჭაობების პროცესი, დასრულებული არ არის მიწის რეგისტრაცია. მკვეთრად მცირდება დამუშავებული მიწის ფართობები. ეკონომიკაში, განსაკუთრებით სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში დაბალია შრომის მწარმოებლურობის დონე. თვითდინებაზეა მიშვებული ეკონომიკისათვის, კერძოდ, მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენებისათვის კვალიფიციური კადრებით უზრუნველყოფის საკითხი. მიწის ბაზრის ფორმირებაში გამოვლენილი უარყოფითი ტენდენციების (მიწის კატეგორიების შეცვლაში დაშვებული შეცდომები, სოფლების დაცარიელება, დეინდუსტრიალიზაციის პროცესი, როცა სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ჩანაცვლება ხდება ცოცხალი გამწვევი ძალით, უმუშევრობა, მწვავე სოციალური პრობლემები და სხვ.) დაძლევა ნელი ტემპებით მიმდინარეობს. ზემოთ აღნიშნული პრობლემების შესწავლა-ანალიზის საფუძველზე შემუშავებულია შესაბამისი რეკომენდაციები.

- აუცილებელია ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების და მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენების გრძელვადიანი პერსპექტივის განსაზღვრა პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის თანამედროვე მეთოდების გამოყენებით.
- აუცილებელია ქვეყანაში შემუშავდეს მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენებისა და დაცვის გენერალური სქემა. მასში უნდა აისახოს სოციალ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული მიზნები, ტერიტორიის რაციონალურად ათვისების თანამედროვე მეთოდები, მუნიციპალიტეტების როლი მიწის რაციონალურად გამოყენების საერთო-სახელმწიფოებრივ სტრატეგიაში და ა.შ.

გენერალურმა სქემამ ხელი უნდა შეუწყოს მიწის რესურსების კონცენტრირებულად (ერთიანი მიდგომებით), მიზნობრივად (საერთო სახელმწიფოებრივი, რეგიონული და მუნიციპალური ინტერესების გათვალისწინებით) და ორგანიზაციულად (ეტაპობრივად) გამოყენებას. სქემით დასახული მიზნების (ამოცანების) განხორციელება უნდა მოხდეს მიზნობრივი პროგრამებით.

გენერალურ სქემაში პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს მიწის, როგორც წარმოების ფაქტორის გამოყენების, ნაყოფიერების პოტენციალის მქონე ფართობების დადგენას და წარმოების პროცესში ჩართვას.

პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის ობიექტია სახელმწიფო მიწის ფონდი. ამოსავალი უნდა იყოს მიწის ფონდის ტრანსფორმაციის თავისებურებებისა და ტენდენციების ანალიზი, რეალობის ობიექტურად შეფასება და განვითარების პროგნოზირება.

გენერალურ სქემაში უნდა იასახოს რეგიონული თავისებურებები (ტენდენციები) და დაკონკრეტდეს მუნიციპალური სქემებიც. სქემა უნდა იყოს ორ დონიანი - სახელმწიფო და მუნიციპალიტეტი. მიწის რესურსების მრავალფეროვნება თავად აყენებს მათი გამოყენების შესაძლებლობათა მრავალვარიანტულობას, რაც იძლევა საფუძველს რესურსების რაციონალური გამოყენების მიმართულებათა სწორად განსაზღვრისათვის. ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ სასოფლო-სამეურნეო მიზნებისათვის მიწის რესურსების გამოყენების პრიორიტეტის აღიარება არ ნიშნავს იმას, რომ სხვა კატეგორიების ფართობების გამოყენება არ განისაზღვროს მიზნობრივად. მაგალითად, რეკრეაციული, მრეწველობა, დაცული ტერიტორიები, საზღვარგარეთ წასული მოსახლეობის ინტერესები და სხვ., რაც მოგვცემს საფუძველს მყარ მეთოდოლოგიურ ბაზაზე შეიქმნას მიწის სახელმწიფო რეზერვი (მარაგი).

მიწის რესურსების რაციონალური გამოყენების ღონისძიებებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიექცეს მიწასთან ერთად წარმოების სხვა ძირითადი ფაქტორების (შრომა, კაპიტალი, მეწარმეობრივი უნარი, ინტეგრირებული ცოდნა, ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება) კომპლექსურად და თანმიმდევრულად გამოყენებას.

ანალიზით დადასტურდა, რომ სოფლად შრომითი რესურსები მკვეთრად მცირდება (მათი მნიშვნელოვანი ნაწილი ძირითადად დედაქალაქში ან საზღვარგარეთ საშოვარზეა წასული).

აღრიცხვის მოუწესრიგებლობის გამო სოფლად უმუშევართა რაოდენობა ობიექტურად არ არის შეფასებული. კვალიფიციური კადრების დიდი დეფიციტია. შემუშავებული არ არის კადრებით უზრუნველყოფის პროგრამა. მეცნიერული სიახლეების დანერგვას ჯეროვანი ყურადღება არ ექცევა.

ეროვნული ეკონომიკის ტრანსფორმაციის წინააღმდეგობრივი პროცესის ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ბიზნესი სოფლის მეურნეობას, როგორც ხარჯვით დარგს, გვერდს უვლის, თავს არიდებს მას. ამას თითქოს ის ახსნა (გამართლება) აქვს, რომ მოგების მაქსიმიზაციაზე ორიენტაცია არის საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირების მოტივაციის საფუძველი. ეს თავისებურებაა, რომლის გათვალისწინებით მსოფლიო პრაქტიკაში ჩამოყალიბდა კანონზომიერი გამოცდილება - განვითარებული ქვეყნები სოფლის მეურნეობას ინახავენ, როგორც შეიარაღებულ ძალებს და სახელმწიფო აპარატს. ამიტომ, რომ მსოფლიოში სასურსათო პოლიტიკა განიხილება როგორც სახელმწიფოს მიერ შემუშავებული ღონისძიებათა სისტემა. სასურსათო უზრუნველყოფის ფუნქცია - სახელმწიფოს ეკსკლუზიური ფუნქციაა. თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ საქართველოში მიწის ფონდის 85%-ზე მეტი ჯერ კიდევ სახელმწიფოს საკუთრებაშია, გასაგები გახდება სასურსათო უზრუნველყოფაში სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის დონე. ამრიგად, კვლევის შედეგებმა დაადასტურეს, რომ მიწის რესურსების ათვისებაში წარმოების ძირითად ფაქტორებს პოზიტიური გავლენა არ მოუხდენიათ მისი ეფექტიანობის ამაღლებაზე. კერძოდ, მიწა არარაციონალურად და არაეფექტიანად გამოიყენება, კაპიტალი საკმარისი არ არის, სამუშაო ძალის კვალიფიკაცია დაბალია, მეწარმეობრივი საქმიანობის ხელსაყრელი გარემო არ შექმნილა, მეცნიერება, განსაკუთრებით გამოყენებითი, ორგანიზაციულად მოიშალა, ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება (გამოწვევების ობიექტურად გაცნობიერება, სამართლებრივი ბაზა, ორგანიზაციულ-მმართველობითი სისტემა, ეკონომიკური მექანიზმი, კადრების მომზადების სისტემა და სხვა) საბაზრო ურთიერთობების გარდამავალ ეტაპზე წარმოქმნილი პრობლემების გადაწყვეტას ვერ უზრუნველყოფს. ასეთ სიტუაციაში, როცა არაეფექტიანად გამოიყენება წარმოების ყველა ძირითადი ფაქტორი, ლოგიკურია დასკვნაც: ქვეყანაში ფორმირებადი საბაზრო ეკონომიკური სისტემა (მათ შორის პირველ რიგში სასოფლო-სამეურნეო წარმოება) არაეფექტიანია.

ამრიგად, მსოფლიო პრაქტიკით, საქართველოში მიმდინარე გარდაქმნების ანალიზის საფუძველზე დადასტურდა, რომ ახალი გამოწვევების ადეკვატურ ღონისძიებათა შემუშავება-განხორციელებაში მაკოორდინირებელ ფუნქციებს (პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, ეკოლოგიურ სფეროში და ა.შ.) უნდა ასრულებდეს სახელმწიფო, როგორც პოლიტიკური სუბიექტი, მიწის რესურსების მესაკუთრე და ახალი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის ფორმირების ფაქტორი. თუ როგორ უნდა მოხდეს ეს, შესაბამისი რეკომენდაციები კვლევის მეორე ეტაპზე გათვალისწინებული თემების განხილვის შემდეგ შემუშავდება და საბოლოოდ ასახვას პოვნებს დასკვნით დოკუმენტში, რომელიც, როგორც კალენდარული გეგმით არის გათვალისწინებული, დასრულდება 2023 წლის ბოლოს.

- მიწის რესურსების დაზღვევის სრულყოფის მიმართულებები.

კვლევის მიზანია საქართველოში მიწის რესურსების რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებაში დაზღვევის თანამედროვე მდგომარეობის ძირითადი მიმართულებების განსაზღვრა. ამ მიზნით განხილულია აგრარული დაზღვევის არსი, მიზანი, განხორციელების მეთოდები, აგროდაზღვევის ძირითადი პრინციპები, აგროდაზღვევის მნიშვნელობა საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარებაში.

თანამედროვე მსოფლიოში მოქმედი აგროდაზღვევის მოდელების კვლევისას, სახელმწიფოს მონაწილეობის გამოცდილების შესწავლა-ანალიზმა გვიჩვენა დაზღვევის განვითარების, სადაზღვევო ბაზრის ფორმირების ტენდენციები, სადაზღვევო კომპანიების მართვის სისტემების განვითარების ორგანიზაციულ-ეკონომიკური ასპექტები.

აგროდაზღვევის უცხოური გამოცდილების კვლევამ გვიჩვენა მიწის რესურსების გამოყენებაში სადაზღვევო საქმიანობის მზარდი როლი, ის მთავარი ფაქტორები, რომლებიც ხელს უწყობენ მის დეგრადაციას.

წინამდებარე ნაშრომში კომპლექსურადაა განხილული საქართველოში აგროდაზღვევის განვითარების მიმდინარე პროცესი, აგროდაზღვევის სახელმწიფო პროგრამის ამოქმედების შედეგად სოფლის მეურნეობაში დაფიქსირებული შედეგები, სასოფლო-სამეურნეო წარმოების რისკების მართვის თავისებურებანი.

კვლევის ანალიზის საფუძველზე შემუშავებულია შესაბამისი რეკომენდაციები.

2. საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსები და წყალმოხმარების პრობლემები რეგიონების მიხედვით.

საანგარიშო 2022 წელს შესრულებულია 2 წლიანი სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოს პირველი ნაწილი, რომელიც ეხება აღმოსავლეთ საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსების განაწილებას და მათ წყალმოხმარებას რეგიონების მიხედვით.

საქართველოს, წყლის რესურსების მიხედვით უკავია 86-ე ადგილი მსოფლიოს 196 ქვეყანას შორის, მაგრამ ეს რესურსები არათანაბრად არის განაწილებული. აღმოსავლეთ საქართველოში წყლის რესურსები 3-ჯერ ნაკლებია დასავლეთ საქართველოსთან შედარებით, მიუხედავად იმისა, რომ საწარმოო პოტენციალის უმეტესი ნაწილი აღმოსავლეთ საქართველოშია განლაგებული და შესაბამისად წყლის ხარჯიც შედარებით დიდია. ამდენად, სამუშაო აქტუალურია და მოიცავს აღმოსავლეთ საქართველოს რეგიონებს: ქვემო ქართლს, სამცხე-ჯავახეთს, კახეთს, შიდა ქართლსა და მცხეთა-მთიანეთს.

მოძიებული და დამუშავებულია სათანადო ინფორმაცია აღნიშნულ რეგიონებში მტკნარი წყლის რესურსებისა და წყალმოხმარების პრობლემებზე. განხილულია წყლის ობიექტების - მდინარეების, ტბების, წყალსაცავების და მიწისქვეშა წყლების მახასიათებლები. თითოეული რეგიონის მიხედვით მოცემულია ადგილზე წარმოქმნილი და გარედან შემოსული წყლის რაოდენობრივი მაჩვენებლები მუნიციპალიტეტების მიხედვით. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა იმ რეგიონებს, სადაც არ არის საკმარისი რაოდენობით ადგილზე ფორმირებული წყლის რესურსები და მოსახლეობის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად საჭიროა გარედან წყლის გარკვეული რაოდენობის მიწოდება. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელობა ენიჭება მიწისქვეშა წყლების გამოყენებისათვის ჭაბურღილების გაყვანას და მათ ეფექტიან ექსპლუატაციას. მნიშვნელოვანია წყლის ობიექტების დაბინძურების მდგომარეობის შესწავლა, რაც დაკავშირებულია გარკვეულ ეკოლოგიურ პრობლემებთან.

შესწავლილია წყალმოხმარების პარამეტრები ცალკეული სამეურნეო მიმართულებების მიხედვით. ნაჩვენებია, რომ აღნიშნული რეგიონები ხასიათდება წყლის რესურსების არათანაბარი განაწილებით და შესაბამისად, წყალმოხმარების სხვადასხვა მოცულობით. გამოვლენილია წყალთან დაკავშირებული გამოწვევები და პრობლემები, რომელთა ეფექტიანი გადაწყვეტა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს რეგიონებში სოციალ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებას.

სამუშაო სრულდება სტუ-ს ი.ჭრდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრის ხუთწლიანი (2022-2027 წლები) პროექტის ეტაპების შესაბამისად, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს ბუნებრივი (მათ შორის წყლის) რესურსების რაციონალური გამოყენების პრობლემების გადაწყვეტას.

საანგარიშო 2022 წელს შესრულებულია 2 წლიანი სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოს პირველი ნაწილი, რომელიც ეხება აღმოსავლეთ საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსების განაწილებას და მათ წყალმოხმარებას რეგიონების მიხედვით.

საქართველოს, წყლის რესურსების მიხედვით უკავია 86-ე ადგილი მსოფლიოს 196 ქვეყანას შორის, მაგრამ ეს რესურსები არათანაბრად არის განაწილებული. აღმოსავლეთ საქართველოში წყლის რესურსები 3-ჯერ ნაკლებია დასავლეთ საქართველოსთან შედარებით, მიუხედავად იმისა, რომ საწარმოო პოტენციალის უმეტესი ნაწილი აღმოსავლეთ საქართველოშია განლაგებული და შესაბამისად წყლის ხარჯიც შედარებით დიდია. ამდენად, სამუშაო აქტუალურია და მოიცავს აღმოსავლეთ საქართველოს რეგიონებს: ქვემო ქართლს, სამცხე-ჯავახეთს, კახეთს, შიდა ქართლსა და მცხეთა-მთიანეთს.

მოძიებული და დამუშავებულია სათანადო ინფორმაცია აღნიშნულ რეგიონებში მტკნარი წყლის რესურსებისა და წყალმომარების პრობლემებზე. განხილულია წყლის ობიექტების - მდინარეების, ტბების, წყალსაცავების და მიწისქვეშა წყლების მახასიათებლები. თითოეული რეგიონის მიხედვით მოცემულია ადგილზე წარმოქმნილი და გარედან შემოსული წყლის რაოდენობრივი მაჩვენებლები მუნიციპალიტეტების მიხედვით. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა იმ რეგიონებს, სადაც არ არის საკმარისი რაოდენობით ადგილზე ფორმირებული წყლის რესურსები და მოსახლეობის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად საჭიროა გარედან წყლის გარკვეული რაოდენობის მიწოდება. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელობა ენიჭება მიწისქვეშა წყლების გამოყენებისათვის ჭაბურღილების გაყვანას და მათ ეფექტიან ექსპლუატაციას. მნიშვნელოვანია წყლის ობიექტების დაბინძურების მდგომარეობის შესწავლა, რაც დაკავშირებულია გარკვეულ ეკოლოგიურ პრობლემებთან.

შესწავლილია წყალმომარების პარამეტრები ცალკეული სამეურნეო მიმართულებების მიხედვით. ნაჩვენებია, რომ აღნიშნული რეგიონები ხასიათდება წყლის რესურსების არათანაბარი განაწილებით და შესაბამისად, წყალმომარების სხვადასხვა მოცულობით. გამოვლენილია წყალთან დაკავშირებული გამოწვევები და პრობლემები, რომელთა ეფექტიანი გადაწყვეტა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს რეგიონებში სოციალ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებას.

სამუშაო სრულდება სტუ-ს ი.ჭრდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრის ხუთწლიანი (2022-2027 წლები) პროექტის ეტაპების შესაბამისად, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს ბუნებრივი (მათ შორის წყლის) რესურსების რაციონალური გამოყენების პრობლემების გადაწყვეტას.

3. ტყეების მდგრადი განვითარების პრობლემები და გამოწვევები საქართველოში

გარდამავალი თემის მიხედვით 2022 წელს გათვალისწინებული იყო საქართველოს ტყეების თანამედროვე მდგომარეობის შესახებ არსებული ლიტერატურული წყაროებისა და ინტერნეტში არსებული მასალების მოძიება და პირველადი დამუშავება. კერძოდ ტყის როლი გარემოს ეკოლოგიური სტაბილიზაციის შენარჩუნებასა და გაძლიერებაში, მთის

ტყეების როლი ნიადაგის ეროზიული პროცესებისაგან დაცვაში, მდინარეებისა და სხვა წყალსატევების დაცვაში და მათი მდგრადობის შენარჩუნებაში. ტყეების მნიშვნელობა პლანეტის ეკოლოგიური პროცესების რეგულირებაში განუზომელია, კერძოდ ტყეები უზრუნველყოფენ დადამიწის ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას, წყლისა და ნიადაგის რესურსების დაცვას, წყლით მომარაგებას და კლიმატის სტაბილიზაციას. არიდულ გარემო პირობებში ტყეები გადამწყვეტ როლს თამაშობენ გვალვიან წლებში ადგილობრივი მოსახლეობის საკვებით უზრუნველყოფაში. პლანეტის გაუტყეება იწვევს ატმოსფეროში სათბური გაზების 20% ით ზრდას, რაც ხელს უწყობს გლობალურ დათბობას. გაუტყეებით გამოწვეული უარყოფითი ეფექტი უფრო მეტია ვიდრე გლობალური აკტოტრანსპორტით და მეორე მაჩვენებელია ენერგოსექტორის შემდეგ. მსოფლიო რესურსების ინსტიტუტის გათვლებით მსოფლიოს ორიგინალური (ქალწული) რჩება ჯერ კიდევ ხელუხლებელი. მათი უმრავლესობა პლანეტის სამ რეგიონშია ესაა- კანადისა და ალიასკის ბორეალური ტყეები,

რუსეთის ბორეალური ტყეები და მდ. ამაზონის კალაპოტის ჩრდილო-დასავლეთი ნაწილისა და გაიანას ფარის ტროპიკული ტყეები (გაიანა, სურინამი, ვენესუელა და კოლუმბია). მჭამად მიმდინარეობს მოპოვებული პირველადი მასალების ანალიზი. მომავალ წლებში შესაძლებელია ახალი მასალების დამატება და ამ ნაწილის შევსება.

4. ტყიბული - შაორის საბადოს ე.წ. “ფუჭი ქანების” - არგილიტების, თიხების, მამდიდრებელი ქანების ე.წ. „კუდების“, ნაცრის შესწავლა სამშენებლო მასალების და სასუქების წარმოების შესაძლებლობების დადგენის მიზნით.

სამუშაოს მიზანს წარმოადგენს ტყიბული-შაორის საბადოზე ნახშირის მოპოვების თანმდევი ნარჩენების ეფექტიანი გამოყენების ღონისძიებების შემუშავება.

დასახული ამოცანის განხორციელების მიზნით გაანალიზებული იქნა სამამულო და უცხოური სამეცნიერო ლიტერატურული წყაროები და გამოტანილი იქნა სათანადო დასკვნები.

ცნობილია, რომ ტყიბული - შაორის საბადოზე ნახშირის ფენების სახურავში, საგები და ფენებშორის დასტებში ხშირია ე.წ. „ფუჭი“ ან გადასახსნელი ქანები, მათ შორის არგილიტები და თიხები. უკანასკნელი დიდი რაოდენობით ამოღებულია და დასაწყობებული ტერიკონებად. ასევე დიდი რაოდენობითაა მამდიდრებელი ქარხნის „კუდები“, შლამები, ნაცარი. აღნიშნული ნარჩენების კომპლექსური და მიზანმიმართული გამოყენების დადგენის საკითხის შესწავლა და კონკრეტული რეკომენდაციების შემუშავება მეტად მნიშვნელოვანია ნახშირის საბადოს ეფექტიანი ექსპლუატაციისათვის. არანაკლებ აქტუალურია გარემოს დაბინძურების პრობლემაც.

ჩვენს მიერ გამოთქმულია დასაბუთებული და არგუმენტირებული მოსაზრება, რომ ტყიბულის ნახშირის საბადოს ნარჩენები შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც კომპლექსური მრავალდარგობრივი ნედლეული სხვადასხვა სახეობის პროდუქციის საწარმოებლად, კერძოდ: ცეცხლმედეგი აგურის, “მეტლახის“ ტიპის ფილების, თიხამიწის, ალუმინის და მისი შენადნობების (ფეროსილიკოალუმინი, სილუმინი), ცემენტის, „ჰუმატების“ და სხვა. წინასწარი საცდელი ლაბორატორიული კვლევები ჩვენს მიერ გამოთქმული ვარაუდის ოპტიმიზმის საფუძველს იძლევა.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს როგორც ნახშირის წვის, ასევე გამდიდრების შედეგად ნარჩენი მასალის (ნაცრისა და შლამის) ბაზაზე ორგანული სასუქის - ჰუმატის მიღების შესაძლებლობა.

მომავალში იგეგმება გაღრმავებული ლაბორატორიული კვლევები და საცდელი ნიმუშების დამზადება.

5. ევროპის „მწვანე შეთანხმება“ და მისი გავლენა საქართველოს ენერგოსექტორზე

ენერგეტიკა თანამედროვეობის არა მარტო სოციალურ-ეკონომიკურ-ეკოლოგიური, არამედ პოლიტიკური გამოწვევებისა და რისკების საკვანძო დარგია. გლობალური კლიმატის ცვლილებების პირობებში ენერგეტიკის სექტორს განსაკუთრებული ყურადღება ენიჭება. მზის, ქარის, ჰიდრორესურსების, გეოთერმული ენერგიისა და ბიომასის გამოყენების ზრდა, სათბური აირების ემისიის შემცირებისა და წიაღისეულ საწვავზე დამოკიდებული ეკონომიკის სუფთა ენერგიის წყაროებზე გადართვის საშუალებას იძლევა. ევროკავშირის მიზნები - ჩანაცვლის ტრადიციული ენერგია განახლებადით - სულ უფრო ამბიციური ხდება. გლობალური მწვანე შეთანხმება, რომელიც ევროკავშირის ეკონომიკური ხედვის საფუძველი უნდა იყოს ამისთვის დამატებით სტიმულს იძლევა.

ნაშრომში გაანალიზებულია საქართველოს ენერგოეკონომიკური მდგომარეობა; განხილულია ენერგეტიკული სექტორის სამიზნე მაჩვენებლები და მახასიათებლები; ჩამოყალიბებულია ენერგოუსაფრთხოების, ენერგოდაზოგვისა და ენერგოეფექტიანობის

დონის ამაღლების უმნიშვნელოვანეს ამოცანები; დასახულია ამ პრობლემების გადასაჭრელად საჭირო ღონისძიებები.

საქართველო აქტიურად უნდა ჩაერთოს რადიკალური, რევოლუციური ცვლილებების ფერხულში, რასაც „მე-4 ენერგეტიკული გადასვლა“ ჰქვია. ეს პროცესი გულისხმობს უახლოეს 10 წელიწადში წიაღისეული საწვავის გამოყენების მინიმუმამდე შემცირებას, ხოლო 2050 წლისთვის მთელ მსოფლიოში „ნახშირბადნეიტრალურ“ ენერგიის წყაროებზე გადასვლას. მზისა და ქარის ენერგიების გამოყენებას სარეზერვო სიმძლავრეები სჭირდება, რომლის უიაფესი წყარო ისევ ჰიდრო ენერგეტიკაა.

ნაშრომში დასაბუთებულია ჰიდრორესურსების ათვისების აუცილებლობა და მასთან დაკავშირებული უმნიშვნელოვანესი საკითხები, მოცემულია კვლევებზე დაყრდნობილი რეკომენდაციები.

ევროკავშირთან პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთობის გაღრმავებისთვის მნიშვნელოვანია საქართველოს კანონმდებლობის ევროპულთან ეტაპობრივი ჰარმონიზაცია, რაც ხელს შეუწყობს კონკრეტული, გამჭვირვალე და ეფექტიანი ენერგეტიკული ბაზრის მოდელის ჩამოყალიბებას, მიმზიდველი და სტაბილური საინვესტიციო გარემოს შექმნას, საქართველოსა და ევროკავშირის ქვეყნებს შორის ენერგეტიკული რესურსებით ვაჭრობის განვითარებას, ეკონომიკურად და ეკოლოგიურად გამართლებული, ენერგოეფექტიანობაზე ორიენტირებული ღონისძიებების განხორციელებას და შესაბამისად განახლებადი ენერგეტიკული რესურსების ათვისებას.

ევროპის მწვანე შეთანხმება არის დაბალნახშირბადიან ეკონომიკაზე გადასვლის ხანგრძლივადიანი პროექტი, პარიზის შეთანხმებით გათვალისწინებული პირობების შესაბამისად, რომელიც ევროპას მოიაზრებს, როგორც პირველ ნახშირბადნეიტრალურ კონტინენტს 2050 წლისთვის. ამ მიზნის მისაღწევად ევროკავშირი გეგმავს 2030 წლისთვის ემისიების 50%-ით შემცირებას 1990 წელთან შედარებით. ამის მიღწევა შესაძლებელი იქნება მხოლოდ შესაბამისი სტრატეგიული გეგმისა და რეგულაციების მიღებისა და განხორციელების გზით. შესაბამისად, წინამდებარე ნაშრომში განიხილულია მწვანე შეთანხმების ძირითადი არსი, მის იმპლემენტაციასთან დაკავშირებული გამოწვევები და გავლენა ადმოსავლეთ პარტნიორობის მომავალზე, განსაკუთრებით საქართველოზე.

ჩატარებული კვლევის მიხედვით, 2025 წლისთვის, პირველადი ენერგიის წყაროში ენერგიის დაზოგვამ შესაძლოა შეადგინოს 13%, ხოლო ენერგიის საბოლოო მოხმარებაში – 9%. აღნიშნული მაჩვენებლები 2030 წლისთვის არის 14% პირველადი ენერგიის წყაროში და 11% - მის საბოლოო მოხმარებაში. შედარებისთვის, ევროკავშირის განახლებული დირექტივის მიხედვით, 2030 წლისთვის, პირველადი ენერგიის წყაროში ენერგოეფექტურობის მაჩვენებელი უნდა გაიზარდოს 32.5 პროცენტით.

კვლევები თემის ირგვლივ გაგრძელდება 2023 წელს.

6. ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ეფექტიანი გამოყენების ძირითადი მიმართულებები: შეფასება და პროგნოზები

პირველი ეტაპზე, 2021 წელს შესრულდა კვლევა და შემდეგ გამოიცა მონოგრაფია „ტურისტულ რეკრეაციული რესურსები“ ნაწილი პირველი - ტურისტულ რეკრეაციული რესურსების შეფასების თეორიულ - მეთოდოლოგიური საფუძვლები 2022წ;

მეორე ეტაპზე, 2022 წელს, გაგრძელდა კვლევები და მოძიებული მასალების დამუშავება, რის შედეგადაც 2023 წლის პირველ ნახევარში იგეგმება მონოგრაფიის „ტურისტულ რეკრეაციული რესურსები“ ნაწილი მეორე - „ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები საზღვარგარეთის ქვეყნებში“ მომზადება გამოსაცემად.

მესამე ეტაპზე შესრულდება და გამოიცემა მონოგრაფიის მესამე ნაწილი „ტურისტულ რეკრეაციული რესურსები“ - ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების შეფასების და

გამოყენების თავისებურებები საქართველოში. მონოგრაფის მესამე ნაწილი დაგეგმილია დასრულდეს 2024 წლის ბოლოს.

ტურიზმის განვითარება თანამედროვე პირობებში ახალ მასშტაბებს იძენს და რიგი თავისებურებებით ხასიათდება. საქართველოს მდგრადი ეკონომიკური ზრდისთვის სათანადო პირობების შექმნა და რეგიონების დაბალანსებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფა სახელმწიფოსათვის მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს. მოსახლეობის გაჯანსაღება და დასვენების ორგანიზება წარმოადგენს გამყვანი ტურიზმის ალტერნატივას (განსაკუთრებით მიმდინარე პანდემიის პირობებში) და ხელს უწყობს ტურისტული მომსახურების ტერიტორიული ბაზრის განვითარებას.

ტურიზმი და რეკრეაცია საქართველოს რეგიონებში სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება. შიდა ტურიზმის განვითარება გახდა სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი ამოცანა.

ცივილიზებულ სამყაროში ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ქვეყნის რესურსული პოტენციალის რაციონალურ გამოყენებას ენიჭება. საზოგადოებასა და ბუნებრივ გარემოს შორის კავშირურთიერთობების პრობლემა საზოგადოებრივი ურთიერთობების განვითარების თავისებურებათა შესწავლის განსაკუთრებული ასპექტია და ამდენად, თეორიისა და პრაქტიკის განუყოფელი შემადგენელი ნაწილი. ბუნების დააცვა, მისი რესურსების ოპტიმალური და ეფექტიანი გამოყენება შეიძლება განხილული იქნეს სოციალურ-ეკონომიკური, პოლიტიკური და სხვა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ამოცანათა ჰარმონიული გადაწყვეტის კონტექსტში.

საქართველოში ეფექტიანი რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესში უდავოდ პრიორიტეტულ მნიშვნელობას იძენს ქვეყნის რეგიონების ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალის თავისებურებათა გათვალისწინება, ვინაიდან მისი ზეგავლენის ხარისხი (საწარმოო ძალების ტერიტორიების რაოდენობა, ხარისხი და შეხამება) განსაზღვრავს ტერიტორიის, რეგიონის ბუნებრივ-რესურსულ პოტენციალს, რომელიც თავის მხრივ მოსახლეობისა და სამეურნეო საქმიანობის განლაგების მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს. ბუნებრივი რესურსების მდიდარი წყაროების ათვისება ხელს უწყობს მსხვილი სამრეწველო ცენტრების წმინდას, სამეურნეო კომპლექსებისა და ეკონომიკური რაიონების ჩამოყალიბებას. ბუნებრივ რესურსული პოტენციალი დიდ ზეგავლენას ახდენს რეგიონის საბაზრო სპეციალიზაციისა და შრომის ტერიტორიულ დანაწილებაზე. ამასთანავე ბუნებრივი რესურსების მოპოვებისა და გამოყენების ხასიათი ზეგავლენას ახდენს რეგიონული განვითარების ეკონომიკურ ზრდასა და ტემპებზე.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ რეგიონული ეკონომიკის მნიშვნელოვანი მიმართულებაა ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალის განსაზღვრა, მისი ტერიტორიული შეთანწყობის ეკონომიკური ეფექტიანობის საკითხების გამოვლენა და რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკურ კომპლექსში მისი რაციონალური და დაბალანსებული გამოყენების პრობლემების განზოგადება.

მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს რეგიონული ტურიზმის ეკონომიკური განვითარების სხვადასხვა ასპექტის ამსახველი სამეცნიერო პუბლიკაციების საკმაო რაოდენობა, ყურადღებას იქცევს რეგიონული ტურიზმის განვითარების რესურსული პოტენციალის განსაზღვრის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საკითხები. ამასთან დაკავშირებით, ტურიზმის რესურსული ბაზის ეფექტიანი მართვის მიზნით, წიგნში განხილულია ტურისტული რესურსების განსაზღვრის (შეფასების) ცნობილი მიდგომების სისტემატიზაციის, ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასების მეთოდოლოგიის საკითხები. ნაჩვენებია, რომ ტურისტული რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლებისა და ტურიზმის მართვის სფეროში მომზადებისა და მხარდაჭერის გადაწყვეტილებების მიღების სისტემა ამჟამად საჭიროებს შემდგომ დახვეწას. საქართველოში ტურიზმის განვითარების სწორად დაგეგმვისთვის აუცილებელია ტურიზმის განვითარების არსებული რესურსების

კომპლექსური შეფასება, რაც შესაძლებელს გახდის უფრო სრულად გათვალისწინებული იქნეს როგორც ბუნებრივი, ასევე ისტორიულ-კულტურული პოტენციალი, საერთოდ, რეგიონში ტურისტული საქმიანობის არსებული შესაძლებლობანი.

ტურიზმის განვითარების რეგიონული და მუნიციპალური მიზნობრივი პროგრამების ღონისძიებების მეცნიერული დასაბუთება ხელს შეუწყობს მიმზიდველი რეგიონების გამოვლენას ინვესტიციების მოსაზიდად, შესაძლებელს გახდის ფინანსური საშუალებების რაციონალურ და ეფექტიან ხარჯვას, ტურიზმის განვითარებით მთლიანი რეგიონული პროდუქტის ზრდას.

რეგიონის ტურიზმის განვითარების კომპლექსური შეფასების მეთოდის შეიძლება გამოყენებული იქნეს საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის ტურისტული პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენების ანალიზისთვის. შეფასების იმ კრიტერიუმებისა და პარამეტრების წონის ახსნის გათვალისწინებით, რომლებიც განპირობებულია რეგიონების ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობებისა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თავისებურებებით. საქართველოს რეგიონების ტურიზმის რესურსული ბაზის შეფასებასა და განვითარებასთან დაკავშირებული საკითხების რთული კომპლექსი ჯერ-ჯერობით არ არის ყოველმხრივ და დეტალურად გაშუქებული.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია საქართველოს რეგიონული ტურიზმის განვითარების რესურსული ბაზის ფორმირების პერსპექტივებისა და თანამედროვე ტენდენციების კვლევების, ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასების თეორიისა და პრაქტიკის განხილვა და გაანალიზება უახლესი მიდგომების გათვალისწინებით.

ნაშრომში გამოყენებულია მნიშვნელოვანი მოცულობის ანალიტიკური და სტატისტიკური მასალა ცნობილი მეცნიერების: მ.ტრუასის, პ.დეფერის, ე.უშაკოვას, ა.ვეიდენფელდის, გ.რიხტერის, ი. ზოლოტარევის, ი. ფლეტჩერის, ტ. მიჰალიკის, ი.ზორინის, დ. სტაინის, ა.კუსკოვის, პ.ჩენგის, დ. ლინის, ა.მინცის, ვ. კვარტალნიკოვის, ჯ.დანიელის, ა. გავრილოვის, ი. ქსიონგის, რ.ჯონგმანის და სხვათა კვლევითი მონაცემები. გამოყენებულია ასევე „საქსტატის“ ინფორმაცია ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების ძირითადი მაჩვენებლების შესახებ, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის, მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის მასალები და ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა კვლევითი შრომები, ასევე ამ წიგნის ავტორების მიერ სხვადასხვა დროს, როგორც ადგილობრივ ასევე უცხოეთში, გამოქვეყნებული სამეცნიერო სტატიები, ნაშრომები, წიგნები, სახელმძღვანელოები, მონოგრაფიები.

განხილული რეგიონული ტურიზმის რესურსების შეფასების არსებითი მეთოდოლოგიური მიდგომები, საშუალებას იძლევა დაიხვეწოს ამოცანის გადაწყვეტის გზები, გაფართოვდეს ინფორმაციული ბაზა რეგიონული ტურიზმის სფეროში გადაწყვეტილებების მომზადებისა და მიღებისთვის და შეიქმნას წინაპირობები საკითხების შემდგომი კვლევებისთვის.

ქვეყნის რესურსული პოტენციალის ეფექტიან ათვისებას ხელს უშლის: ქვეყნის რეგიონების ტურისტული რესურსების შესახებ სრული და სანდო ინფორმაციის არარსებობა; რეგიონების რესურსული ბაზის შეფასების ჩატარების მეთოდოლოგიური ასპექტების არასაკმარისი დამუშავება; ქვეყანაში ტურიზმის მართვის არაეფექტური მექანიზმი და ტურისტული კანონმდებლობის არასრულყოფილება (საკმაოდ მოძველებული); შიდა ტურიზმის განვითარების მოტივაციის (სხვადასხვა ნიშნებით) ნაკლებობა.

ქვეყანაში შიდა და შემომყვანი ტურიზმის განვითარებისთვის აუცილებელია: რეგიონის ტურისტული ათვისების მკაფიო სტრატეგია; რეგიონებში ტურიზმის განვითარების მეცნიერულად დასაბუთებული და ეფექტიანი პროგრამების რეალიზება; ქვეყნის ტურისტული შესაძლებლობების წინ წასაწევად ტურისტული მომსახურების მსოფლიო ბაზარზე ინტენსიური საქმიანობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის ტურისტულ-რესურსული პოტენციალის გამოყენების მიმართულებით ხორციელდება მთელი რიგი ღონისძიებები, ამ პროცესის ეფექტიანობა საკმაოდ დაბალია და დღის წესრიგში აყენებს, საქართველოს თანამედროვე პირობების გათვალისწინებით, შესაბამისი მეცნიერულად დასაბუთებული ორგანიზაციულ-ეკონომიკური მექანიზმების ფორმირების აუცილებლობის საკითხს.

ტურიზმის განვითარების რესურსების შეფასების შედეგები და ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი მიზნობრივი პროგრამების მეცნიერული დასაბუთება საშუალებას მოგვცემს აცილებული იქნეს შეცდომები ტურიზმის განვითარების რეგიონული პროგრამების შემუშავებისას და გაიზარდოს რეგიონული ღონისძიებების რეალიზების ეფექტიანობა. ტურიზმის განვითარება უნდა დაეფუძნოს რესურსული პოტენციალის სისტემურ, კომპლექსურ შესწავლას. შედეგად, მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდება ეკონომიკური მაჩვენებლები არამხოლოდ ტურისტული დარგის, არამედ რეგიონული და მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკის.

მსოფლიოში დღევანდელ ეტაპზე რეკრეაციულმა რესურსებმა დიდი მნიშვნელობა შეიძინა. ეს არის ბუნების ობიექტები და ფენომენები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას დასვენებისთვის, სამკურნალოდ და ტურიზმისთვის. ბოლო წლებში დედამიწაზე დაფიქსირდა "რეკრეაციული აფეთქება", რომელიც გამოიხატება ბუნებაზე ადამიანთა ნაკადის მზარდი ზემოქმედებით. ეს არის მეცნიერული და ტექნოლოგიური რევოლუციისა და ადამიანის ბუნებისგან იზოლაციის შედეგი. რეკრეაციული რესურსების გამოყენება შეიძლება შეფასდეს ქვეყანაში ჩამოსული ტურისტების რაოდენობით. მსოფლიოს ყველა ქვეყანას აქვს გარკვეული სახის რეკრეაციული რესურსი, მაგრამ ყველაზე მეტად დამსვენებლებს იზიდავს ისეთი ქვეყნები, როგორებიცაა იტალია, საფრანგეთი, ესპანეთი, შვეიცარია, ეგვიპტე, თურქეთი, ინდოეთი, მექსიკა. ყველაზე პოპულარულია ქვეყნები და რეგიონები, სადაც მდიდარი ბუნებრივი და რეკრეაციული რესურსები შერწყმულია კულტურულ და ისტორიულ ღირსშესანიშნაობებთან. რეკრეაციული ბუნების მენეჯმენტისა და საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას შეუძლია ამ ქვეყნებს დიდი შემოსავალი მოუტანოს. ბუნებრივ და რეკრეაციულ ობიექტებს შორის ყველაზე ცნობილია: ხმელთაშუა ზღვის, შავი, კარიბის, წითელი ზღვების სანაპიროები; ჰავაის, მალდივის, კანარის, ბაჰამის და სხვა კუნძულები; ყირიმის სამკურნალო ტალახი; კავკასიის მინერალური წყლები.

თანამედროვე მსოფლიო რეკრეაციული რესურსების გამოყენება ხასიათდება მნიშვნელოვანი ტერიტორიული უთანასწორობით.

მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაცია გამოყოფს ექვს ძირითად რეგიონს:

1. ევროპული (ევროპის ყველა ქვეყანა, ყოფილი სსრკ-ს ქვეყნები + თურქეთი, კვიპროსი და ისრაელი).
2. ამერიკული (ჩრდილოეთ და სამხრეთ ამერიკის ყველა ქვეყანა).
3. აზია-წყნარი ოკეანე (APR, აღმოსავლეთისა და სამხრეთის ყველა ქვეყანა- 4. აღმოსავლეთი აზია, ავსტრალია და ოკეანია).
5. ახლო აღმოსავლეთი (სამხრეთ-დასავლეთი აზიის ქვეყნები + ეგვიპტე და ლიბია).
- აფრიკული (აფრიკის ყველა ქვეყანა ეგვიპტისა და ლიბიის გარდა).
6. სამხრეთი აზიური (სამხრეთი აზიის ქვეყნები).

7. საქართველოს მაღალმთიან რეგიონებში დემოგრაფიული პრობლემების გამომწვევი

მიზეზები და გადაჭრის გზები

მაღალმთიანი დასახლებების მოსახლეობა 2014 წლის აღწერის მონაცემებით, მაღალმთიანი დასახლებების სტატუსის მქონე დასახლებებში დაახლოებით 331.4 ათასი ადამიანი ცხოვრობს, რაც 2002 წლის აღწერის მონაცემებთან შედარებით 28%-ით ნაკლებია. ამასთან, მაღალმთიანი დასახლებების მოსახლეობის წილი ქვეყნის მოსახლეობაში 2002 და

2014 წლებს შორის თითქმის არ შემცირებულა და მთელი მოსახლეობის დაახლოებით 9%-ს შეადგენს. 10 საქართველოს მაღალმთიანი დასახლებების მოსახლეობის დაახლოებით 32,3% (107 065) ცხოვრობს ზღვის დონიდან 1500 მ-ზე ზემოთ. მაღალმთიანი დასახლებების მოსახლეობის 52,1% (172 540) ცხოვრობს მცირე კავკასიონის არეალში, 33,7% (111 827)- დიდი კავკასიონის არეალში, ხოლო მთათაშორის ბარში - 14,2% (47 049). მაღალმთიან ისტორიულ-გეოგრაფიული მხარეებში ცხოვრობს მაღალმთიანი დასახლებების მცხოვრებთა 35,5% (117 795), აქედან ყველაზე მეტი - 47,8% (56 219) მაცხოვრებელი მაღალმთიან აჭარაშია. მაღალმთიანი დასახლებების მცირე ნაწილი ურბანული ტიპისაა (26 ქალაქი და დაბა), მათი მოსახლეობის წილი მაღალმთიანი დასახლებების მთლიან მოსახლეობაში 15,3%-ს შეადგენს (50 537 მცხოვრები). 1 000 და მეტი მოსახლით მაღალმთიანი დასახლებების 53% (51-დან 27 დასახლება) აჭარასა და სამცხე-ჯავახეთის რეგიონებშია. ასეთი დასახლებების თანაბარი რაოდენობაა დიდ კავკასიონის დასავლეთ (4) და აღმოსავლეთ (5) ნაწილებში. ამასთან დიდ კავკასიონზე ყველაზე დიდ მაღალმთიან დასახლებაში მოსახლეობა 2,7 ათასს არ აღემატება. მოსახლეობისგან დასახლებების დაცლის (დეპოპულაციის) პრობლემა ყველაზე მწვავედ დიდი კავკასიონის მაღალმთიან დასახლებებში დგას. ბოლო აღწერებს შორის პერიოდში მოსახლეობის რიცხოვნობის ყველაზე მასშტაბური შემცირება, საქართველოს სხვა რეგიონებთან შედარებით, აღინიშნა რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის (37,4 პროცენტი) რეგიონში და ნაკლები მოსახლით დასახლებების რაოდენობა, სხვა გეოგრაფიულ არეალებთან შედარებით, გაცილებით ნაკლებია მცირე კავკასიონზე არსებულ მაღალმთიან დასახლებებს შორის (25), დიდ კავკასიონის დასავლეთ ნაწილში ასეთი 56 დასახლებაა, აღმოსავლეთ ნაწილში კი ყველაზე მეტია - 227. სხვა მუნიციპალიტეტებთან შედარებით მაღალია მოსახლეობის სიმჭიდროვე ახალქალაქის, დმანისის, აგრეთვე აჭარის არ-ის მუნიციპალიტეტებში. მაღალმთიანი დასახლებების უმეტეს ნაწილში ხდება მოსახლეობის დაბერება და მოსახლეობის დემოგრაფიული ტვირთის ზრდა. 2014 წლის აღწერის მონაცემებით, საქართველოში საშუალო ასაკი 38,1 წელს შეადგენს, მაღალმთიანი დასახლებების 48,7 %-ში ის ამ მაჩვენებელზე მაღალია. ყველაზე მაღალი საშუალო ასაკი რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონშია (48,2 წელი). მოსახლეობის დაბერება ყველაზე მეტად გამოხატულია ამ რეგიონში: მოსახლეობის დაახლ. 53% გადაცილებულია 50 წლის ასაკს; ამავე რეგიონში ძირითადი რეპროდუქციული ასაკის (25-44 წლამდე ასაკის) მოსახლეობის წილი მოსახლეობის 20 პროცენტზე ნაკლებია. დემოგრაფიული ტვირთი - ბავშვებისა და ასაკოვანი მოსახლეობის (არასამუშაო ასაკის პოპულაციის) ფარდობა 1000 სულ აქტიური შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობასთან 7 მოსახლეობის 2014 წლის საყოველთაო აღწერის ძირითადი შედეგები, მოსახლეობის სტრუქტურული დაბერების ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი ახალგაზრდა და შრომისუნარიანი მოსახლეობის მიგრაციაა. მაღალმთიანი დასახლებებიდან მიგრაციის მიზეზებად სტიქიური უბედურების სიხშირის ზრდა, მოსახლეობის მიერ დასაქმებისა და განათლებაზე ხელმისაწვდომობის პრობლემაა მიჩნეული⁹. „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონით მაღალმთიან დასახლებაში რეგისტრირებულ საქართველოს მოქალაქეს, რომელიც ყოველი კალენდარული წლის განმავლობაში ჯამში 9 თვის და მეტი ვადით ფაქტობრივად ცხოვრობს მაღალმთიან დასახლებაში, ენიჭება მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრები პირის სტატუსი. კანონმდებლობით მათთვის გათვალისწინებულია შემდეგი სოციალური და საგადასახადო შეღავათები: დანამატი სახელმწიფო პენსიაზე, დანამატი სოციალურ პაკეტზე, ფულადი დახმარება შვილის შეძენის შემთხვევაში. სახელფასო დანამატი მასწავლებლებს, მწვრთნელებს, ექიმებს და ექთნებს, მოხმარებული ელექტროენერგიის თანადაფინანსება, დასაქმებულთა და მეწარმე ფიზიკური პირების გათავისუფლება საშემოსავლო გადასახადიდან და მაღალმთიანი დასახლების ტერიტორიაზე არსებული მიწის მესაკუთრეთა ქონების გადასახადისგან გათავისუფლება.

მაღალმთიანი დასახლებების მოსახლეობის ყველაზე მწვავე პრობლემა დაბალი შემოსავლები და უმუშევრობაა. მოსახლეობის მხოლოდ 22% არის დასაქმებული ანაზღაურებად სამუშაოზე. შინამეურნეოების 51%-ისთვის შემოსავლების ძირითადი წყარო პენსია და სახელმწიფო დახმარებაა. ოჯახების 35%-ისთვის ყოველთვიური შემოსავალი 250 ლარს არ აღემატება. მაღალმთიანი დასახლებების უმრავლესობაში მოსახლეობის საქმიანობის და, შესაბამისად, შემოსავლების ძირითადი წყარო სოფლის მეურნეობაა. ქვეყნის მასშტაბით, საოჯახო მეურნეოების ხარჯებში სურსათზე ხარჯის წილი 41,4%-ს11 შეადგენს, მაღალმთიან დასახლებებში კი საოჯახო მეურნეობათა 63% საკვებ პროდუქტებზე ხარჯავს მთელი ხარჯების 50%-ზე მეტს; აქედან საოჯახო მეურნეობათა 22%-ისთვის სამომხმარებლო ხარჯებში სურსათზე ხარჯების წილი 75%-ზე მეტია, ხოლო საოჯახო მეურნეობათა 8%-ს საერთოდ არ ჰყოფნის შემოსავლები სურსათზე ხარჯებისთვის.

მაღალმთიანი დასახლების საწარმო / მეწარმე ფიზიკური პირის სტატუსს იღებს მაღალმთიან დასახლებაში ეკონომიკური საქმიანობის განმახორციელებელი მეწარმე სუბიექტი. მოქმედი კანონმდებლობა ითვალისწინებს შემდეგ შეღავათებს: მოგების გადასახადით დაბეგვრისაგან მაღალმთიან დასახლებაში საქმიანობით მიღებული მოგების განაწილების და ამავე საქმიანობის ფარგლებში გაწეული ხარჯების/განხორციელებული განაცემების გათავისუფლება; ქონების გადასახადისაგან მაღალმთიანი დასახლების საწარმოს საკუთრებაში არსებული, ამავე მაღალმთიანი დასახლების ტერიტორიაზე მდებარე ქონების გათავისუფლება.

მაღალმთიანი რეგიონების განვითარება არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ მთელს მსოფლიოში ზრუნვის საგანს წარმოადგენს, რადგან არსებობს, როგორც მოსახლეობაში სიღარიბის, ისე უნიკალური ეკოსისტემის პრობლემები. ამ დარგში სპეციალიზებული საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და გაერთიანებების ძალისხმევა უფრო მეტად მიმართულია განვითარებადი ქვეყნებისკენ, რადგან უმტკივნეულოდ დაძლიონ მათ წინაშე არსებული ამოცანები.

8. საქართველოს განვითარების პრიორიტეტები და ინტეგრალური რესურსები: პოტენციალი. ანალიზი. მართვა

ინტეგრალური რესურსები წარმოადგენს კაცობრიობის არსებობისა და განვითარებისათვის აუცილებელ და ხელშემწყობ ყველა არსებულ მატერიალურ და არამატერიალურ საშუალებათა და შესაძლებლობათა სიმრავლეს, ხოლო მათი მართვა (გამოყენების ოპტიმიზაცია, მდგრადობა, დაცვა) არის ქვეყნის სტაბილური წინსვლის მთავარი პირობა. რესურსების ეკონომიკის დარგში პირველად ხდება ინტეგრალური რესურსების ახალი, უნივერსალური ინტერპრეტაციის შემოტანა და მისი განსაზღვრა; პრიორიტეტული რესურსების რაციონალური და ეფექტიანი მართვის ოპტიმალური რეჟიმების შემუშავება. ინტეგრალური რესურსების შემადგენლობაში ტრადიციულად მოაზრებული ბუნებრივი, მატერიალური და ადამიანური რესურსების გარდა, ახალი სახის რესურსების - პარციალური და მონაცემთა რესურსების შემოტანის მიზანშეწონილობის დასაბუთება და ინტეგრალური რესურსების უნივერსალური კლასიფიკაციის ჩამოყალიბება; საქართველოს ინტეგრალური რესურსების სტრუქტურის იდენტიფიცირება. განხილულია ინტეგრალური რესურსებისა და ქვეყნის განვითარების ძირითად პრიორიტეტებს შორის მჭიდრო კავშირი. საქართველოს განვითარების პრიორიტეტების განსაზღვრა და მათი რეალიზაციისთვის საკუთარი ინტეგრალური რესურსების გამოყენების ოპტიმიზაცია. საერთაშორისო პრაქტიკაში არსებული მსგავსი თემატიკისაგან წინამდებარე პროექტის განმასხვავებელი თავისებურება არის ის, რომ პირველად მოხდება ერთიან კომპლექსურ პროექტში ყველა კატეგორიის რესურსის სრული დახასიათება და ურთიერთდამოკიდებულებების ანალიზი. კვლევის ძირითად მეთოდად მიჩნეულია

გამოყენებითი ანალიტიკის მეთოდი, რომლის არსი მდგომარეობს ინტეგრალური რესურსების მიმდინარე ეტაპისთვის ხელმისაწვდომი ინფორმაციისა და ანალიტიკური მასალების მოძიებაში და პრაქტიკული ამოცანების გადასაწყვეტად მათ გამოყენებაში. პროექტი ასევე ხელს შეუწყობს საქართველოში გამოყენებითი ეკონომიკის პროექტებისადმი დაინტერესებას, ქვეყნის ინტეგრალური პოტენციალის შესწავლა-ანალიზსა და მის რაციონალურად გამოყენებას. პროექტში გამოყენებული კვლევების მეთოდები ეფუძნება კვლევის ობიექტების შესახებ სრულყოფილი და ობიექტური მონაცემების მოპოვებასა და შესაბამის დარგებში პროდუქციასა და მომსახურებაზე არსებული მოთხოვნების დაკმაყოფილებას. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა წარმოებული პროდუქციის და გასაწევი მომსახურების თვითღირებულების შემცირების, შესაბამისი საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნების დაკმაყოფილებისა და კონკურენტუნარიანობის ხარისხის ამაღლების საკითხების შესწავლას. შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება განხორციელდება დიფერენცირებულად, თითოეული სარესურსო კატეგორიის თავისებურებათა გათვალისწინებით. გათვალისწინებულია ასევე საზოგადოებრიობის, განსაკუთრებით ახალგაზრდობის აქტიური ჩართულობა, განათლების სისტემის პედაგოგთა და საჯარო მოხელეთა პროფესიული განვითარებისა და კვალიფიკაციის ამაღლება. პროექტის რეალიზაციამ ხელი ასევე უნდა შეუწყოს ქვეყნის ბიომრავალფეროვნების დაცვის, გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესების მომართულებით მიმდინარე კვლევების ეფექტიანობის ამაღლებას. ეკონომიკური ავანტურიზმის, ალოგიკური და საშიში სამხედრო მოქმედებებისა და უპასუხისმგებლო პოლიტიკური შანტაჟის ნაზავმა, რითაც მიმდინარე ისტორიული ეტაპი გამოირჩევა, შესაძლოა გადაულახავი ჯებირები შექმნას ბუნებრივად ჩამოყალიბებულ გლობალური პრიორიტეტული პრობლემების გადაჭრისას ბუნებრივი რესურსებით სიმდიდრე ყოველთვის როდია ქვეყნის ეკონომიკური სიმდიდრისა და მისი მოსახლეობის ცხოვრების მაღალი ხარისხის მიღწევის საკმარისი პირობა.

რესურსებით ყველაზე მდიდარი მსოფლიოს ათი ქვეყნიდან (რუსეთი, აშშ, ჩინეთი, ბრაზილია, ირანი, ავსტრალია, ერაყი, კანადა, საუდის არაბეთი, ვენესუელა), ცხოვრების ხარისხი საკმაოდ დაბალია ოთხ მათგანში (რუსეთი, ჩინეთი, ბრაზილია, ირანი) და ძალზე დაბალი - ორში (ერაყი, ვენესუელა), ხოლო რესურსებით ღარიბი ქვეყნები ისეთი, როგორიცაა - იაპონია, ისრაელი, სამხრეთი კორეა - მაღალგანვითარებული და ზრდადი ეკონომიკის სახელმწიფოებია.

საქართველო საბოლოოდ და სრულად უნდა ჩამოსცილდეს საკუთარი ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური პრიორიტეტების დაფიქსირებასთან დაკავშირებული იმპულსური მოქმედებების სივრცეს და გადაინაცვლოს მკაფიო ორიენტაციებისა და შედეგიანი, არაორაზროვანი მოქმედებების სივრცეში. რომელ სფეროებში შეუძლია საქართველოს ხელშესახები პოზიტიური და საყოველთაო აღიარების პოტენციალის მქონე პოზიტიური შედეგების მიღწევა? სადღეისოდ ჩამოყალიბებული რეალობის გათვალისწინებით ეს არის შემდეგი სფეროები და რესურსები:

პირველი: გეოსტრატეგიული რესურსი, რომლის ძირითადი მდგენელია პოლიტიკურად ნაკლებ პრობლემური და ეკონომიკურად მაღალ რენტაბელური კომუნიკატორის (და არა „დერეფნის“ და „ხიდის“) ფუნქციის დასაკუთრება და განვითარება. მეორე: პოლიტიკური და ეკონომიკური სტაბილურობისა და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი სამართლებრივი გარანტიების რესურსებისა და ნების მქონე ქვეყნად აღიარება, რაც მსხვილი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოპოვების უმთავრესი ფაქტორია, რის გარეშეც პრაქტიკულად გამორიცხულია ქვეყნის მდგრადი განვითარებისა და მისი მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის ამაღლება. მესამე: „ნეოინდუსტრიული“ ეპოქის, რომლის საწყისს ეტაპზე ვიმყოფებით, გამოწვევების გადამწყვეტი წინმსწრები ინიციატივებისა და მაღალ ეფექტიანი პროექტების ოპერატიული შემუშავება და რეალიზება (ინტეგრალური რესურსების

პოტენციალის სრულფასოვანი გამოყენება, ქვეყნის საპროექტო მართვის სისტემის შემუშავება და ამოქმედება, ენერგეტიკული, სასურსათო, ეკოლოგიური და სხვა გლობალური და რეგიონული მასშტაბის პრობლემათა გადაწყვეტაში მონაწილეობა. და ბოლოს: „განვითარების უნივერსალური პროცესის“ დამკვიდრებასთან ერთდროულად, სულ უფრო და უფრო მკაფიოდ იკვეთება კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი რეგიონის - „ჩრდილო-დასავლეთი აზიის“ რეგიონის კონტურები. რუსეთთან და ცენტრალური აზიის ქვეყნებთან დაკავშირებული პროცესების გათვალისწინებით, მაღალია იმის ალბათობა, რომ ეს რეგიონი ტრანსფორმირდეს მრავალი საერთაშორისო შინაარსის შემცველი მოვლენისა და პროცესის კონცენტრაციის ცენტრად. ამის მკაფიო დასტურია ყაზახეთის დედაქალაქ ასტანაში მ.წ. 12-13 ოქტომბერს ჩატარებული საერთაშორისო სამიტი, რომელიც მიემდგვნა აზიაში თანამშრომლობისა და ურთიერთნდობის ზომების გაძლიერების საკითხებს და რომელშიც რეგიონის 28 ქვეყნის ლიდერმა მიიღო მონაწილეობა.

9. საქართველოს ბუნებრივი რესურსების საინფორმაციო ელექტრონული პლატფორმის შემუშავება (კონცეფცია)

ნებისმიერი ქვეყნისთვის აუცილებელია რესურსული პოტენციალის ობიექტური შეფასება და ეკონომიკურ ბრუნვაში ჩართვა ქვეყნის თითოეული რეგიონის თანაზომიერი ეკონომიკური განვითარების უზრუნველსაყოფად. ქვეყნის სტაბილური განვითარება საჭიროებს რეგიონის/მხარის (შემდგომში „რეგიონი“) და საერთო სახელმწიფოებრივი ინტერესების თანხვედრასა და ადეკვატურ რეგულირებას. სახელმწიფოს სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკა წარმატებით ვერ განხორციელდება, თუ მისი რეგიონების ეკონომიკური და სოციალური განვითარების დონე, თავისებურებანი, რესურსული (პირველ რიგში ბუნებრივი) პოტენციალი არ იქნა ობიექტურად შესწავლილ-შეფასებული და რაციონალურად გამოყენებული. რეგიონების წარმატებულ საქმიანობაზე არსებითადაა დამოკიდებული ქვეყნის ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლა, საზოგადოების სოციალური და დემოგრაფიული მდგომარეობის სტაბილიზაცია-გაუმჯობესება, რამდენადაც სწორედ რეგიონებში იქმნება პროდუქცია, მომსახურება, ყალიბდება პოლიტიკურ-ფსიქოლოგიური გარემო. ამავდროულად, ქვეყნის ტერიტორიულ ერთეულებს ერთმანეთისაგან განსხვავებული ბუნებრივ-საწარმოო რესურსული პოტენციალი და სოციალური პირობები, სამეურნეო სპეციალიზაცია, მეურნეობის სტრუქტურა, გამოცდილება და სხვა თავისებურებანი გააჩნიათ.

მხოლოდ რეგიონების საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების კომპლექსურშესწავლაზე დაფუძნებული მიზნობრივი პროგრამების შემუშავებით იქნება შესაძლებელი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება, რეგიონთა სპეციალიზაციისა და ინტეგრაციის გაფართოება, ეკოლოგიური და სოციალური პრობლემების კომპლექსური გადაწყვეტა.

ქვეყნის განვითარების მიმდინარე ეტაპზე, როდესაც ციფრული, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში აღწევს, ცხადია ვერც ბუნებრივი რესურსების სფერო იქნება გამონაკლისი. ბუნებრივი რესურსების მაღალეფექტიანი მართვა და ეკონომიკურ ბრუნვაში აქტიურად ჩართვა შეუძლებელია ბუნებრივი რესურსების შესახებ არსებული ინფორმაციის ზემოაღნიშნული თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით დამუშავებისა და მომხმარებელთა ფართო წრისათვის მიწოდების გარეშე.

ნაშრომი ეძღვნება საქართველოს ბუნებრივი რესურსების საინფორმაციო ელექტრონული პლატფორმის (სეპ)კონცეფციის შემუშავებას, რომელიც უზრუნველყოფს აღნიშნულ სფეროში ქვეყანაში არსებული ინფორმაციის სრულად თავმოყრას მონაცემთა ერთიან ელექტრონულ ბაზაში, სისტემატიზაციას, ანალიზს, რეკომენდაციების შემუშავებას

მისი რაციონალური გამოყენების მიზნით, ვებ-სივრცეში განთავსებასა და იოლად წვდომის უზრუნველყოფას ყველა დაინტერესებულ პირთათვის.

შემუშავებული კონცეფცია ითვალისწინებს რეგიონების მიხედვით ქვეყნის ბუნებრივი რესურსების შესახებ (ადგილმდებარეობა, მარაგები, აღწერილობა, გამოყენების სფერო, ტექნოლოგიური სიახლეები, ეკოლოგიური უსაფრთხოება, საინვესტიციო შესაძლებლობები და სხვ.) დაზუსტებული ინფორმაციის განთავსებას სპეციალურ ელექტრონულ პლატფორმაზე.

კონცეფციის თანახმად, პლატფორმა შესრულდება ვებ-საიტის ფორმატში (ვებ-დიზაინის ტიპური პროგრამული უზრუნველყოფის გამოყენებით), განთავსდება ინტერნეტ სივრცეში და ხელმისაწვდომი გახდება ფართო მომხმარებლისათვის. ამასთან, იგი უზრუნველყოფს წარმოდგენილი ინფორმაციის პერმანენტულ განახლებას და დაცულობას, ასევე, საჭიროების შემთხვევაში, გარკვეული კატეგორიის ინფორმაციაზე მომხმარებელთა შეზღუდული წვდომის შესაძლებლობას.

ვინაიდან პლატფორმა ინფორმაციის დიდ მასივს მოიცავს, აუცილებელია სწორად განისაზღვროს ინფორმაციის განთავსებისა და მომხმარებელთათვის მიწოდების სტრატეგია, რათა მომხმარებელმა შეძლოს სასურველი ინფორმაციის იოლად მოძიება და აღქმა.

კვლევის ფარგლებში დასახული მიზნის მისაღწევად შემოთავაზებულია ელექტრონულ პლატფორმაზე ინფორმაციის განთავსება არა რესურსულ ან დარგობრივ, არამედ რეგიონულ ჭრილში. ამასთან, საძიებო სისტემის გამოყენებით შესაძლებელი იქნება, სასურველი ინფორმაციის მოპოვება, როგორც თითოეული რეგიონისა და მასში შემავალი მუნიციპალიტეტების რესურსული პოტენციალის შესახებ, ისე რესურსების ცალკეული კატეგორიებისა და თითოეული კატეგორიის რესურსის სახის/სახეობათა მიხედვით.

ამა თუ იმ რეგიონის რესურსული პოტენციალის წარმოჩენისას, ყურადღება უნდა მიექცეს ბუნებრივი რესურსების კატეგორიების იერარქიული სტრუქტურის სწორად განსაზღვრას მათი მნიშვნელობის მიხედვით, ასევე თითოეულ რესურსზე ინფორმაციული ველების მენიუს სწორად შერჩევას, რასაც ცალკეული კატეგორიის რესურსის სპეციფიკიდან გამომდინარე, შეიძლება ჰქონდეს ერთი ან რამდენიმე საფეხურის მქონე ქვე-დონე.

მნიშვნელოვანია აგრეთვე ტექსტური ინფორმაციისა და ციფრობრივი მაჩვენებლების მოცულობათა სწორად დოზირება (დასმული ამოცანის შესაბამისად) და მათი სეკ-ზე წარმოდგენის ფორმატისა (ცხრილი, დიაგრამა და სხვ.) და ვიზუალიზაციის შერჩევა. არანაკლებ მნიშვნელოვანია წარმოდგენილი ინფორმაციის ვიზუალურ-ესთეტიკური და უფლებრივი ასპექტების გათვალისწინება.

შემუშავებული კონცეფციის თანახმად, პლატფორმა უნდა შესრულდეს ქართულ და ინგლისურ ენებზე. იგი უნდა იძლეოდეს შესაბამის ვებ-გვერდზე ვიზიტორების რაოდენობის აღრიცხვის, ასევე მომხმარებელთა რეგისტრაციისა და მათთან ორმხრივი კომუნიკაციის შესაძლებლობას.

კონცეფციის რეალიზაცია საშუალებას მოგვცემს ჩვენი ქვეყნის ბუნებრივი რესურსული პოტენციალის შესახებ სრული ინფორმაცია და მისი რაციონალური გამოყენების შესახებ ცენტრის ექსპერტთა მიერ შემუშავებული მეცნიერული რეკომენდაციები ხელმისაწვდომი ფორმით მიეწოდოს ყველა დაინტერესებულ პირს. ეს ხელს შეუწყობს მხარის/რეგიონის/ქვეყნის რესურსული პოტენციალის ეკონომიკურ ბრუნვაში აქტიურად ჩართვისთვის ადგილობრივი თუ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვასა და მიზნობრივ გამოყენებას.

სეკ-ზე განთავსებული ინფორმაცია საფუძვლად დაედება საქართველოს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ-ეკოლოგიური განვითარების კომპლექსურ ანალიზს, შესაბამისი პროგნოზებისა და მიზნობრივი პროგრამების ჩამოყალიბებას. საქართველოს ბუნებრივი რესურსების სეკ-ის გამოყენება შესაძლებელია აგრეთვე საგანმანათლებლო მიზნებისათვის.

კონცეფციის ორიგინალობას განაპირობებს კვლევის კომპლექსურობა, თითოეული რეგიონის საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შესახებ სრული ინფორმაციის ერთიან საინფორმაციო-ელექტრონულ სისტემაში (პლატფორმაში) თავმოყრა და კომპლექსური განხილვა, ინფორმაციის ფართო ხელმისაწვდომობა, ადგილობრივ რესურსულ პოტენციალზე ორიენტირებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომების შემუშავება მიზნობრივი პროგრამებისთვის. შემუშავებული კონცეფციის საფუძველზე რეალური პროექტის განხორციელება ჩვენი ცენტრის მიერ იგეგმება 2022-2026 წლებში.

6. ბეჭდური პროდუქციის გამოცემა საქართველოში

6.1. მონოგრაფიები/წიგნები

ავტორი/ავტორები; მონოგრაფიის/წიგნის სათაური, საერთაშორისო სტანდარტული კოდი ISBN; გამოცემის ადგილი, გამომცემლობა; გვერდების რაოდენობა

1. **ვ.გელაძე და სხვები.** ჰიდროლოგიური ტერმინების სამენოვანი ლექსიკონი (რუსული-ინგლისური-ქართული). ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2022 წელი, ISBN 978-9941-36. 239 გვ.

2. **ა.სულაბერიძე, ი.არჩვაძე, გ.აფციაური.** საქართველოს მოსახლეობის მიგრაცია და ვიზალიზერალიზაცია. - თბილისი, „ზენაარი“, 2022. ISBN 978-9941-9701-2-2. 75 გვ.

ვრცელი ანოტაცია (ქართულ ენაზე)

1. დემოკრატიული საზოგადოების ჩამოყალიბებასა და დაახლოებისთვის აუცილებელია ხალხთა შორის ენობრივი ბარიერის მოშლა. ენობრივი ბარიერი სერიოზულ დაბრკოლებას წარმოადგენს სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურის გაცნობისას, რომელიც ძირითადად უცხო ენაზეა (ინგლისური, რუსული). ამ გარემოებით იყო ნაკარნახევი, 60-იანი წლების ბოლოს პროფ. დ.უკლებას მიერ დამუშავებული „რუსულ-ქართული და ქართულ-რუსული გეოგრაფიის ტერმინოლოგია“, „გეომორფოლოგიური ლექსიკონი“ (ზ.ტატაშიძის რედაქციით, 1996 წ.), ასევე „გეომორფოლოგიური ტერმინების განმარტებითი ლექსიკონი“ (კ. ლიფონავა, 2002 წ.). ლექსიკონის ძირი მოიცავს 13000 ტერმინს, რომლებიც გამოიყენება ჰიდროლოგიის, ჰიდროგეოლოგიის, ჰიდრაულიკის, ჰიდროტექნიკურ ნაგებობათა მშენებლობისა და ექსპლუატაციის, სასოფლო სამეურნეო მელიორაციის, წყლის ეკოსისტემის დაცვის, წყალთა მეურნეობის ეკონომიკის, წყლის კანონმდებლობის და მათთან მომიჯნავე დარგებში.

წლების მანძილზე დაგროვილი ტერმინების შინაარსობრივმა დაზუსტებამ შესაძლებლობა მოგვცა შეგვედგინა ტერმინთა სამენოვანი (რუსულ-ინგლისურ-ქართული) შესატყვისობა. ლექსიკონი ჰიდროლოგიის სფეროში არსებული მდიდარი ტერმინოლოგიის პირველი სამენოვანი ნაშრომია. აღსანიშნავია, რომ მთავარი აქცენტი გაკეთებულია გეოგრაფიულ მიდგომაზე, რაც, აგრეთვე, პირველი ცდაა ქართულ-ენოვან ლექსიკოგრაფიაში, რის გამოც ის ვერ იქნება დაზღვეული ცალკეული უზუსტობისა და ხარვეზებისგან. ყველა საქმიანი შენიშვნა გათვალისწინებული იქნება ლექსიკონის შემდგომი, მომავალი სრულყოფისას. ის ხელს შეუწყობს სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში მოღვაწე ინგლისურ და რუსულენოვან სპეციალისტებს შორის ინგლისურ, რუსულ და ქართულ ენებზე მოსაუბრე სპეციალისტებთან და ამ დარგით დაინტერესებულ პირებთან მჭიდრო კავშირის დამყარებას.

2. მონოგრაფიაში განხილულია საქართველოს მოქალაქეების ევროკავშირში უვიზო მიმოსვლის ფორმირების წინაპირობები და შედეგები. აღნიშნული ასპექტით ყურადღების ცენტრი გადმოტანილია საქართველოში მიმდინარე დემოგრაფიულ პროცესებთან და ვიზალიზერალიზაციის პროცესის გავლენა საქართველოში მიმდინარე დემოგრაფიულ პროცესებთან, პირველ რიგში - მიგრაციის პროცესებთან. დეტალურადაა განხილული ქვეყნიდან საზღვარგარეთ მიგრაციის ძირითადი ფაქტორები, მიგრანტთა ასაკობრივი და

სოციალური სტრუქტურა, აგრეთვე მიგრაციული ნაკადების გეოგრაფია. ის ცვლილებები, რაც აღნიშნულ ასპექტებში მოხდა ბოლო წლებში. ნაშრომში სუბარია აგრეთვე ვიზალიზერალიზაციის პროცესის გამოწვევებზე საქართველოში და აღნიშნული ლიბერალიზაციის პერსპექტიულ შედეგებზე.

მონოგრაფიაში შესულია სტუდენტი-ახალგაზრდობის სპეციალური სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგები მათი მიგრაციული განწყობისა და საქართველოს მოსახლეობის პოტენციური მიგრაციის თაობაზე. შედეგები აჩვენებს, რომ საკმაოდ მაღალია მიგრაციულად განწყობილი ახალგაზრდობის წილი, ხოლო ამ უკანასკნელში - საზღვარგარეთ წასვლის შემთხვევაში სწავლისა და შრომითი საქმიანობის შეთავსების სურვილი.

დასკვნით ნაწილში გადმოცემულია ვიზალიზერალიზაციის პროცესის შენარჩუნებისა და ახალი რეალობების გათვალისწინებით მისი შეუფერხებლად წარმართვის უზრუნველსაყოფად საჭირო ღონისძიებები შესაბამისი საკანონმდებლო აქტების სრულყოფის გზით.

6.2. სახელმძღვანელოები

ავტორი/ავტორები; სახელმძღვანელოს სახელწოდება, საერთაშორისო სტანდარტული კოდი ISBN; გამოცემის ადგილი, გამომცემლობა; გვერდების რაოდენობა

1. **პ.კოლუაშვილი, ჯ.ფანჭულიძე. მიწის ადმინისტრირება და მიწათსარგებლობის მონიტორინგი.** სტუ-ს გამომცემლობა, 234 გვერდი (სახელმძღვანელო ბეჭდვის პროცესში).

2. **ი.არჩვაძე, ლ.ქურხული. ეკონომიკის ფსიქოლოგია.** თბილისი, „მწიგნობარი“, 2022. ISBN – 978 – 9941 – 498 – 64 – 0. 328 გვ.

ვრცელი ანოტაცია (ქართულ ენაზე)

1. **პ.კოლუაშვილი, ჯ.ფანჭულიძე. მიწის ადმინისტრირება და მიწათსარგებლობის მონიტორინგი.** მიწის, როგორც სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი და განსაკუთრებული რესურსის სწორად მართვისათვის, ამ დარგში არსებული საკანონმდებლო ბაზის ათვისების, მიწის დაცვისა და რაციონალურად გამოყენების პრინციპების ცოდნისათვის აუცილებელია თანამედროვე სპეციალისტის აღზრდა.

სახელმძღვანელო - „მიწის ადმინისტრირება და მიწათსარგებლობის მონიტორინგი“- შედგენილია უცხოური და სამამულო ლიტერატურის შესწავლისა და გაანალიზების შედეგად და პასუხობს თანამედროვე მოთხოვნებს. საქართველოში იბეჭდება პირველად და განკუთვნილია ეკონომიკის, ბიზნესის ადმინისტრირების, აგრონომიულის, საინჟინრო გეოდეზიის, სატყეო და მელიორაციის სპეციალობების სტუდენტებისათვის. იგი ასევე დიდ დახმარებას გაუწევს სახელმწიფო მოხელეებს, მიწის მართვის სპეციალისტებს, იურისტებს, ეკოლოგებს.

სახელმძღვანელო მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს დარგისათვის მომავალი სპეციალისტების მომზადების საქმეში.

2. **ი.არჩვაძე, ლ.ქურხული. ეკონომიკის ფსიქოლოგია.** „ეკონომიკის ფსიქოლოგიის“ სახელმძღვანელოში, რომელიც ამ პროფილის პირველი, ორიგინალური სახელმძღვანელოა საქართველოში, გადმოცემულია ეკონომიკის ფსიქოლოგიის უმნიშვნელოვანესი საკითხები, მათ შორის ადამიანთა რაციონალური ქცევა და გადაწყვეტილებების მიღების მოტივები, პიროვნული და საქმიანი ურთიერთობების ფსიქოლოგიური ასპექტები; საფუძვლიანადაა განხილული მეწარმეობის, მარკეტინგის, რეკლამის, სამომხმარებლო ქცევის, ფულის, სიმდიდრისა და სიღარიბის, აგრეთვე შრომის ბაზრისა და საქმიანი ურთიერთობების ფსიქოლოგიის ძირითადი ასპექტები.

თითოეული თავის ბოლოს მოტანილია თემასთან დაკავშირებული საკვანძო სიტყვები, აგრეთვე საკონტროლო კითხვები სტუდენტების მიერ მასალის გაგებისა და ათვისების შემოწმებისათვის.

სახელმძღვანელო განკუთვნილია როგორც ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და ბიზნესის პროფილის მქონე უმაღლესი სასწავლებლებისა და ფაკულტეტების ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის სტუდენტებისა და ლექტორებისათვის, ისე მომხმარებელთა ფართო წრის – ბიზნესმენების, სახელმწიფო მოხელეებისა და მას-მედიის წარმომადგენლებისათვის.

6.3. სტატიები ციფრული (დიგიტალური) საიდენტიფიკაციო კოდის (DOI) მითითებით ავტორი/ავტორები; სტატიის სათაური, ციფრული (დიგიტალური) საიდენტიფიკაციო კოდი DOI (არსებობის შემთხვევაში); ჟურნალის/კრებულის დასახელება და ნომერი/ტომი; გამოცემის ადგილი, გამომცემლობა; გვერდების რაოდენობა

1. **პ.კოლუაშვილი, ი.არჩვაძე, ნ.ჩიხლაძე.** სასურსათო უშიშროება - ეროვნული უშიშროების საფუძველი. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.02>. ჟურნალი ეკონომიკური პროფილი. ტომი 17, 1(23), გვ. 109-126.

2. **პ.კოლუაშვილი, ბ.რამიშვილი.** მიწა ერის არსებობისა და შემოქმედების აუცილებელი კომპონენტია. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.03>. ჟურნალი ეკონომიკური პროფილი. ტომი 17, 1(23), გვ. 132-143.

3. **პ.კოლუაშვილი, ა.ჭიპაშვილი.** მიწის მართვის სოციალურ-პოლიტიკური ასპექტები. DOI: <https://doi.org/10.36962/ecs105/1-2/2022-07>. ჟურნალი ეკონომიკა, ტომი 105, 1-2. საქართველო, თბილისი, გვ. 7-17.

4. **პ.კოლუაშვილი, ა.ჭიპაშვილი.** საჯარო და კერძო სექტორების თანამშრომლობის როლი მიწის ადმინისტრირებაში. DOI - 10.36962/ecs105/4-5/2022-169. ჟურნალი ეკონომიკა, ტომი 105 4-5, საქართველო, თბილისი, გვ. 169-187.

5. **პ.კოლუაშვილი, ნ.ქორიძე.** მცირე და საშუალო ბიზნესის მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკისათვის, DOI - 10.36962/ecs105/4-5/2022-67, ჟურნალი ეკონომიკა, ტომი 105, 4-5, 2022 წ. გვ. 67-79.

6. **პ.კოლუაშვილი, მ.ოსოშვილი**, ღვინის როლი კახეთის რეგიონში ტურიზმის განვითარებაში, DOI - 10.36962/ecs105/9-10/2022-109, ეკონომიკა, #9-10, 2022 წ. 10 გვ.

7. **პ.კოლუაშვილი, რ.გახოკიძე.** ტრადიციული კვება მოსახლეობის სიცოცხლის უნარჩუნების ძირითადი ფაქტორია. Doi: [10.36172/EKONOMISTI.2021.XVIII.01](https://doi.org/10.36172/EKONOMISTI.2021.XVIII.01). ჟურნალი ეკონომისტი 1-2022, გვ. 39-52.

8. **პ.კოლუაშვილი, რ.გახოკიძე.** მოსავლის ენერგეტიკული ღირებულება. DOI:10.36172/EKONOMISTI.2022. XVIII.02. ჟურნალი ეკონომისტი 1-2022, გვ. 39-52.

9. **პ.კოლუაშვილი, ი.არჩვაძე, ნ.ჩიხლაძე.** ფერმერთათვის სახელმწიფო მხარდაჭერის ერთი ასპექტის შესახებ. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.05> ჟურნალი ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 1(24), (2022). (სტატია ჩაშვებულია)

10. **პ.კოლუაშვილი, რ.ოთინაშვილი.** კონკურენტუნარიანობის სტრატეგიის თავისებურებები ბიზნესში (ინგლ.). ჟურნალი ეკონომიკა და ბიზნესი. №1, ტომი XIV, [Peculiarities of Competitiveness Strategies in Busines.]. გვ. 146-159.

11. **პ.კოლუაშვილი, ლ.არაბიძე.** საქართველოს ტრადიციული მეღვინეობის მოდერნიზაციის შესაძლებლობები. ჟურნალი ეკონომიკა და ბიზნესი. №2, ტომი XIV, [Modernization Opportunities for Georgian Traditional Winemaking.] DOI: 10.56079. გვ. 89 -99.

12. **რ.ფირცხალავა** „მიწის რესურსების გამოყენების პროგნოზირებისა და დაგეგმვის საკითხები“. DOI:10.36962/ECS. ჟურნალი „ეკონომიკა“ (Economics) 2022, ტომი 105, N1-2, საქართველო, თბილისი, ISSN 2587-4713. გვ.106-116.

13. **ი.არჩვაძე, ლ. ქურხული.** „ხელის ქირის“ ფენომენი: ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური ასპექტები. – „ეკონომიკა და ბიზნესი“, N 2, 2022, გვ. 192-213.
<http://eb.tsu.ge/?cat=numer&leng=ge&adgi=1267&title=%E2>

ვრცელი ანოტაცია (ქართულ ენაზე)

1. **პ.კოლუაშვილი, ი.არჩვაძე, ნ.ჩიხლაძე.** სასურსათო უშიშროება - ეროვნული უშიშროების საფუძველი. სოფლის მეურნეობაში საბაზრო კანონების სტიქიური მოქმედება დიდი რისკ-ფაქტორია ქვეყნის ეროვნული უშიშროებისათვის. სტატიაში განხილულია სასურსათო რესურსული უზრუნველყოფა, როგორც სახელმწიფოს უშიშროების (უსაფრთხოების) და მდგრადი განვითარების უმნიშვნელოვანესი პირობა. არგუმენტირებულია აგრარული სექტორის სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის აუცილებლობა და შემოთავაზებულია მისი კონკრეტული ფორმები. გამოკვეთილია სოფლის მეურნეობის პრიორიტეტები: სოფლის როგორც ტერიტორიული და სოციალური ერთეულის, შენარჩუნება და სასურსათო უშიშროების უზრუნველმყოფელი სოფლის მეურნეობის სტრუქტურის ჩამოყალიბება, მიწის გადანაწილება სასაქონლო წარმოების გაზრდისათვის და აგროსასურსათო სექტორის სახელმწიფოებრივი სუბსიდირების გაძლიერება. დასკვნები და რეკომენდაციები გამყარებულია საერთაშორისო ანალოგიებითა და პრეცედენტებით.

2. **პ.კოლუაშვილი, ბ.რამიშვილი.** მიწა ერის არსებობისა და შემოქმედების აუცილებელი კომპონენტია. ისტორიულად საქართველო მსოფლიოს პროვინცია არ იყო. იგი იყო თვითმდგომი, სხვა ყველასაგან გამოყოფილი და განსხვავებული სახელმწიფო, რომელიც თვითონ ზრუნავდა თავის დაცვასა და მოვლაზე და, შესაბამისად, თვითონ საზღვრავდა თავის ე.წ. ღირებულებათა სისტემასა და სკალას, თავისი ზნეობის, თავისი სოციალური ურთიერთობებისა და პირადი ურთიერთობების წესებს. საქართველო იყო „მცირე, მაგრამ ჩამოყალიბებული ერთ-ერთი ცივილიზაცია“ (აკად. ნიკო მარი) სხვა დიდ და მცირე ცივილიზაციათა შორის.

ქართველი ერის მენტალიტეტი, ისტორიულად, დემოკრატიულია. ისტორიულად საქართველო სრულყოფილად ფეოდალური ქვეყანაა, რომელიც თავისი დამოუკიდებელი არსებობის ბოლო რამდენიმე საუკუნის მანძილზე (რუსეთის მიერ ანექსიამდე. 1801 წ.) ქანაობდა სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე თავის მეზობელ მუსლიმურ იმპერიებთან ბრძოლაში (ფეოდალიზმი, როგორც ცნობილია, შუა საუკუნეთა დემოკრატიაა. საქართველოს დიდი მეზობლები – თურქეთი, ირანი და რუსეთი, მანამდე – ბიზანტიაც კი, პირიქით, დესპოტიები იყვნენ). საქართველოს ერთმა მეოთხედმა – მთამ – ისტორიის ათასწლეულები ე.წ. სათემო დემოკრატიის პირობებში გაიარა. საქართველო თავისი ღრმა ქრისტიანული კულტურის, თავისი ფეოდალური ისტორიის წყალობით ტიპოლოგიურად დასავლური ქვეყანაა, თავისი მთელი ისტორიის მანძილზე სწორედ დასავლეთთან კავშირისკენ მოსწრაფე. საქართველო პირველ მიწათმოქმედთა ქვეყანაა. ქართველები უძველესი დამოუკიდებელი სამიწათმოქმედო კულტურისა და ტრადიციების მქონე ერი ვართ. ჩვენი წარსული და მომავალი გაპირობებული და გაშინაარსებულია მიწასთან დაკავშირებული რელიგიური, რაციონალური თუ ემოციური საწყისებით. ყოველივე ამან განაპირობა ქართველთა განსხვავებული ჩვევები, სურვილები და მისწრაფებები პრაქტიკულ ცხოვრებაში, რაც მიწასთან მარადიული ურთიერთობის ტრადიციიდან გამომდინარეობს.

მიწა ქართველთა ცნობიერებაში „მეურყენელი“, „მეუბლაღავი“, „სუფთა“ და „წმიდაა“. „წმიდა ნაკვეთი“ გაღვთიურებულია წარმართულ საქართველოში.

მიწის დამუშავება ადამიანთა უძველესი კულტურის ერთ არსებითი ელემენტია. ამასთან, იგი არის არა მხოლოდ ბუნების საგნების დამუშავება და მოპოვება, არამედ ადამიანის მიზანმიმართული ზემოქმედებაც საკუთარ სულიერ უნარზე. „სულის გეორგიკა“ (ფრენსის ბეკონი) – სულის მიწათმოქმედება – სულის გარდაქმნა, მიწის დამუშავების მსგავსად.

რას ნიშნავს მიწა, მიწათმოქმედება და მათთან კულტურული მიმართება ქართველი კაცისთვის? როგორ უკავშირდება საქართველოს სასიცოცხლო ინტერესი იმ სფეროს, რომლის სახელსაც (გეორგია) ატარებს ჩვენი ქვეყანა? რა ეკონომიკური და სულიერი მნიშვნელობა აქვს მიწასა და მიწათმოქმედებას ჩვენთვის? როგორ უკავშირდება ერთმანეთს ქვეყნის ცხოვრების ეკონომიკური და ზნეობრივი ასპექტები?

მიწის განცდა ქართველი კაცისათვის მისი საერთო მსოფლალქმის უშუალო გამოვლენაა. მიწისა და მიწათმოქმედების გააზრებისა და მოწყობის ქართული მოდელის საწყისები სწორედ ქართველის ზოგად-კულტურულ ვინაობასა და რაობაში უნდა ვეძიოთ.

3. პ.კოლუაშვილი, ა.ჭიპაშვილი. მიწის მართვის სოციალურ-პოლიტიკური ასპექტები. საუკუნეების მანძილზე კაცობრიობა მიიჩნევდა, რომ ყველა ცოცხალი არსება, ასევე ბუნებრივი რესურსი, გაჩენილი იყო და არსებობდა მის საკეთილდღეოდ და მათი გამოყენება შესაძლებელი იყო ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე. ადამიანთა ასეთმა მიდგომამ გარემოს ძალიან დიდი ზიანი მიაყენა. კლიმატური ცვლილებები, ჰაერის დაბინძურების მაღალი დონე, რესურსების ამოწურვის საფრთხე და ა.შ. – ეს ის პრობლემებია, რის გამოც მსოფლიომ გადაწყვიტა გადაეხედა განვითარების კლასიკური გეგმისთვის და ეზრუნა ხვალისთვის დღეზე, მომავალი თაობების ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობაზე. მდგრადი განვითარება არის საზოგადოების განვითარების სისტემა, რომელიც საზოგადოების ეკონომიკური განვითარებისა და გარემოს დაცვის ინტერესების გათვალისწინებით უზრუნველყოფს ადამიანის კეთილდღეობას, ცხოვრების დონის ხარისხის ზრდას და მომავალი თაობების უფლებას, ისარგებლონ შექცევადი რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ცვლილებების 8 ბეზისაგან მაქსიმალურად დაცული ბუნებრივი რესურსებითა და გარემოთი. ეს არის ეკონომიკური ზრდის ისეთი ფორმა, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების კეთილდღეობას და ეფუძნება პრინციპს, რომლის თანახმად, დღევანდელი მოთხოვნილებები უნდა დაკმაყოფილდეს ისე, რომ საფრთხე არ შეექმნას მომავალ თაობებს. გულისხმობს პირობების შექმნას გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარებისათვის გარემოს დაცვის საკითხების მაქსიმალური გათვალისწინებით. მიიჩნევენ, რომ მდგრადი განვითარება უნდა იყოს ეკონომიკურად ხელსაყრელი, სოციალურად სამართლიანი და გარემოსთვის დამოზოგავი.

4. პ.კოლუაშვილი, ა.ჭიპაშვილი. საჯარო და კერძო სექტორების თანამშრომლობის როლი მიწის ადმინისტრირებაში. მიწას ადამიანის სასიცოცხლო მატერიალურ პირობათა შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია და საზოგადოების არსებობის აუცილებელი პირობაა. ამდენად, მნიშვნელოვანია თუ რამდენად ეფექტურად იქნება გამოყენებული მიწის ბუნებრივი, სამეურნეო და ეკონომიკური შესაძლებლობანი. სამწუხაროდ აგრარული რეფორმის მიმდინარეობის პირობებში სწორად არ იქნა გადაწყვეტილი მიწის რაციონალურად გამოყენების შესაძლებლობები და შესაბამისად ვერ იქნა მიღწეული დამაკმაყოფილებელი შედეგები. ცნობილია, რომ მიწა, როგორც საწარმოო ძალების განლაგებისა და მოქმედების სივრცობრივი ბაზისი, ყველა დარგისათვის მნიშვნელოვან როლს ასრულებს, მაგრამ იგი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სოფლის მეურნეობაში, სადაც მიწა წარმოადგენს შრომის იარაღს და შრომის საგანს. მიწის, როგორც უმნიშვნელოვანესი ბუნებრივი რესურსის და წარმოების ძირითადი ფაქტორის ადმინისტრირება ქვეყნის პოლიტიკურ და სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობის ამოცანას წარმოადგენს. საერთაშორისო გამოცდილება აჩვენებს, რომ ეფექტური საბაზრო ეკონომიკის განვითარების აუცილებელი პირობა, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებსა და ბიზნესს შორის აქტიური თანამშრომლობაა. ამ თანამშრომლობამ თავისი ინსტიტუციონალიზების პროცესში შეიძინა სახელმწიფოსა და კერძო სექტორის პარტნიორობის ხასიათი (Public-Private-Partnership - PPP) და მიიღო საჯარო-კერძო პარტნიორობის სახელწოდება. საჯარო-კერძო პარტნიორობა წარმოადგენს ჩარჩოს, რომელიც, აღიარებს და სტრუქტურირებას უკეთებს მთავრობის როლს სოციალური პასუხისმგებლობების შესრულებაში, სექტორის წარმატებულ რეფორმირებაში და

საზოგადოებრივი ინვესტიციების განხორციელებაში და, ამასთანავე, ამ პროცესებში რთავს კერძო სექტორს.

5. პ.კოლუაშვილი, ნ.ქორიძე. მცირე და საშუალო ბიზნესის მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკისათვის. სტატიაში საუბარია მცირე და საშუალო ბიზნესზე და მის მნიშვნელობაზე ეკონომიკის განვითარებაში. მცირე და საშუალო საწარმოები ქვეყნების უმეტესობის, განსაკუთრებით კი განვითარებადი სახელმწიფოების, ეკონომიკაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ. მცირე და საშუალო კომპანიები მსოფლიო ბიზნესების ძირითად ნაწილს შეადგენენ და სამუშაო ადგილების შექმნასა და გლობალური ეკონომიკის განვითარებაში უდიდესი წვლილი შეაქვთ. მათზე მსოფლიო წარმოების დაახლოებით 90%, სამუშაო ადგილების 60%-70% და მთლიანი შიდა პროდუქტის 50% მოდის. განვითარებადი ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოებში, ეროვნული შემოსავლების თითქმის 40%-ს მცირე და საშუალო ბიზნესი უზრუნველყოფს. მცირე და საშუალო ბიზნესი ნებისმიერი განვითარებული სახელმწიფოს ეკონომიკური სისტემის აუცილებელი და განუყოფელი ნაწილია, რომლის არასათანადო განვითარება ხელს უშლის ეკონომიკისა და საზოგადოების ნორმალურ არსებობას და განვითარებას. XXI საუკუნეში ქვეყნის განვითარება კომერციის, წარმოების, ფინანსური ინსტიტუტებისა და განვითარებული ინფრასტრუქტურების გარეშე წარმოუდგენელია. მცირე და საშუალო ბიზნესი არის სფერო, რომელიც ქმნის პროდუქციას, უწევს მომხმარებლებს მომსახურებას, არის ინოვაციების და უახლესი ტექნოლოგიების შემქმნელი და დამწერგავი ნებისმიერ დარგში, ქმნის სამუშაო ადგილებს და საზოგადოებას. tomi 105. 4-5. 2022. ECONOMICS. VOLUME 105, ISSUE 4-5. 2022. 68 გადობის საშუალო შემოსავლების მქონე ფენას, ახორციელებს ბიუჯეტის შევსებას, იზიდავს უცხოურ კაპიტალსა და ინვესტიციებს, რაც თავისთავად ვალუტის კურსის გამყარებას უზრუნველყოფს, ხელს უწყობს ჯანსაღი კონკურენციის ჩამოყალიბებას, თავისუფალი ბაზრების არსებობას, ბუნებრივად ეწინააღმდეგება მონოპოლიების ჩამოყალიბებას, იქმნება სტაბილური სოციალურ-ეკონომიკური გარემო ქვეყანაში, ამაღლებს ქვეყნის იმიჯს საერთაშორისო დონეზე. სწორედ ამ უამრავი მიზეზის გამო, მცირე და საშუალო ბიზნესს არა მხოლოდ შეაქვს მნიშვნელოვანი წვლილი ეკონომიკაში, არამედ თავად გვევლინება ეკონომიკად. ეკონომიკის საბაზრო სისტემის უამრავი ქვეყნის მსოფლიო გამოცდილება ცხადყოფს, რომ ქვეყნებში არსებული ეროვნული პრობლემების მოგვარებაში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი როლის შესრულება მცირე და საშუალო ბიზნესს შეუძლია. 2030 წლისთვის მსოფლიო მასშტაბით საჭირო იქნება 600 მილიონი სამუშაო ადგილი დასაქმებაზე მზარდი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად, რაც ქვეყნების მთავრობებს მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობასა და განვითარებისკენ უბიძგებს.

7. პ.კოლუაშვილი, რ.გახოკიძე. ტრადიციული კვება მოსახლეობის სიცოცხლის უნარიანობის ძირითადი ფაქტორია. საკვები ადამიანის მატერიალური კულტურის ერთ-ერთი ყველაზე არსებითი შემადგენელი ნაწილია. საკვების სახეობა, საკვებწარმოების წესი, კვების პერიოდულობა, ყოველდღიური და რიტუალური საკვები, სუფრის ეტიკეტი ეთნოსის კვების ხასიათს ქმნის. სხვაგვარად, კვების ხასიათი დაკავშირებულია ყოფითი კულტურის ბუნებრივ და სამეურნეო პირობებზე. მასზე გავლენას ახდენს ხალხის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონე, ისტორიული გარემო, რელიგია და ეთნოსთაშორისი კონტაქტები. სასიცოცხლო უზრუნველყოფის სხვა ატრიბუტებთან ერთად სურსათი საუკუნეთა განმავლობაში ქმნიდა და განასახიერებდა ცალკეული ერების სპეციფიკურ ეთნოკულტურას. ჩვენს დროშიც კი, როცა მატერიალურ-კულტურულ, საყოფაცხოვრებო და სხვა სფეროებში მიმდინარეობს ეთნიკური სპეციფიკის ინტენსიური ნიველირების (გამოთანაბრების) პროცესი, ისტორიულად ჩამოყალიბებული კვების ხალხური, ტრადიციული სისტემა კვლავაც ყოფითი კულტურის ფენომენად რჩება. მასში ვლინდება სასიცოცხლო უზრუნველყოფის კულტურის მემკვიდრეობითი ფასეულობანი, ეთნოსის დამახასიათებელი თვისებები და ეროვნული

თვითშეგნება. საქართველოში კვების სისტემის და კვების კულტურის განვითარებას ხელს უწყობდა და აყალიბებდა ეკოლოგიური გარემო, სამეურნეო პირობები, ქონებრივი და სოციალური მდგომარეობა, ეთნოსის რელიგიურ-საკრალური რწმენა-ჩვეულებები. ტრადიციულ-კონკრეტულ საკვებზე მოთხოვნილება ქართველებში გენეტიკურია, იგი ათასწლეულების მანძილზე იხვეწებოდა როგორც გემოვნება და მკვიდრდებოდა როგორც კვების ხასიათი. სწორედ ამან უზრუნველყო ქართველი ერის სიცოცხლისუნარიანობა და გონივრული (ცნობიერების) განვითარება.

8. პ.კოლუაშვილი, რ.გახოკიძე. მოსავლის ენერგეტიკული ღირებულება. ექსერგია, ენერგეტიკული ნედლეულის ქიმიური ენერგიის ნაწილია, რომელსაც, თერმოდინამიკის კანონის თანახმად შეუძლია აწარმოოს სასარგებლო მუშაობა. ენერგეტიკული მიდგომა გვაძლევს ეკონომიკურ ბერკეტს, რომ გავაუმჯობესოთ ტექნოლოგია და ბრუნვაში გამოვიყენოთ მეორეული ენერგორესურსები. ნებისმიერი ეკონომიკური სისტემა მოითხოვს კომპლექსურ მიდგომას, რესურსების სწორ და ეფექტიან გამოყენებას მათი თვისებების მიხედვით.

ახალი თაობის ბიოენერგოაქტივატორების გამოყენების საფუძველზე შექმნილი აგრობიოორგანული ტექნოლოგია წარმოადგენს შიშხილისა და არასრულფასოვანი კვების პრობლემის გადაჭრის ერთ-ერთ ძირითად გზას. ამავდროულად, ის სოფლის მეურნეობის პროდუქტების რაოდენობისა და ხარისხის ზრდის საშუალებაა; ამცირებს გარემოზე ქიმიზაციის ნეგატიურ გავლენას, რაც დიდ ეკონომიკურ, ეკოლოგიურ და სოციალურ ეფექტს იძლევა.

წარმოდგენილ ნაშრომში ავტორები სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობის ზრდის მნიშვნელოვან ფაქტორად მიიჩნევენ ფოტოსინთეზურად აქტიური რადიაციის (ფარ) მარგი ქმედების კოეფიციენტის (მქკ) ამაღლებას ახალი თაობის ბიორეგულატორების - ბიოენერგოაქტივატორების გამოყენებით, რაპრინციპულად განსხვავდება ცნობილი ქიმიური პრეპარატებისაგან და მცენარეთა ენდოგენური (საკუთარი) რეგულატორული სისტემების მართვის საშუალებას იძლევა.

ბიოენერგოაქტივატორები წარმოადგენენ უნივერსალურ რეგულატორებს, რომლებიც მცენარეში ააქტიურებენ ფოტოსინთეზის პროცესს, მზის რადიაციის ათვისებას, აძლიერებენ მცენარის რეზისტენტობას (იმუნიტეტს), მის გარემოსადმი ადაპტაციას (მდგრადობას).

11. პ.კოლუაშვილი, ლ.არაბიძე. საქართველოს ტრადიციული მეღვინეობის მოდერნიზაციის შესაძლებლობები. მსოფლიო აგრარულ ეკონომიკაში მეღვინეობას მნიშვნელოვანი ნაწილი უკავია. მსოფლიოში ღვინის წარმოება ყოველწლიურად იზრდება. ამ ალკოჰოლურ სასმელს ყოველწლიურად სულ უფრო მეტი ახალი მომხმარებელი ემატება. ტრადიციულ მეღვინეობას, ამ სექტორში საკმაოდ მცირე, მაგრამ გამორჩეული ადგილი უკავია. მსოფლიოში მიმდინარე პოლიტიკური, ეკონომიკური და ტექნიკური ცვლილებები ყველა დარგზე ახდენს გავლენას. შესაბამისად, ყველა დარგი ცდილობს მოახდინოს ამ ცვლილებებთან ადაპტაცია როგორც ტექნოლოგიური, ასევე მეთოდური მოდერნიზაციის საშუალებით.

საქართველოში ტრადიციული მეღვინეობის 8000 წლიანი ისტორია გაგვაჩნია. ვქმნით უნიკალური ქვევრის ღვინოს პროდუქციას და ვაწარმოებთ მაღალი ხარისხის ქვევრის ღვინოს, მაგრამ როდესაც ვსაუბრობთ თანამედროვე ღვინის ბაზარზე, მხოლოდ ისტორია საკმარისი აღარ არის. მე-20 საუკუნეში საჭიროა ისეთი ტექნოლოგიური განვითარება, რომ მეტად დავეუხლოვოთ ტრადიციული ღვინის ხარისხი საერთაშორისო ბაზრების მოთხოვნებს.

სტატიაში გაანალიზებულია ის შესაძლებლობები, რაც დიდ დახმარებას უწევს მსოფლიო მერვინეობის სექტორში ჩართულ პირებს და იძლევა ადაპტაციის შესაძლებლობას შეცვლილი გარემო ფაქტორების მიმართ. ასევე გაანალიზებულია ის გამოწვევები, ინოვაციები და შესაძლებლობები, რაც თანამედროვე ტექნოლოგიებსა და მიდგომებს მოაქვს სექტორში და

ასევე მათი გავლენა, როგორც სოციალურ, ასევე ფინანსურ სარგებელზე. მიმოხილულია ამ მეთოდების გამოყენების შესაძლებლობები ქართულ ტრადიციულ მეღვინეობაში და მათი სარგებელი. ყურადღება გამახვილებულია როგორც თანამედროვე ტექნოლოგიურ მიდგომებზე, ასევე მოყვანილია მოდელები, რომელთა მსგავსი სისტემებიც უზრუნველყოფს ქართული ტრადიციული მეღვინეობის საერთაშორისო ხარისხის მოთხოვნებს.

12. რ.ფირცხალავა „მიწის რესურსების გამოყენების პროგნოზირებისა და დაგეგმვის საკითხები“. ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება უშუალოდ არის დამოკიდებული მიწის რესურსულ პოტენციალზე, მიწის (ნიადაგის) ეფექტიანად გამოყენებასა და დაცვის ორგანიზაციაზე. მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენების მიმართულებების განსაზღვრაში მნიშვნელოვანია პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის როლი. FAO-ს მიერ 1981 წელს მსოფლიოს ნიადაგის „ქარტიის მიღების“ და 1992 წელს გაეროს გარემოს დაცვისა და განვითარების შესახებ კონფერენციის ჩატარების შემდეგ მიწის რესურსების გამოყენების დაგეგმვა აღიარებულ იქნა მიწის რესურსების მდგრადი გამოყენებისა და მართვის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად. მიწის რესურსების გამოყენებისა და დაგეგმვის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ საფუძვლად აღიარებულია მიწის საფარის სისტემური ანალიზი და შეფასება, რაც განსაზღვრავს იმას, თუ რამდენად გამოსადეგია მიწა მისი სხვადასხვა ფორმით გამოყენებისათვის, მათ შორის არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით. ასეთი მიდგომა ამაღლებს მიღებული გადაწყვეტილებების ეფექტიანობას და მიწის რესურსების მართვის დონეს. სტატიაში განხილულია მიწის რესურსების გამოყენებაში პროგნოზირებისა და დაგეგმვის აქტუალური საკითხები. ნაჩვენებია, რომ ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება პირდაპირ არის დამოკიდებული მიწის რესურსული პოტენციალის რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენების ორგანიზაციაზე. ეს კი მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს პროგნოზირებისა და დაგეგმვის როლსა და ფუნქციებს საკუთრების ფორმების პლურალიზმის პირობებში.

სტატიაში შემოთავაზებულია წინადადებები საქართველოში მიწის რესურსების გამოყენების პროგნოზირებისა და დაგეგმვის სრულყოფის შესახებ.

13. ი.არჩვაძე, ლ. ქურხული. „ხელის ქირის“ ფენომენი: ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური ასპექტები. სტატიაში განხილულია სასურსათო რესურსული უზრუნველყოფა, როგორც სახელმწიფოს უშიშროების (უსაფრთხოების) და მდგრადი განვითარების უმნიშვნელოვანესი პირობა. არგუმენტირებულია აგრარული სექტორის სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის აუცილებლობა და შემოთავაზებულია მისი კონკრეტული ფორმები. გამოკვეთილია სოფლის მეურნეობის პრიორიტეტები: სოფლის როგორც ტერიტორიული და სოციალური ერთეულის, შენარჩუნება და სასურსათო უშიშროების უზრუნველმყოფელი სოფლის მეურნეობის სტრუქტურის ჩამოყალიბება, მიწის გადანაწილება სასაქონლო წარმოების გაზრდისათვის და აგროსასურსათო სექტორის სახელმწიფოებრივი სუბსიდირების გაძლიერება. დასკვნები და რეკომენდაციები გამყარებულია საერთაშორისო ანალოგიებითა და პრეცედენტებით.

აღნიშნული პრობლემის გადაწყვეტა სცილდება წმინდა ეკონომიკურ ამოცანას და სახელმწიფოს მდგრადობის უმნიშვნელოვანეს პირობას წარმოადგენს. ამ ასპექტით, სასურსათო უსაფრთხოება ობიექტურად ექცევა აგროსასურსათო პოლიტიკის და, უფრო ფართო მასშტაბით, სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის ეპიცენტრში.

ასპექტით სჭირდება საზოგადოებაში არსებული რესურსების (მიწა, წარმოების ტექნიკური საშუალებები, მმართველობის წესი და კულტურა, etc.) რაციონალური გამოყენება, რაც აგრეთვე გულისხმობს აღნიშნული ფაქტორების მაქსიმალური შედეგის მოტანის უზრუნველმყოფი ფორმით ერთმანეთთან დაკავშირებას, შეერთებას. აღნიშნული ამოცანის გადაწყვეტა საკმაოდ რთულ ამოცანას წარმოადგენს. - იგი უკავშირდება უშუალოდ აგროსასურსათო სექტორში ჩართულ პირთა საკმაოდ მაღალი მოტივაციის უზრუნველყოფას, მაღალეფექტიანი წარმოების საშუალებების, ტექნიკურად და ტექნოლოგიურად მოწინავე

წარმოების საშუალებების გამოყენებას, რაც მხოლოდ შიდა რესურსების მოძიებითა და გამოყენებით შეუძლებელია. - ეს პროცესი წარმატებისათვის აუცილებლად საჭიროებს ეგზოგენური ფაქტორების გამოყენებასა და ჩართულობას - შესაბამისი დატვირთვის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას და გამოყენებას. მაგრამ ამ მიმართულებით სასურველი შედეგის დადგომა, საბოლოო წარმატება ობიექტურად საჭიროებს სახელმწიფოს აქტიურ ჩართულობას და მხარდაჭერას.

6.4. სტატიები ჟურნალის/კრებულის ISSN-ის მითითებით

ავტორი/ავტორები; სტატიის სათაური; ჟურნალის/კრებულის დასახელება და ნომერი/ტომი ISSN-ის მითითებით (არსებობის შემთხვევაში); გამოცემის ადგილი, გამომცემლობა; გვერდების რაოდენობა

1. **ქ.ვეზირიშვილი-ნოზაძე, ე.ფანცხავა, ნ.მირიანაშვილი. ჰესები - ინვესტიცია თუ საფრთხე?** ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანია სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი, ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წ., თბილისი, „ივერიონი“, გვ.182-188.

2. **ნ.მირიანაშვილი, ნ.ყავლაშვილი, ქ.ვეზირიშვილი-ნოზაძე. განახლებადი ენერგო-რესურსები და ენერგოდაზოგვის პოლიტიკის როლი ქვეყნის აგრარული სექტორის სამსახურში.** ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანია სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ.189-196.

3. **ნ.მირიანაშვილი, ნ.გბელიშვილი, ქ.კვირიკაშვილი, ვ.ხათაშვილი. ენერგიის განახლებადი წყაროების გამოყენების პერსპექტივები ელექტროენერგიის წარმოებაში.** სტუ-ს ა.ელიაშვილის სახ. მართვის სისტემების ინსტიტუტის შრომათა კრებული, N26. 2022წ. ISSN 0135-0765, თბილისი, „ალიონი“, გვ.85-92. .

4. **ქ. ვეზირიშვილი-ნოზაძე , ე.ფანცხავა, თ.კანაშვილი. ევროპის ‘მწვანე შეთანხმება’ და მისი გავლენა საქართველოს ენერგეტიკულ სექტორზე.** საერთაშორისო რეცენზირებადი ჟურნალი „სოციალურ მეცნიერებათა ვექტორები“ N3, 2022წ., ISSN 2667-9892 DOI:<https://doi.org/10.51895/VSS>, თბილისი, გვ. 39-52.

5. **ქ.ვეზირიშვილი-ნოზაძე, ე.ფანცხავა, თ.კანაშვილი. ენერგორესურსები, როგორც პოლიტიკური ზეწოლის ინსტრუმენტი რუსეთისთვის და სად არის საქართველოს ენერგოდამოუკიდებლობის გასაღები?** საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი-ის 100 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია „მულტიდისციპლინარული სამეცნიერო კვლევების გლობალური პრაქტიკა“ 2022 წ. ISBN: 978-625-8323-63-4 IKSAD GLOBAL PUBLISHING HOUSE, თბილისი, გვ-210-217.

6. **ქ.ვეზირიშვილი-ნოზაძე, ე.ფანცხავა, თ.კანაშვილი. მზის ენერგიის გამოყენების ახალი ჰორიზონტები საქართველოში მდგრადი განვითარების კუთხით.** ISSUED: 20/08/2022 ISBN: 978-625-8323-85-6, II-საერთაშორისო კონფერენცია, გლობალური მულტიდისციპლინარული სამეცნიერო კვლევები. 2022 წ, ბათუმი, გვ.497-508.

7. **ქ.ვეზირიშვილი-ნოზაძე, ე.ფანცხავა, თ.კანაშვილი. რუსეთ-უკრაინის ომით განპირობებული ახალი გეოპოლიტიკური გარემოებები ევროკავშირისა და საქართველოსთვის,** ISSN 2346-8203, საერთაშორისო კონფერენციის ელექტრონული ჟურნალი: „თანამედროვე განვითარების ეკონომიკური სამართლებრივი და სოციალური პრობლემები“, კონფერენცია მიეძღვნა ბზიზნეს ფაკულტეტის 30 წლის იუბილეს. 2022 წ., თბილისი, გვ-1-10.

8. **ნ.ჭითანავა, რ.ფირხალავა. „მიწათმოწყობა - მიწის რესურსების გამოყენებისა და მართვის ინსტრუმენტი“.** ჟურნალი „მოამბე“, ISSN 2233-3606, საქართველო, თბილისი, 2022 წელი, გვ.7-18.

9. **ნ.ჭითანავა, რ.ფირხალავა. მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენების პროგნოზირების, სტრატეგიული დაგეგმვის კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური**

ასპექტები. ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“ www.b-k.ge, www.iverioni.com.ge. ISSN 1987-6041. საქართველო, თბილისი, ტომი 15, N1, გვ.1-16.

10. ზ.ლომსაძე, ქ.მახარაძე, რ.ფირცხალავა. საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსების სასმელ-საყოფაცხოვრებო და მიწის ჰიდროსამელიორაციო წყალმომარების პრობლემები. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ.99-112.

11. პ.კოლუაშვილი. მარცვლეულის მზარდი წარმოება გადაუდებელი სახელმწიფოებრივი აუცილებლობაა. ჟურნალი „ახალი აგრარული საქართველო №4 (115) აპრილი, 2022 წ. ISSN 1987-8729, გვ.7-9.

12. პ.კოლუაშვილი, ჯ.ფანჩულიძე. ჰიდრომელიორაცია სასურსათო უზრუნველყოფის ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორი. ჟურნალი „ახალი აგრარული საქართველო №5 (116) მაისი, 2022 წ. ISSN 1987-8729, გვ. 11-12.

13. პ.კოლუაშვილი, ჯ.ფანჩულიძე, დ.გალეგაშვილი. მიმზანმიმართულად, მაგრამ რატომ? ჟურნალი „ახალი აგრარული საქართველო №9 (120) სექტემბერი, 2022 წ. ISSN 1987-8729. გვ. 4-6.

14. თ. პატარქალაშვილი. საქართველოს ტყეების თანამედროვე მდგომარეობა და არსებული გამოწვევები. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ.79-86.

15. ზ.ლომსაძე, ო.ფარესიშვილი, ქ.სოლომონიშვილი, გ.გაიხარაშვილი. საქართველოს ბუნებრივი რესურსების საინფორმაციო ელექტრონული პლატფორმის კონცეფცია. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 9-15

16. ნ.ჭითაძე, რ.ფირცხალავა. მიწათმოწყობა - მიწის რესურსების გამოყენებისა და მართვის ინსტრუმენტი. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 16-26

17. პ.კოლუაშვილი, გ.თალაკვაძე. დავუბრუნოთ საქართველოს მთიანეთს მისი ბუნებრივი ფუნქცია. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 27-35

18. ი.არჩვაძე. საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის ზოგიერთი ასპექტის შესახებ. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 36-43

19. გ.თალაკვაძე. ინტეგრალური რესურსების გამოყენების მართვის ოპტიმიზაცია - ქვეყნის მდგრადი განვითარების ძირითადი პირობა. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 54-63

20. გ.თალაკვაძე. ინტეგრალური რესურსების უნივერსალური კლასიფიკაცია- ახალი ხედვები და მიდგომები. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 64-72

21. ნ.გრძელიშვილი, ლ.კვარაცხელია. ტურისტული რესურსების შეფასების შედარებითი ანალიზი და კომპლექსური შეფასების მეთოდოლოგია. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 124-132
22. ო.ფარესიშვილი, ლ.კვარაცხელია, ვ.მირზაიძე. სოფლის ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 133-143
23. გ.მაღალაშვილი, ჯ.კაკულია. ტყიბულ-შაორის ნახშირის საბადოს ნარჩენი არგულიტების გამოყენების პერსპექტივები. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 177-181
24. ვ.ზეიკიძე, რ.ფირცხალავა. ბუნებრივი სათიბ-სამოვრების ინტეგრირებული მართვის პრობლემები საქართველოში. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. სტუ-ს ი.ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი. ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 201-211.
25. გივი თალაკვაძე, გიორგი თალაკვაძე. მომავლის პერსპექტივებისა და პროგნოზების შესახებ. სტუ, ი.ჟორდანიას სახ.საწ.ძალების და ბუნებრივი რესურსების შემსწ. ცენტრი, <http://gtu.ge>, 26.04.2022.
26. გ.თალაკვაძე, ზ.ლომსაძე. მარნეულის მუნიციპალიტეტის ინტეგრალური რესურსების მართვის ოპტიმიზაცია ქვეყნის საზღვრისპირა ტერიტორიების მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი. სტუ, ი.ჟორდანიას სახ. საწ.ძალების და ბუნებრივი რესურსების შემსწ. ცენტრი, <http://gtu.ge>.
27. გ.თალაკვაძე, ზ.ლომსაძე. საქართველოს ინტეგრალური რესურსების მართვის ოპტიმიზაცია - ქვეყნის მდგრადი სოციალ-ეკონომიკური განვითარების ძირითადი ფაქტორი. სტუ, ი.ჟორდანიას სახ. საწ.ძალების და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი, <http://gtu.ge>.
28. გივი თალაკვაძე, გიორგი თალაკვაძე. სარესურსო პოტენციალის ნეოინდუსტრიული პარადიგმა. „ეკონომიკა და ბიზნესი“, №6, გვ., 2022.

ვრცელი ანოტაცია (ქართულ ენაზე)

1. ქ.ვეზირიშვილი-ნოზაძე, ე.ფანცხავა, ნ.მირიანაშვილი. ჰესები - ინვესტიცია თუ საფრთხე? დღეის მდგომარეობით საქართველოში ჰიდრო პროექტების დაახლოებით 95%, ასევე მცირე და საშუალო ჰიდროსადგურის დიდი ნაწილი გაჩერებულია, რომელიც დაახლოებით 2,5 მილიარდ ამერიკული დოლარის ინვესტიციას ნიშნავს ქვეყნისთვის. ნაშრომი იკვლევს ფოკუს ჯგუფების დამოკიდებულებას განათლების სექტორში, რომლებიც ჰესებზე ავრცელებენ ინფორმაციას საზოგადოებაში თუ როგორ ხედავენ ისინი ჰესების საკითხს-ეს არის ქვეყნისთვის საფრთხე თუ ინვესტიცია?! ჩვენი ენერგეტიკა, თითქმის 80%-ით არის დამოკიდებული ჰესების მიერ გამოიმუშავებულ ენერგიაზე. დეფიციტი, რაც დღეს გაგვაჩნია, არის დაახლოებით მილიარდ ექვსასი მილიონი და თუ ასე გაგრძელდა გენერაციის პროექტების ბლოკირება, ეს დეფიციტი წლიდან წლამდე გაიზრდება. მიგვაჩნია, თუ ქვეყნის

განვითარება გვინდა, ენერგეტიკაც უნდა განვითარდეს, ამიტომ მიგვაჩნია, რომ „არა ჰესებს“ ნამდვილად არ არის კეთილგანწყობილი ლოზუნგი ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკისთვის. მეტიც, ეს რეალურად დარტყმაა ქართულ ეკონომიკაზე და შესაბამისად, ქართულ სახელმწიფოზე. ჰესების მშენებლობისას უმნიშვნელოვანესია, რომ ზედმიწევნით სწორად და გასაგებად იყოს ახსნილი, თუ რისთვის შენდება გენერაციის ესა თუ ის ობიექტი, მათ შორის და უმთავრესად მსხვილი ობიექტები. ყველა დაინტერესებულმა პირმა უნდა იცოდეს რა ენერგეტიკულ და ეკონომიკურ სარგებელს მოიტანს იგი როგორც ქვეყნისთვის მთლიანად, ისე ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. ჰესების აგების პროცესის სწორად წარმართვა, არამართო ენერგეტიკის, არამედ საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ტენდენციას შეცვლის სასიკეთოდ. საუბარი აღარაა იმაზე, რომ საქართველოს ენერგეტიკულ დამოუკიდებლობას მხოლოდ საკუთარი გენერაციის წყაროები უზრუნველყოფს.

ის ფაქტი, რომ ბოლო 10 – 15 წელიწადი დენი აღარ გვეთიშება არის ბევრი სწორი რეფორმის და ამ სექტორში დასაქმებული პროფესიონალების დაუღალავი შრომის შედეგი. მაგრამ რამდენადაც არ უნდა გვინდოდეს უწყვეტი მიწოდება და მაღალი ენერგეტიკული უსაფრთხოების კოეფიციენტი, რეალობა შემდეგია: ქვეყანას გენერირებული რესურსი არ ყოფნის, რაც დღის წესრიგში იმპორტის აუცილებლობას აყენებს. დღეის მონაცემებით ელექტროენერგიის მოხმარება შეადგენს - 189768 მგვტს, ექსპორტი - 0,13 მგვტს, იმპორტი - 103519 მგვტია, გამომუშავება 800 მგვტ-ია, აქედან ჰიდრორესურსები - 568,13 მგვტ, თბოსადგურები - 212, 73 მგვტ, ქარი - 20 მგვტ. ეს არის რეალური სურათი.

წარმოდგენილ სტატიაში შევეცდებით დავსვათ აქცენტები პრობლემის ძირითად არსთან დაკავშირებით და ამომწურავი პასუხები გავცეთ ყველა წამოჭრილ კითხვას, ჩვენი მიზანია დავხმაროთ სახელმწიფო სტრუქტურებს და მოსახლეობას მიაღწიონ შეთანხმებას ჰესების მშენებლობასთან დაკავშირებით და გადაწყვეტილება მიიღონ მხოლოდ და მხოლოდ სახელმწიფოს ინტერესებიდან გამომდინარე, რადგან ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას და ზოგადად სტაბილურობას აუცილებლად ესაჭიროება მდგრადი ენერგოსისტემა.

2. ნ. მირიანაშვილი, ნ. ყავლაშვილი, ქ. ვეზირიშვილი - ნოზაძე. განახლებადი ენერგო-რესურსები და ენერგოდაზოგვის პოლიტიკის როლი ქვეყნის აგრარული სექტორის სამსახურში. 2020 წლიდან თანამედროვე მეთოდოლოგიებზე დაყრდნობით მოხდა ენერგეტიკული ბალანსის შემუშავება, აქედან გამომდინარე, ენერგეტიკის სექტორში ძირითადი სამოქმედო გეგმები სწორედ ამ წლის მოცემების საფუძველზეა შედგენილი, ქვეყანაში წარმოებულ ენერგიაში განახლებად ენერგიას 87%-ი უკავია, ხოლო მთლიანი პირველადი ენერგიის მოწოდებაში (TPES) - 27%, მათ შორის ჰიდროენერგიის წილი 16%-ია, ბიოსაწვავი (ძირითადად შეშა) და ნარჩენები - 10%, გეოთერმული, მზე და სხვა - 0.4%. უნდა აღინიშნოს, რომ ბიომასას, უმეტესად კი შეშას, პირველადი ენერგიის მოხმარებაში დიდი წილი უკავია, რაც ტყის დეგრადირების ზრდას უწყობს ხელს. საქართველოს ქარის, მზის, გეოთერმული და განსაკუთრებით ჰიდრორესურსების უდიდესი აუთვისებელი პოტენციალი გააჩნია. • ჰიდროენერგიისთვის, პოტენციური ჯამური სამმლავრე შეფასებულია 15,000 მგვტ-ით, ხოლო წლიური გამომუშავების ჯამური პოტენციალი - 50 ტვტ.სთ-ით. ამ პოტენციალიდან ამჟამად გამოიყენება სიმძლავრის დაახლოებით 22% და წარმოების 17% (2020 წ. საპროგნოზო მაჩვენებელი); • საქართველოში ქარიდან ელექტროენერგიის საშუალო წლიური გამომუშავების პოტენციალი განსაზღვრულია 4 ტვტ.სთ-ით და 1,500 მგვტ დადგმული სიმძლავრით. შედარებით ახლახანს განხორციელებული ჰიდრო-გეოლოგიური კვლევის თანახმად, საქართველოს გეოთერმული წყლების ყოველწლიური პოტენციალი შეადგენს 250 მილიონ მჰ -ს; • დღეისთვის საქართველოში 250-ზე მეტი ბუნებრივი და ხელოვნური წყლის საბადოა, სადაც გეოთერმული წყლის საშუალო ტემპერატურა მერყეობს 30-დან 110°C შორის, დღეღამური ჯამური დებეტი შეფასებულია 160,000 მჰ-ით. საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობის გათვალისწინებით, მზის რადიაციის მაჩვენებელი შედარებით მაღალია.

ქვეყნის რიგი რეგიონები წლიურად 250-280 მზიანი დღით ხასიათდება, რაც წელიწადში დაახლოებით 6,000-6,780 მზიურ საათს შეადგენს. მზის წლიური გამოსხივება რეგიონის სპეციფიკიდან გამომდინარე მერყეობს 1,250-1,800 კვტ.სთ/მ² შორის. ახლო მომავალში, განახლებადი ენერგეტიკული წყაროების ეფექტურმა გამოყენებამ, შესაძლოა, დამატებითი 20 ტვტ.სთ გამომუშავება უზრუნველყოს რაც დაახლოებით 7 მლნ. ტონა წიაღისეული საწვავის დაზოგვის შესაძლებლობას იძლევა. აღნიშნული კი, ქვეყანას შესაძლებლობას მისცემს, შეამციროს სათბურის გაზების ემისიები ატმოსფეროში: კერძოდ, 9 მილიონი ტონა CO₂ ; 5,000 ტონა CO და 44,000 ტონა NO₂. საქართველოს განახლებადი ენერგო რესურსების სრული გამოყენება, მნიშვნელოვანად წაადგება ქვეყანაში კლიმატის ცვლილების შერბილების პროცესს.

სტატიაში გაანალიზებულია საქართველოში განახლებადი, არატრადიციული ენერგორესურსების რაციონალურად გამოყენების საკითხები. ნაჩვენებია, რომ ენერგეტიკული უსაფრთხოების გაზრდის მიზნით საქართველო საჭიროებს იაფ ენერგეტიკულ რესურსებზე მზარდი მოთხოვნის დაკმაყოფილებას, რაც შეიძლება უზრუნველყოფილ იყოს იმპორტულ სათბობზე დამოკიდებულების შემცირებით, ახალი ენერგოდამზოგი და განახლებადი არატრადიციული რესურსების ათვისებაზე დაფუძნებული ტექნოლოგიების გამოყენებით. გამოკვლეულია ენერგოდამზოგი ტექნოლოგიების (თბური ტუმბოს დანადგარები) სამრეწველო, ფერმერულ და კომუნალურ მეურნეობებში ფართოდ გამოყენების შესაძლებლობები. დამუშავებულია შესაბამისი რეკომენდაციები ქვეყანაში ენერგიის არატრადიციული, განახლებადი რესურსებისა და ენერგოდამზოგი ტექნოლოგიების ფართოდ ათვისების მიზნით.

3. ნ.მირიანაშვილი, ნ.გელიშვილი, ქ.კვირიკაშვილი, ვ.ხათაშვილი. ენერგიის განახლებადი წყაროების გამოყენების პერსპექტივები ელექტროენერგიის წარმოებაში. სტატიაში გაანალიზებულია საქართველოში ელექტროენერგიის წარმოებაში განახლებადი ენერგიის წყაროების გამოყენების არსებული დონე. საქართველოში ენერგოეფექტურობის ეროვნული სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებულია სხვადასხვა ღონისძიებათა ჩატარება ელექტროენერგიის მოხმარების შესამცირებლად. ნაჩვენებია, რომ სტატიაში ჩამოთვლილი, განსახორციელებელი ღონისძიებების გათვალისწინების მიუხედავად, ელექტროენერგიის საპროგნოზო მოხმარება წელიწადში საშუალოდ მაინც გაიზრდება 3,5-4,0%-ით.

4. ქ. ვეზირიშვილი-ნოზაძე, ე.ფანცხავა, თ. კანაშვილი. ევროპის 'მწვანე შეთანხმება' და მისი გავლენა საქართველოს ენერგეტიკულ სექტორზე. 2014 წელს საქართველომ ასოცირების ხელშეკრულებით აიღო ევროკავშირის ენერგეტიკული კანონმდებლობის მესამე პაკეტთან ჰარმონიზაციის ვალდებულება. საინტერესოა, რა წინსვლა გამოიწვია ქვეყანაში ამ პროცესმა და რამდენად არის თანხვედრაში ჩვენი ენერგეტიკის სექტორის პოლიტიკა ევროპის ენერგეტიკული გაერთიანების მოთხოვნებთან?

ზოგადად, ნებისმიერი დარგის გამართული ფუნქციონირებისთვის მნიშვნელოვანია შესაბამისი კანონების არსებობა ქვეყანაში, სტრატეგიული მოკლევადიანი და გრძელვადიანი სამოქმედო გეგმები, განმახორციელებელი კონკრეტული ორგანოების არსებობა და მათი ფუნქცია-მოვალეობების განსაზღვრა, სისტემური სამეცნიერო თუ მცირე პრაქტიკული კვლევების წარმოება, საჭირო ტექნოლოგიებზე წვდომა, სამიზნე ჯგუფების ინფორმირებულობა და სხვა. საინტერესოა რა გამოწვევების წინაშე დგას ენერგეტიკის სექტორი და რა უნდა გაკეთდეს იმისთვის, რომ იგი გაძლიერდეს და განვითარდეს?

საქართველოს ენერგეტიკის დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების დოკუმენტის მიხედვით, ქვეყნის ენერგეტიკული პოლიტიკის მიზანია მისი ენერგეტიკული უსაფრთხოების გაუმჯობესება, რაც უზრუნველყოფს ეროვნული ინტერესების განხორციელებას საკმარისი რაოდენობის, მაღალი ხარისხის, სხვადასხვა სახის

ენერგიის უწყვეტად და მისაღებ ფასად მიწოდებით. ენერგო პოლიტიკა გამოყოფს დარგის ძირითად მიმართულებებს:

- ენერგიის მიწოდების წყაროების დივერსიფიკაცია, საქართველოს ენერგეტიკული რესურსების ოპტიმალური ათვისება და რეზერვების შექმნა;
- საქართველოს განახლებადი ენერგეტიკული რესურსების ათვისება;
- საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ეტაპობრივი დაახლოება;
- საქართველოს ენერგეტიკული ბაზრის განვითარება და ენერგიით ვაჭრობის მექანიზმის გაუმჯობესება;
- საქართველოს, როგორც რეგიონის სატრანზიტო ქვეყნის როლის გაზრდა;
- სუფთა ენერგიის წარმოების და ამ ენერგიით ვაჭრობის რეგიონალურ ცენტრად გახდომა;
- ენერგოეფექტურობისადმი ერთიანი მიდგომის შემუშავება და განხორციელება;
- ენერგეტიკული პროექტების განხორციელებისას გარემოს დაცვითი კომპონენტების გათვალისწინება;
- მომსახურეობის ხარისხის გაუმჯობესება და მომხმარებლის ინტერესების დაცვა;

ენერგეტიკის პოლიტიკის 2015 წელს დასახული ამ მიმართულებების მიუხედავად, რომლებიც სექტორის განვითარებისთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე ამახვილებს ყურადღებას, ქვეყანას დღემდე არ აქვს ენერგეტიკის სექტორის სტრატეგიული განვითარების სამოქმედო გეგმა. მიმდინარეობდა მუშაობა განახლებადი ენერგიების და ენერგოეფექტიანობის სამოქმედო პროგრამებზე, თუმცა არცერთი დოკუმენტი არ დამტკიცებულა. ქვეყანას ასევე არ აქვს განსაზღვრული 2022 წლისთვის ენერგიის განახლებადი წყაროების წილი მთლიან მოხმარებულ ენერგიაში, არადა საქართველო ძალზე მდიდარია განახლებადი, არატრადიციული ენერგორესურსებით, თუმცა მისი ათვისების დონით ვერ დაიკვეხნის, მივყვით თანმიმდევრულად. საქართველოს განახლებადი რესურსების განხილვისას უნდა ვახსენოთ უპირველეს ყოვლისა, ჰიდროენერგია, მზის, ქარის, გეოთერმალური წყლის, ბიომასის და წყალბადის ენერგია.

ნაშრომში განახლებადი ენერგიის წყაროებთან დაკავშირებით ვიძლევი რეკომენდაციებს: 1. ჩატარდეს მიზანშეწონილობის კვლევა, რათა დადგინდეს რომელი მხარდაჭერის სქემა არის შესაბამისი სხვადასხვა ტექნოლოგიებისათვის და გენერაციის მოცულობებისათვის; 2. ტექნოლოგიური განვითარების პერსპექტივიდან და ელექტროენერგიის სავაჭრო ბაზარზე ზემოქმედების კუთხით შეფასდეს და გაანალიზდეს მხარდაჭერის სქემებზე ფინანსური ზემოქმედების დოკუმენტი; 3. ახალი სტრატეგიის შემუშავებამდე, სახელმწიფო პროგრამა - „განახლებადი ენერგია 2008“ იქნეს მიღებული და დადგინდეს ახალი სამიზნე მაჩვენებლები.

5. ქვეზირიშვილი-ნოზაძე, ე.ფანცხავა, თ.კანაშვილი. ენერგორესურსები, როგორც პოლიტიკური ზეწოლის ინსტრუმენტი რუსეთისთვის და სად არის საქართველოს ენერგოდამოუკიდებლობის გასაღები? რუსეთ-უკრაინის ომის ფონზე, ჩვენს ქვეყანაში კონფლიქტის პოტენციური ესკალაციის გარდა, საფრთხის შემცველია ის შედეგები, რომლებიც შესაძლოა, საქართველოს რუსულ ეკონომიკაზე დამოკიდებულებამ მოუტანოს. ამ მხრივ, მარცვლეულისა და ფულადი გზავნილების პარალელურად, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხად რუსული ენერგეტიკა რჩება, რამაც ბევრად უფრო დიდი და განვითარებული ქვეყნების პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებაშიც მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა.

ენერგეტიკული პროდუქტები, პირდაპირ თუ ირიბად, ჩვენს სამომხმარებლო კალათაში შედის და გავლენას ახდენს ცხოვრების დონეზეც. ენერგიისა და მიწოდების ფასების ნებისმიერი ცვლილება სამომხმარებლო კალათაში აისახება-როგორც პირდაპირი

კომუნალური ხარჯების, ასევე წარმოების, ტრანსპორტირებისა და ლოჯისტიკის ღირებულების ცვლილების სახით, რაც, თავის მხრივ, საქონლის ფასზე ახდენს გავლენას. გამომდინარე იქიდან, რომ ელექტროენერგიისა და გაზის ბაზრებს სეზონურობა ახასიათებთ, საქართველოს რუსეთის ენერგეტიკაზე დამოკიდებულების უკეთ შესაფასებლად ჩავატარეთ კვლევები და მოვიპოვეთ მონაცემები ჩვენი ქვეყნის ელექტროენერგიის, გაზისა და ნავთობპროდუქტების იმპორტის მაჩვენებლების დასადგენად ბოლო სამი წლის განმავლობაში (2019-2021 წწ).

აღსანიშნავია ელექტროენერგიისა და ბუნებრივი აირის ბაზრების ურთიერთდამოკიდებულებაც. საქართველოს ელექტროსისტემა თბოელექტროსადგურებს განსაკუთრებული ინტენსივობით ზამთრის სეზონზე იყენებს, ელექტროენერგიის წარმოებისთვის კი იმპორტირებულ გაზს მოიხმარს. საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი კომისიის ინფორმაციით, თბოელექტროსადგურები ძირითადად აზერბაიჯანურ გაზზე მუშაობს, რაც რუსეთიდან მომდინარე რისკებს ამცირებს, თუმცა დამატებით თავსატეხს ქმნის: სექტორისთვის მხოლოდ ერთი მიმწოდებლის ყოლა, მისივე უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად არც თუ ისე კარგი გამოსავალია. ამასთანავე გასათვალისწინებელია, ქართულ და რუსულ ქსელებს შორის არსებული კავშირები. ქართული ქსელის ტექნიკრი ფუნქციონირება და სტაბილურობა, საბჭოთა პერიოდიდან მოყოლებული, რუსეთს ეყრდნობოდა. შესაბამისად სიტუაციის გამძაფრების შემთხვევაში, შესაძლო ეკონომიკური და სოციალური შედეგების აღმოსაფხვრელად, პრევენციული ზომების მიღება იქნება საჭირო.

რატომღაც ჰგონიათ, რომ საუბარი ენერგეტიკულ დამოუკიდებლობაზე, ეს რაღაც ლოზუნგია და მიაჩნიათ, რომ ამის უკან რაღაც გარკვეული ციფრები არ დევს. საქართველო ენერგეტიკულად თითქმის 70-75%-ით არის დამოკიდებული სხვადასხვა ქვეყანაზე და სრულ ენერგეტიკულ დამოუკიდებლობაზე ბუნებრივია საუბარი არ არის, ამას ვერ მივაღწევთ. ჩვენ ვსაუბრობთ ენერგეტიკული დამოუკიდებლობის მახასიათებლის გაუმჯობესებაზე.

6. ქვეზირიშვილი-ნოზაძე, ე.ფანცხავა, თ.კანაშვილი. მზის ენერგიის გამოყენების ახალი ჰორიზონტები საქართველოში მდგრადი განვითარების კუთხით. განახლებადი ენერგიების ათვისება ერთ-ერთი ძირითადი პრიორიტეტია ევროკავშირისთვის. ის 2030 წლისთვის მიზნად ისახავს, რომ მის ფარგლებში მოხმარებული ენერგიის 40% განახლებადი ენერგიის წყაროებით იყოს გამომუშავებული. 2014 წელს საქართველომ ასოცირების ხელშეკრულებით აიღო ევროკავშირის ენერგეტიკული კანონმდებლობის მესამე პაკეტთან ჰარმონიზაციის ვალდებულება. საინტერესოა, რა წინსვლა გამოიწვია ქვეყანაში ამ პროცესმა და რამდენად არის თანხვედრაში ჩვენი ენერგეტიკის სექტორის პოლიტიკა ენერგეტიკული გაერთიანების მოთხოვნებთან.

კლიმატის ცვლილების პირობებში განსაკუთრებული ყურადღება ენერგეტიკის სექტორს ენიჭება. საქართველოში ენერგეტიკას, პირველი ადგილი უკავია იმ სექტორებს შორის, რომლებიც კლიმატზე ახდენს ზემოქმედებას. სათბურის აირების ემისიის შემცირებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მზის ენერგიის ათვისება და მისი სისტემების მასშტაბური გამოყენება, რადგან მზე ენერგიის სუფთა წყაროდ მიიჩნევა. საქართველოს მზის ენერგიის ათვისებისთვის დიდი პოტენციალი აქვს, თუმცა, რეალურად, ამ კუთხით ქვეყანაში მხოლოდ ფრაგმენტული პროექტები ხორციელდება და მოქალაქეების მცირე ჯგუფის ინდივიდუალური გადაწყვეტილებით აშენებული მზის მცირე სიმძლავრის ელექტრული სადგურები გვხვდება. სახელმწიფოს არ გააჩნია ენერგეტიკის სექტორის განვითარების სტრატეგიული გეგმა, კონკრეტული პოლიტიკა და სამოქმედო გეგმა მზის ენერგიის ათვისების მიმართულებით. სტატიაში მოცემული კვლევა მიზნად ისახავს მზის ელექტრული სადგურების შესაძლებლობების, მათი საჭიროებების კვლევასა და ენერგეტიკული პოლიტიკის კუთხით არსებული იმ პრობლემების იდენტიფიცირებას, რაც

მზის ელექტროენერგეტიკის განვითარებას აფერხებს ქვეყანაში. კვლევის ფარგლებში ჩატარდა მიზნობრივი სამუშაოები და აღებული იქნა ინტერვიუები ყველა იმ უწყების წარმომადგენლებთან, რომლებიც ენერგეტიკის სექტორში საქმიანობენ, ასევე, დამოუკიდებელ ექსპერტებთან, მზის სისტემების კომპანიების წარმომადგენლებსა და მზის მიკროსიმძლავრის ელექტროსადგურების მფლობელებთან. კვლევის შედეგად გამოიკვეთა ის საჭირო ღონისძიებები, რომელთა გატარება ხელს შეუწყობს მზის სისტემების ფართო გამოყენებას; ენერგიის განახლებადი წყაროების შესახებ ეროვნული სამოქმედო გეგმის შემუშავებას; მზის ელექტროსადგურებისთვის გონივრული ტარიფის დადგენას; ქსელში ენერგიის სარეზერვო წყაროების შექმნას; ბატარეიანი მზის სადგურების მშენებლობას; მზის ელექტრული სადგურების შესახებ სისტემატური კვლევებისა და საინფორმაციო კამპანიების წარმოებას.

სტატიაზე მუშაობისას ჩამოვაყალიბეთ კვლევის მიზანი და ამოცანები:

ენერგეტიკული გაერთიანების წინაშე აღებული ვალდებულებები და მათი შესრულების შეფასება; სახელმწიფოს მიდგომებისა და მიმდინარე პოლიტიკის ანალიზი; მზის ელექტრული ენერგიის ათვისებასთან დაკავშირებით საქართველოს მზის ელექტროენერგეტიკის (კომპანიების და სადგურების) შესწავლა; მზის სადგურების ხელშეწყობისთვის პოლიტიკის დონეზე განსახორციელებელი საჭირო რეფორმების იდენტიფიცირება.

7. ქვეზირიშვილი-ნოზაძე, ე.ფანცხავა, თ.კანაშვილი. რუსეთ-უკრაინის ომით განპირობებული ახალი გეოპოლიტიკური გარემოებები ევროკავშირისა და საქართველოსთვის. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, საქართველო დიდი ხნის განმავლობაში ცდილობდა ევროპისა და აზიის გასაყარზე სტრატეგიული მდებარეობის გამოყენებას, რათა მნიშვნელოვანი სატრანზიტო ჰაბი გამხდარიყო. ქვეყნის მისწრაფებას სხვადასხვა წარმატებული, ინფრასტრუქტურული და განვითარების პროექტით ნელ-ნელა ხორცი ესხმებოდა. ბაქო-თბილისი-ჯეიხანის ნავთობსადენისა და TRACECA-ს (საერთაშორისო პროგრამა, რომელიც ევროკავშირისა და აღმოსავლეთ ევროპის, კავკასიისა და შუააზიის რეგიონის 12 ქვეყანას მოიცავს) გახსნის შემდეგ, ქვეყნის პოლიტიკურმა ელიტამ საქართველოს სატრანზიტო პოტენციალის ათვისება სამხრეთ კავკასიის რეგიონში მშვიდობისა და სტაბილურობისთვის ერთ-ერთ უმთავრეს ამოცანად დაისახა.

საქართველოს, როგორც სატრანზიტო ჰაბის მნიშვნელობა დღის წესრიგში 2013 წელს ხელახლა დადგა, როდესაც ჩინეთის პრეზიდენტმა სი ძინპინმა დასავლეთთან კავშირების გასაუმჯობესებლად „ერთი სარტყელი - ერთი გზის ინიციატივა“ შეიმუშავა. ინიციატივა 2 ნაწილისგან შედგება: აზრეშუმის გზის ეკონომიკური სარტყელი და საზღვაო აზრეშუმის გზა, რომლებიც ჩინეთს ევროპასთან შესაბამისად სახმელეთო და საზღვაო გზებით აკავშირებს.

რუსეთ-უკრაინის ომის ფონზე საქართველოს როლი, როგორც სატრანზიტო ქვეყნის უფრო გაიზარდა, მაშინ როცა რუსეთისა და ბელარუსისთვის დაწესებული მკაცრი სანქციებია ამოქმედებული, ევროკავშირს, ჩინეთსა და სხვა აღმოსავლეთ ქვეყნებს შუა კორიდორის პოტენციალის ეფექტიანად გამოყენება შეუძლიათ. ევროკავშირს დიდი წვლილი აქვს შეტანილი ამ კორიდორის შექმნაში, მათ შორის კასპიის ზღვისპირეთში სარკინიგზო მიმოსვლის განვითარებაში. აქედან გამომდინარე, ახალი ინვესტიციისა და თავისუფალი და მდგრადი სატრანზიტო მიმოსვლის ხელშესაწყობად მიზანშეწონილი იქნება ამ საკითხებზე სამხრეთ კავკასიასა და შუა აზიაში ევროკავშირის ჩართულობის გაძლიერება. აზერბაიჯანისა და შუა აზიის ენერგორესურსების გათვალისწინებით, ევროკავშირს საკუთარი ენერგომომარაგების დივერსიფიკაცია და აქედან გამომდინარე რუსულ გაზზე დამოკიდებულების შემცირება შეუძლია. როგორც ვერსალის სამიტზე გაცხადდა, ეს უკანასკნელი ევროკავშირის ახალი პრიორიტეტია.

მართალია, ევროკავშირი მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული რუსული ენერგოპროდუქტების იმპორტზე, თუმცა გასათვალისწინებელია, რომ თავად რუსეთი და მისი ეკონომიკა პირდაპირაა დამოკიდებული აღნიშნული რესურსების ექსპორტზე და დასავლეთთან სავაჭრო ურთიერთობების შენარჩუნებაზე.

2021 წელს რუსეთის ფედერაციამ 493 მილიარდი დოლარის ღირებულების საქონელი გაყიდა, 296 მილიარდი დოლარის კი შეიძინა, შესაბამისად, სავაჭრო ბალანსის პროფიციტი 200 მილიარდ დოლარს აღწევდა. რუსეთის ექსპორტის უდიდესი ნაწილი, კერძოდ, 54% ნავთობის, საწვავის, გაზის და სხვა ენერგოპროდუქტებისგან შედგება.

ევროკომისიის ვარაუდით, 2022 წლის ბოლომდე რუსულ გაზზე მოთხოვნა 66%-ით შემცირდება, 2030 წლამდე კი ევროკავშირი რუსეთისგან სრულ ენერგოდამოუკიდებლობას მოიპოვებს.

ევროკავშირის სამოქმედო გეგმის ზუსტი დეტალები ჯერჯერობით უცნობია, თუმცა სავარაუდოა, რომ გაერთიანებამ ენერგოპროდუქტების იმპორტი სხვა მსხვილი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნებიდან გაზარდოს.

ექსპერტთა ნაწილის შეფასებით, მოკლევადიან პერსპექტივაში, მოსალოდნელია: ნავთობის, საწვავის, გაზის, ქვანახშირისა და სხვა ენერგოპროდუქტების ფასების მკვეთრი ზრდა, რაც მიწოდების ჯაჭვის პრობლემების გაჩენის რისკებით იქნება განპირობებული. გასათვალისწინებელია, რომ რუსეთი ევროპის მასშტაბით მნიშვნელოვან ინფრასტრუქტურულ აქტივებს ფლობს, მათ შორის, მილსადენებს, სარეზერვუა და გადამამუშავებელ ცენტრებს, შესაბამისად, რუსეთის ევროკავშირის ბაზრისგან იზოლირება გარკვეულ პრობლემებთან იქნება დაკავშირებული. ასევე მოსალოდნელია, რომ რუსეთის მთავრობამ გაზის მიწოდება სანქციების საპასუხო ბერკეტად გამოიყენოს და ბაზარზე მწვავე ენერგოდეფიციტი გამოიწვიოს.

რუსული გაზის გარეშე ევროპას გაუჭირდება, მაგრამ გაუძლებს და გადარჩება, სავარაუდოდ გრძელვადიან პერსპექტივაში უფრო გაძლიერდება კიდეც. რაც შეეხება რუსეთის მოკლევადიან „საჩვენებელ გამარჯვებას“ მოიპოვებს, მაგრამ ევროპის ენერგოშოკი კრემლს სამომავლოდ უფრო ღრმად და გამოუსწორებლად დააზიანებს, რასაც შესაძლოა არცთუ სახარბიელო პოლიტიკური და ეკონომიკური შედეგებიც მოჰყვეს.

რაც შეეხება საქართველოს, ჩვენი ხსნა განახლებადი ალტერნატიული რესურსების ათვისებაშია და მისი სატრანზიტო ჰაზად ჩამოყალიბებაა.

სტატიაში ჩამოყალიბებული გვაქვს ის აუცილებელი რეკომენდაციები, რომელიც საჭიროდ მიგვაჩნია.

- სახელმწიფომ უნდა შეიმუშაოს და დაამტკიცოს ენერგეტიკის სტრატეგიული განვითარებისა და განახლებადი ენერგიის სამოქმედო გეგმა;
- აუცილებელია ქვეყანაში არატრადიციული ენერგიის კუთხით კვლევების წარმოება და კომპეტენციების ამაღლება, რათა დაგროვდეს საკმარისი ცოდნა და გამოცდილება ამ სფეროს განსავითარებლად;
- უნდა დაიწყოს აქტიური და სისტემატური კამპანიები არატრადიციული, განახლებადი რესურსების შესახებ ცნობიერების ასამაღლებლად, იქნება ეს გრძელვადიანი ტრენინგების ორგანიზება თუ მცირე საინფორმაციო ღონისძიებების წამოწყება.
- სასურველია, რომ საბანკო სექტორმა დაიწყოს თავის დაკრედიტირების სისტემასთან ახალი ტექნოლოგიების მიზმა, რომლის მეშვეობითაც მოსახლეობა ამ ტექნოლოგიისთვის განვადების გაკეთებას შეძლებს.

8. ნ.ჭითანავა, რ.ფირხალავა. „მიწათმოწყობა - მიწის რესურსების გამოყენებისა და მართვის ინსტრუმენტი“. მიწა, როგორც ბუნებრივი რესურსი და წარმოების ფაქტორი მრავალ ფუნქციას ასრულებს. ტერმინი „მიწა“ - გულისხმობს ბუნებრივი გარემოს მნიშვნელოვან ნაწილს, რომელიც წარმოდგენილია ისეთი ცნებებით, როგორიცაა სივრცე, რელიეფი, კლიმატი,

ნიადაგის საფარი, მემცენარეობა, წიაღისეული, წყალი. იგი წარმოადგენს წარმოების მთავარ საშუალებას სოფლის მეურნეობასა და სატყეო მეურნეობაში, ასევე სივრცობრივი ბაზისია ეკონომიკის და სოციალური სფეროს საწარმოებისა და ორგანიზაციებისათვის.

მიწის რესურსების რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებაში განსაკუთრებულ როლს ასრულებს მიწათმოწყობა. საბჭოთა პერიოდის საქართველოში მიწათმოწყობის ერთიანი სისტემა მიწაზე სახელმწიფო საკუთრების საფუძველზე იყო ჩამოყალიბებული. მიწის რეფორმების განხორციელების პროცესში ბუნებრივია მიწათმოწყობის არსებული სისტემის განახლების ამოცანა დადგა. 90-იან წლებში ქვეყანაში მიწის რეფორმები შესაბამისი სამართლებრივი ბაზისა და ორგანიზაციულ-მმართველობითი მექანიზმების გარეშე განხორციელდა, რამაც გამოიწვია ახალი პრობლემები (მესაკუთრეთა რაოდენობის ზრდა, მიწის ნაკვეთების ფრაგმენტაცია, წერილი ოჯახური მეურნეობების (მცირე მიწიანი) დომინირებადი მდგომარეობა და სხვ.). ფაქტობრივად მიწათმოწყობის არსებული სისტემა მოიშალა, ახალი სისტემა კი შექმნილიც არ არის. ასეთი მდგომარეობა მიწის რესურსების ეფექტიან მართვას აფერხებს. ამიტომ, ახალ გამოწვევებს შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ამოცანაა თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი მიწათმოწყობის, როგორც სისტემის ჩამოყალიბება, რაც პირველ რიგში კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომების განსაზღვრას საჭიროებს.

თანამედროვე პირობებში მიწის, როგორც ტრადიციული **(უნივერსალური ბუნებრივი რესურსი, წარმოების ძირითადი ფაქტორი და უძრავი ქონების ობიექტი)** როლი მნიშვნელოვნად იზრდება. მის რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებაზე დამოკიდებული ქვეყნის პოლიტიკური, სოციალური-ეკონომიკური-ეკოლოგიური განვითარების დონე. ამიტომ მრავალ გამოწვევებს შორის მიწის რაციონალური გამოყენება ეროვნული ეკონომიკის განვითარების უპირობო პრიორიტეტია.

მიწის რესურსების გამოყენების 30 წლიანი გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ საბაზრო ურთიერთობებზე გარდამავალ პერიოდში საქართველოში მიწის რესურსების რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებას სათანადო ყურადღება არ მიექცა.

სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობების მნიშვნელოვანი ნაწილი დაუმუშავებელია. ამასთან ნიადაგის დაცვისა და ნაყოფიერების ამაღლების საჭირო (კომპლექსური) ღონისძიებანი არ ხორციელდება. მიწის (ნიადაგის) დაცვის მონიტორინგს სისტემური ხასიათი არა აქვს. მიწის ფართობების აღრიცხვა მოუწესრიგებელია. მიწის რესურსების მართვაში სამინისტროებს შორის ფუნქციები რაციონალურად არ არის გადანაწილებული. ქვეყანაში უკანასკნელი 17 წლის მანძილზე მიწის ბალანსის წარმოება შეწყვეტილია. არ არსებობს ობიექტური ინფორმაცია მიწის (ნიადაგის) დეგრადაციის შესახებ (გაუდაბნობა, ეროზია, დამარილიანება, გაჭუჭყიანება, მეორადი დაჭაობება და სხვ.), ფაქტობრივად შეწყვეტილია მიწის (ნიადაგის) დეგრადაციის მიზეზების შესწავლა (დადგენა), მათი სისტემური კვლევა.

ამიტომ მიგვაჩნია, რომ ქვეყანას უნდა ჰქონდეს მიწისა და სხვა ბუნებრივი რესურსების მართვის ისეთი სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს: სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რაციონალურ გამოყენებას (სასურსათო უზრუნველყოფის მყარი საფუძვლის მომზადებას); სასარგებლო წიაღისეულის რესურსების თანამედროვე ტექნოლოგიებით გადამუშავებას (მრეწველობის ძირითადი დარგების განვითარებას); სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის გადამუშავებას (კვების, მსუბუქი მრეწველობის და სხვა შესაბამისი დარგები); რეკრეაციული რესურსების ეფექტიანად გამოყენებას (ტურიზმის, საკურორტო მეურნეობის განვითარება); საცხოვრისი სივრცის გაჯანსაღებას; მიწის, როგორც გეოეკონომიკური ფაქტორის მიზნობრივად (სტრატეგიის შესაბამისად) გამოყენებას; მიწის, როგორც ტერიტორიის (მეზობელ ქვეყნებთან ურთიერთობების) სასაზღვრო ნაწილის (სახელმწიფო საზღვრის) ქვეყნის ინტერესების შესაბამისად გამოყენებას და ა.შ.

9. **ნ.ჭითანავა, რ.ფირხალავა.** მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენების პროგნოზირების, სტრატეგიული დაგეგმვის კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური ასპექტები. მიწის რესურსული პოტენციალის რაციონალურად გამოყენება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა საქართველოსათვის, რომელიც მცირე მიწიანობით, ბუნებრივ-საწარმოო პირობების მრავალფეროვნებით, სპეციალიზაციის ალტერნატიული მიმართულებებით და რეგიონული თავისებურებებით ხასიათდება. მიწის რესურსები ქვეყანაში არაეფექტიანად გამოიყენება. პროვატიზაცია უხეში დარღვევებით ჩატარდა, მიწის ფართობები დაქუცმაცდა, დეგრადაციის პროცესი ღრმავდება. მკვეთრად შემცირდა ნათესი ფართობები. დიდ რისკებთან არის დაკავშირებული სასურსათო უსა- ფრთხოება. ეკონომიკის სისტემური კრიზისიდან გამოსვლა მოითხოვს სტრატეგიული მართვის თანამედროვე მეთოდების კომპლექსურად გამოყენებას.

პირველ რიგში აუცილებელია პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის პრინციპებზე წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის პრობლემების გადაწყვეტა დავიწყოთ მიწის რესურსების გამოყენების ანალიზით. სახელმწიფოს ეკონომიკურ (აგრარულ) პოლიტიკაში ამოსავალი საწყისი უნდა იყოს მიწისა და სხვა ბუნებ- რივი რესურსების რაციონალური გამოყენება.

10. **ზ.ლომსაძე, ქ.მახარაძე, რ.ფირცხალავა.** საქართველოს მტკნარი წყლის რესურსების სასმელ-საყოფაცხოვრებო და მიწის ჰიდროსამელიორაციო წყალმოხმარების პრობლემები. ჟურნალი „საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები“. საზოგადოების და ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპი ხასიათდება წყალზე მოთხოვნილების მზარდი ტენდენციით, რომლის დაკმაყოფილება არსებული რესურსებით სულ უფრო რთულდება. სუფთა, ხარისხიანი წყლის რესურსებით მოსახლეობის უზრუნველყოფა და მსოფლიოში უკვე გამოვლენილი მტკნარი წყლის მწვავე დეფიციტი ერთ-ერთი გლობალური პრობლემაა. წყლის რესურსი, საქართველოს მრავალფეროვან ბუნებრივ რესურსებს შორის, ერთ-ერთი მთავარი ეროვნული სიმდიდრეა. ადგილზე ფორმირებული მტკნარი წყლის ფენის საშუალო წლიური სიდიდით (810 მმ), საქართველოს ერთ-ერთი პირველი ადგილი უკავია ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებს შორის, ხოლო წყლის აღდგენადი რესურსების მიხედვით, მსოფლიოს ქვეყნებს შორის ის 87-ე ადგილზე იმყოფება. საქართველოს წყლის რესურსი (აღმოსავლეთ საქართველოს წყლის მარაგი 10 მლრდ. მ³-ს შეადგენს, დასავლეთ საქართველოში - 50 მლრდ. მ³-ს) ფართოდ გამოიყენება ქვეყნის ეკონომიკის ყველა დარგში. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია წყალმოხმარება მოსახლეობის სასმელ-საყოფაცხოვრებო და მიწების მორწყვის საჭიროებაზე. წყლის რესურსების გამოყენებისა და ექსპლუატაციის ინდექსი (საერთო წლიური წყლის მოხმარება (პროცენტებით) მტკნარი წყლის განახლებად გრძელვადიან საშუალო წლიურ მოცულობებთან შედარებით) ქვეყანაში დაბალია და მხოლოდ 4% - ს შეადგენს, თუმცა ყოველწლიურად იზრდება მტკნარი წყლის გამოყენების საერთო საშუალო წლიური მაჩვენებელი.

11. **პ.კოლუაშვილი.** მარცვლეულის მზარდი წარმოება გადაუდებელი სახელმწიფოებრივი აუცილებლობაა. ჩვენ ჯერ კიდევ შემოგვაქვს საჭირო სურსათის 70%-ზე მეტი. თუ გვსურს 2027 წლისათვის მოვალწიოთ გაწონასწორებულ სავაჭრო ბალანსს, მნიშვნელოვნად უნდა გავადიდოთ სასოფლო-სამეურნეო წარმოება, რათა შემცირდეს სურსათის იმპორტისათვის ვალუტის ზედმეტი ხარჯვა. სურსათის ადგილობრივი რესურსების წარმოების გადიდება ობიექტურად მოითხოვს სოფლის მეურნეობის ისეთი დარგობრივი სტრუქტურის ჩამოყალიბებას, რომელშიც წამყვანი და პრიორიტეტული ადგილი დაეთმოთ სასურსათო ბალანსის ფორმირებისათვის საჭირო პროდუქტების წარმოებას. ქვეყანაში ხორბლის ფქვილსა და ხორბალზე მოთხოვნილებას ძირითადად იმპორტით ვიკმაყოფილებთ (90%). ქვეყანა, რომელსაც გააჩნია ხელსაყრელი ბიოკლიმატური პირობები მარცვლეულის წარმოების გადიდებისათვის, მისი მოყვანის უნარ-ჩვევები და ტრადიციები, მარცვლეულის

გადამამუშავებელი საწარმოო სინძლავრეები და წარმოებული პროდუქციის გასაღების ადგილობრივი ბაზარი, არ უნდა იყოს აბსოლუტურად დამოკიდებული სხვა სახელმწიფოებიდან მარცვლეულის იმპორტზე. პრობლემის დაძლევა არსებითად ხელისუფლების ძალისხმევასა და პოლიტიკურ ნებაზეა დამოკიდებული. მთავრობის კომპეტენტურობა და აგროსასურსათო პროცესებში მისი ჩარევის ხარისხი და მიმართულება გადაწყვეტი ფაქტორია ქვეყნის შიმშილისაგან გადარჩენისათვის.

12. პ.კოლუაშვილი, ჯ.ფანჩულიძე. ჰიდრომელიორაცია სასურსათო უზრუნველყოფის ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორი. თანამედროვე პერიოდში უდუდესი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყნის სასურსათო პოტენციალის მაქსიმალურ ამოქმედებას, რათა მოსახლეობა დაცული იყოს სასურსათო კრიზისისაგან. საქართველოს საჭირო სურსათის 70%-ზე მეტი ჯერ კიდევ შემოაქვს. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანაში მოსახლეობის ერთ სულზე ფართობის სიმცირეა - 0,14 ჰა, მისი ხელსაყრელი ბიოკლიმატური პირობები და პოტენციალი (10 მლნ ადამიანის გამოკვება) იძლევა საშუალებას ვაწარმოოთ მრავალფეროვანი და უხვი პროდუქცია. ამისათვის აუცილებელია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მაღალეფექტიანი გამოყენება და საჰექტრო მოსავლიანობის გაზრდა. ამ ამოცანის მისაღწევად კი საჭიროა მიწების გამოყენების მკვეთრი გაუმჯობესება (ლათ. მელიორაცია).

13. პ.კოლუაშვილი, ჯ.ფანჩულიძე, დ.გალეგაშვილი. მიზანმიმართულად, მაგრამ რატომ? ქართული სახელმწიფოს წინაშე დღეს არსებულ მრავალ გამოწვევებს შორის უმთავრესი - მიწის საკითხია - ერთ-ერთი ყველაზე ფუნდამენტური პრობლემა, რომელიც დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ საქართველომ დღემდე ვერ მოაგვარა. მიწის მიმართ ასეთ უდიერ დამოკიდებულებას თანამედროვე მსოფლიოში ანალოგი არა აქვს. სახელმწიფოს დაკარგული აქვს მისი ძირითადი ფუნქცია - კონტროლი მიწათსარგებლობაზე და რაც მთავარია, დღემდე სრულიად უსისტემო და ქაოტური ხასიათი აქვს სახელმწიფოს მიერ მიწის გასხვისების პროცესს. საქმე ეხება სახელმწიფოს მიერ საქართველოს მიწის ფონდის განკარგვაზე ერთიანი კონტროლის დაკარგვას. ჩვენ გამოჩეულ გეოსისტემში და გეოპოლიტიკის პირობებში გვიწევს ცხოვრება. ამასთან მიწის რეფორმის შემდგომ პერიოდში, მიწის საკუთრებაში გადასვლის შედეგად მიღებულმა შედეგებმა მკაფიოდ დაგვანახა, რომ აუცილებელია ქართული სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული მიწათმფლობელობასა და მიწათსარგებლობაზე მონიტორინგის მკაცრი კონტროლი.

14. თ. პატარქალაშვილი. საქართველოს ტყეების თანამედროვე მდგომარეობა და არსებული გამოწვევები. სტატიაში განხილულია საქართველოს ტყეების თანამედროვე მდგომარეობა. კერძოდ განხილულია სახელმწიფო ტყის ფონდის არსებული მდგომარეობა სხვადასხვა სატყეო პარამეტრების მიხედვით: როგორიცაა სიხშირე, ბონიტეტი, ვარჯის შეკრულობა და სხვა. აღნიშნულია, რომ 1960-იანი წლების ბოლოდან აღარ ჩატარებულა სახელმწიფო ტყის ფონდის აღწერა, რომელიც ყოველ ხუთ წელიწადში ერთხელ ტარდებოდა. ამჟამად საქსტატის მიერ ყოველწლიურად გამოქვეყნებული მონაცემები არ შეესაბამება სინამდვილეს რაც საზიანო და დამაფიქრებელია ქვეყნის ტყეების სწორი დაგეგმვისა და მდგრადი განვითარებისათვის. არაზუსტ მონაცემებზე გაანგარიშებული ნებისმიერი პროექტები არასწორი და ზიანის მომტანი იქნება. საქართველოს ტყეების უდიდესი ნაწილი ამჟამად დეგრადირებულია და მოითხოვს გადაუდებელი აღდგენითი ღონისძიებების ჩატარებას. ყველაზე მეტად დაზიანდნენ წიფლლის ტყეები მათი მერქნის საუკეთესო თვისებებისა და ღირებულების გამო. დიდი ზიანი მიაყენა წიფლნარ ტყეებს 2006-2012 წლებში გაცემულმა გრძელვადიანმა ლიცენზიებმა უცხოელ მეწარმეებზე რომლებსაც ქვეყნის ბიუჯეტისათვის მნიშვნელოვანი მოგება არც მოუტანია. პირიქით მათ მატერიალური და ეკოლოგიური ზიანი მიაყენეს წიფლნარ ტყეებს. ამგვარი ვოლუნტარისტული გადაწყვეტილებების უარყოფით შედეგებს ჩვენ ჯერ კიდევ მოვიმკით მომავალში. ასეთი მავნე გადაწყვეტილებების თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია საქმით და არა მარტო სიტყვიერად და-ნერგოს და შესრულდეს

ტყეების მდგრადი განვითარების საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები რომლებიც არ მისცემენ ზოგიერთ მთავრობებს უფლებას მიიღონ ქვეყნის ბიომრავალფეროვნებისა და ეკოლოგიისათვის დამაზიანებელი გადაწყვეტილებები. სტატიაში მოცემულია სახელმწიფო ორგანოების მიერ დაშვებული ზოგიერთი გადაწყვეტილებების კრიტიკული ანალიზი და რეკომენდაციები მომავალში მათ გამოსასწორებლად.

15. ზ.ლომსაძე, ო.ფარესიშვილი, ქ.სოლომონიშვილი, გ.გაიხარაშვილი. საქართველოს ბუნებრივი რესურსების საინფორმაციო ელექტრონული პლატფორმის კონცეფცია. სტუ-ს ი.ჟორდანას სახელობის საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელ ცენტრში შემუშავდა საქართველოს რესურსული პოტენციალის საინფორმაციო ელექტრონული პლატფორმის კონცეფცია.

პლატფორმაზე ასახვას ჰპოვებს დღეისათვის ჩვენთვის ხელმისაწვდომი სრული მონაცემები საქართველოს ამა თუ იმ რეგიონის ბუნებრივი რესურსების შესახებ, როგორცაა: წიაღისეული, სამშენებლო ნედლეული, სათბობ-ენერგეტიკული, განახლებადი და არატრადიციული ენერგორესურსები, გეოთერმული და მინერალური წყლები, მიწის, წყლის და ტყის რესურსები, რეკრეაციული, სამკურნალო ტურისტული და სხვ. მათი ადგილმდებარეობა, მარაგები, გამოყენების სფერო, ეფექტიანობა და შესაძლო მასშტაბები, რეგიონის ეკონომიკური დახასიათება და სხვ.

პლატფორმა საშუალებას მოგვცემს რეგიონის რესურსული პოტენციალის შესახებ სრული ინფორმაცია თვალსაჩინო ფორმით მიეწოდოს დაინტერესებულ პირებს, რაც ხელს შეუწყობს მათი ეკონომიკურ ბრუნვაში აქტიურად ჩართვისთვის სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და ადგილობრივი თუ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას.

16. ნ.ჭითაძე, რ.ფირცხალავა. მიწათმოწყობა - მიწის რესურსების გამოყენებისა და მართვის ინსტრუმენტი. მიწა, როგორც ბუნებრივი რესურსი და წარმოების ფაქტორი მრავალ ფუნქციას ასრულებს. ტერმინი „მიწა“ - გულისხმობს ბუნებრივი გარემოს მნიშვნელოვან ნაწილს, რომელიც წარმოდგენილია ისეთი ცნებებით, როგორცაა სივრცე, რელიეფი, კლიმატი, ნიადაგის საფარი, მემცენარეობა, წიაღისეული, წყალი. იგი წარმოადგენს წარმოების მთავარ საშუალებას სოფლის მეურნეობასა და სატყეო მეურნეობაში, ასევე სივრცობრივი ბაზისა ეკონომიკის და სოციალური სფეროს საწარმოებისა და ორგანიზაციებისათვის.

საქართველოში მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებიდან საბაზრო ურთიერთობების პრინციპებზე გარდამავალ ეტაპზე წარმოიქმნა ახალი ტიპის მიწათმოწყობის აუცილებლობა. საბჭოთა პერიოდის საქართველოში მიწათმოწყობის ერთიანი სისტემა მიწაზე სახელმწიფო საკუთრების საფუძველზე იყო ჩამოყალიბებული. მიწის რეფორმების განხორციელების პროცესში ბუნებრივია მიწათმოწყობის არსებული სისტემის განახლების ამოცანა დადგა. რეფორმების შესაბამისი სამართლებრივი ბაზისა და ორგანიზაციულ-მმართველობითი მექანიზმების გარეშე განხორციელების შედეგად ახალი პრობლემები წარმოჩნდა (მესაკუთრეთა რაოდენობის ზრდა, მიწის ნაკვეთების ფრაგმენტაცია, წვრილი ოჯახური მეურნეობების (მცირე მიწიანი) დომინირებადი მდგომარეობა და სხვ.). ფაქტობრივად მიწათმოწყობის არსებული სისტემა მოიშალა, ახალი სისტემა კი შექმნილიც არ არის. ასეთი მდგომარეობა მიწის რესურსების მართვას ხელს უშლის. ამიტომ, ახალ გამოწვევებს შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ამოცანაა თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი მიწათმოწყობის, როგორც სისტემის ჩამოყალიბება. ის პირველ რიგში კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომების განსაზღვრას საჭიროებს.

17. პ.კოლუაშვილი, გ.თალაკვაძე. დაფუძრულთ საქართველოს მთიანეთს მისი ბუნებრივი ფუნქცია. ისტორიულად საქართველო მსოფლიოს პროვინცია არ იყო. იგი იყო თვითმდგომი, სხვა ყველასაგან გამოყოფილი და განსხვავებული სახელმწიფო, რომელიც თვითონ ზრუნავდა თავის დაცვასა და მოვლაზე და, შესაბამისად, თვითონ საზღვრავდა თავის ე.წ. ღირებულებათა სისტემასა და სკალას, თავისი ზნეობის, თავისი სოციალური ურთიერთობებისა და პირადი

ურთიერთობების წესებს. ქართველი ერის მენტალიტეტი, ისტორიულად, დემოკრატიულია. ისტორიულად საქართველო სრულყოფილად ფეოდალური ქვეყანაა. საქართველოს ერთმა მეოთხედმა – მთამ – ისტორიის ათასწლეულები ე.წ. სათემო დემოკრატიის (უზბატონო ტერიტორიული თემობის) პირობებში გაიარა. საქართველო თავისი ღრმა ქრისტიანული კულტურის, თავისი ფეოდალური ისტორიის წყალობით ტიპოლოგიურად დასავლური ქვეყანაა, თავისი მთელი ისტორიის მანძილზე სწორედ დასავლეთთან კავშირისკენ მოსწრაფე. სასოფლო თემის ეკონომიკური გამოცოცხლების, დეპრესიული მდგომარეობიდან გამოყვანის, ხოლო შემდგომ მისი ეკონომიკური განვითარებისა და აქტივობის გასაძლიერებლად საუკეთესო (შესაძლოა, ამჟამად ერთადერთიც!) გზაა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის ყოველმხრივი წახალისება, მხარდაჭერა და სწრაფი განვითარება; სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის ლოკალური ტერიტორიული გავრცელების ოპტიმალური ფორმის განსაზღვრაში, პრიორიტეტული მნიშვნელობა სათემო კოოპერაციებს ენიჭება. მათი ჩამოყალიბება უნდა მოხდეს ადმინისტრაციული ერთეულების ტერიტორიული გავრცელების ფარგლებში, პრინციპით: „ერთი თემი – ერთი კოოპერატივი“, წარმოების სპეციალიზაციისა და საწარმოო ძალთა კონცენტრაციის ფაქტორების გათვალისწინებით. სათემო ტრადიციები, მათ შორის საწარმოო ურთიერთობები, ოდითგანვე გავრცელებული იყო საქართველოში, განსაკუთრებით საქართველოს მთიანეთში.

18. ი.არჩვაძე. საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის ზოგიერთი ასპექტის შესახებ.

თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოს ხელისუფლების საქმიანობის უმნიშვნელოვანესი კრიტერიუმი მისი მოსახლეობის ცხოვრების დონე და კეთილდღეობის გაუმჯობესებაა. ამიტომ ნებისმიერი ხელისუფლება ცდილობს აღნიშნული მაჩვენებლებით მოიწონოს თავი საკუთარი ქვეყნის მოქალაქეებისა და საერთაშორის ინსტიტუტების წინაშე, რომელთა პირუთვნელ, ობიექტურ შეფასებაზე დიდწილადაა დამოკიდებული ხელისუფლების რეიტინგი და არც თუ უმნიშვნელოდ - ძალაუფლების შენარჩუნების პერსპექტივა.

ოფიციალური სტატისტიკით, კორონავირუსის პანდემიამდე ადგილი ჰქონდა სტაბილურ მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების სტაბილურ გაუმჯობესებას (2011-2020 წლებში ეკონომიკის საშუალო წლიური ზრდა 3.6% იყო), შესაბამისად იზრდებოდა მოსახლეობის კეთილდღეობის მაჩვენებლებიც (საშუალო ხელფასი, პენსია, შემოსავლები მოსახლეობის ერთ სულზე...). ამასთან, საერთო ზრდის ფონზე აშკარად შეინიშნებოდა უთანაბრობის ზრდა ხელფასების, შემოსავლებისა და ზოგადად, კეთილდღეობის მხრივ. ამაში თავისი „წვლილი“ შეჰქონდა ინფლაციის მაჩვენებელსაც, რომლის გაანგარიშების მეთოდიკა ხასიათდება მთელი რიგი ნაკლოვანებებით და ამის გამო არასწორ იმპულსებს უგზავნის ხელისუფლებას შესაბამისი სოციალური და შრომის პოლიტიკის გასატარებლად. მდგომარეობა გართულდა პანდემიის პირობებში, რომელმაც სოციალურ უთანაბრობის სიმწვავე განსაკუთრებით წარმოაჩინა მოსახლეობის მთლიანი შემოსავლების კლების ფონზე.

19. გ.თალაკვაძე. ინტეგრალური რესურსების გამოყენების მართვის ოპტიმიზაცია - ქვეყნის მდგრადი განვითარების ძირითადი პირობა. მსოფლიოში ინტენსიურად ყალიბდება სრულიად ახალი და უპრეცედენტო რეალობა. 2020 და 2021 წლები კაცობრიობის ისტორიაში პანდემია „კოვიდ-19“-ის სახელით შევა. მაგრამ მიუხედავად მისი გრანდიოზული მასშტაბისა და გლობალურ ეკონომიკასა და ადამიანთა ფსიქიკასა და მსოფლხედვაზე მნიშვნელოვანი ნეგატიური ზემოქმედებისა, უფრო მართებულია ჩავთვალოთ ის მხოლოდ ერთ ცალკეულ ეპიზოდად იმ უპრეცედენტო პროცესებისა, რომლებიც მიმდინარეობენ მსოფლიოში. ტერმინმა „ინკლუზიური კაპიტალიზმი“ სწრაფად მოიპოვა პოპულარობა. მას იყენებენ სახელმწიფო მოღვაწეები, პოლიტიკოსები და ჟურნალისტები ახლანდელი აშკარად მოძველებული და დაავადებული კაპიტალიზმიდან "ინკლუზიურ კაპიტალიზმზე" გადასვლის პროცესის დასახასიათებლად. „ინკლუზიური კაპიტალიზმის“ დამფუძნებელთა

აზრით, ეს არის კაპიტალიზმის ისეთი ნაირსახეობა, რომელშიც დომინირებენ გიგანტური კორპორაციები და რომელთა მიზანია იმ პასუხისმგებლობების აღება, რაც დღეს სახელმწიფოებს აკისრია. 2021-2022 წლებში მოხდა იმ საკვანძო ვექტორების გამოკვეთა და ჩამოყალიბება, რომლებიც საფუძველს ჩაუყრიან ტრადიციულისგან განსხვავებულ ცნობიერებას, აზროვნებას და პრაქტიკას. ამავე დროს, ცხადი ხდება, რომ მეოცე საუკუნისთვის დამახასიათებელი ზოგადი მსჯელობები, დისკუსიები და თეორიები პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ პრობლემებზე კარგავს თავის აქტუალობას და რეალიზაციის პერსპექტივებს. წინა პლანზე გამოდის რადიკალური პრაგმატიზმი, რომელიც უახლოესი 20—25 წლის განმავლობაში კაცობრიობის სტაბილური საარსებო პირობების ჩამოყალიბებისა და შენარჩუნების, მდგრადი გლობალური და რეგიონული განვითარების უმთავრესი ფაქტორი გახდება [5]. ასეთ პირობებში, უმთავრესი ამოცანაა, რომ გლობალური პროცესების ძირითადი აქტორების ინტერესები და მიზნები წინააღმდეგობაში არ მოვიდეს ადამიანების ძირითად ინტერესებსა და მიზნებთან. წლების განმავლობაში ნებისმიერ ქვეყანაში ძალაუფლების განხორციელების კომპონენტებად მიჩნეული იყო საკანონმდებლო, აღმასრულებელი, სასამართლო და მასობრივი ინფორმაციის ინსტიტუტები. გლობალური განვითარების მიმდინარე ეტაპზე მათ კიდევ ორი - არანაკლებ გავლენიანი და უთუოდ გასათვალისწინებელი კომპონენტი დაემატა ტრანსნაციონალური კორპორაციებისა და ანალიტიკური ცენტრების სახით.

20. გ.თალაკვაძე. ინტეგრალური რესურსების უნივერსალური კლასიფიკაცია- ახალი ხედვები და მიდგომები. წყება იმის აღიარება, რომ კაცობრიობის აწმყო და მომავალი ინტეგრალური რესურსების არა მარტო ფლობაზე, არამედ და უმთავრესად მათი რაციონალური გამოყენებისა და ოპტიმალური მართვის სისტემების ეფექტიანობაზეა დამოკიდებული. კაცობრიობის განვითარებამ მკაფიოდ გამოხატული ანიზოტროპული ხასიათი მიიღო, რაც ახალი კონფლიქტების, რასიზმის, სეგრეგაციის, დემოკრატიული ინსტიტუტების მნიშვნელოვანი შესუსტების მიზეზი შეიძლება აღმოჩნდეს. ამ პირობებში განსაკუთრებული ყურადღება და ძალისხმევაა საჭირო ყოველი ქვეყნისათვის მხოლოდ მისთვის გამოსადეგი განვითარების მაქსიმალურად კონკრეტიზირებულ მოქმედებათა პროგრამის ჩამოყალიბებასა და რეალიზა-ციისათვის. ასეთი პროგრამების საკვანძო საკითხია ქვეყნის განვითარების პრიორიტეტების განსაზღვრა და მათი რეალიზაციის უზრუნველყოფი ინტეგრალური რესურსების მართვისა და გამოყენების ოპტიმალური სქემებისა და რეჟიმების შემუშავება. წარმატებას ის ქვეყნები მიაღწევენ, რომლებიც შეძლებენ თავისი მიზნებისა და სურვილების და საკუთარ შესაძლებლობათა და უნარების დაბალანსებას, ანუ მდგრადი განვითარებისათვის პირობების ჩამოყალიბებას, რაც ბევრად არის დამოკიდებულია მათი ინტეგრალური რესურსების სტრუქტურასა და მახასიათებლებზე. ინტეგრალური რესურსების უნივერსალური კლასიფიკაციის კიდევ ერთი და ალბათ, პრინციპულად ახალი კომპონენტია ე.წ. „მონაცემთა რესურსი“, რომელიც ბოლო წლებში “Big Data”-ს სახელით არის ცნობილი და რომელთა განსაკუთრებულ ადგილი და როლი თანამედროვე ცხოვრებაში დამატებით განმარტებებს არ საჭიროებს [10]. დიდი მონაცემები არის საწვავი თანამედროვე ანალიტიკური კვლევებისათვის. ისინი განმარტავენ, თუ როგორ შეუძლია მომხმარებელს ისარგებლოს ამ მონაცემები და რა უნდა გააკეთოს მონაცემთა ეფექტიანი გამოიყენებისთვის. უმთავრესი და აუცილებელი თვისება, რომელსაც ეს რესურსი უნდა აკმაყოფილებდეს - ეს არის მონაცემთა ობიექტურობა და დასახასიათებელი ფენომენის ადექვატური აღწერა. მკაფიოდ გამოიკვეთა გლობალური განვითარების მიმდინარე ეტაპის ძირითადი ტრენდი - ინტეგრალური რესურსების ფაქტორის მკვეთრი ამაღლება და მისი გადამწყვეტი ზემოქმედება უკლებლივ ყველა სახის გლობალურ პროცესებზე.

21. ნ.გრძელიშვილი, ლ.კვარაცხელია. ტურისტული რესურსების შეფასების შედარებითი ანალიზი და კომპლექსური შეფასების მეთოდიკა. ნაშრომში წარმოდგენილია ტურისტული

რესურსების შეფასების შედარებითი ანალიზი და კომპლექსური შეფასების მეთოდოლოგია. აღნიშნულია, რომ ტურიზმის განვითარება თანამედროვე პირობებში ახალ მასშტაბებს იძენს და რიგი თავისებურებებით ხასიათდება. ტურიზმი და რეკრეაცია საქართველოს რეგიონებში სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება. ტურისტული რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლებისა და ტურიზმის მართვის სფეროში მომზადებისა და მხარდაჭერის გადაწყვეტილებების მიღების სისტემა ამაჟამად საჭიროებს შემდგომ დახვეწას. ნაშრომის ბოლოს მოცემულია დასკვნები და რეკომენდაციები.

22. ო.ფარესიშვილი, ლ.კვარაცხელია, ვ.მირზაევი. სოფლის ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. განხილულია საქართველოში მცირე ტურისტული ბიზნესის, კერძოდ სოფლის დასახლებებში ე.წ. „სოფლის ტურიზმის“ (აგროტურიზმის, ფერმერული ტურიზმის) განვითარების პერსპექტივები, რომელიც წარმოადგენს მცირე მეწარმეობის სწრაფად განვითარებად სექტორს. აღნიშნულია, რომ თითოეულ რეგიონს გააჩნია მისთვის დამახასიათებელი თავისებურებები (ბუნებრივი პირობები, ეკონომიკური განვითარების დონე, მეურნეობრიობის ტრადიციები, საოჯახო მეურნეობის მოწყობის წესი, რიტუალები და სხვ.), რითაც ისინი ერთმანეთისგან განსხვავდებიან.

საფუძვლიანად არის განხილული კახეთის, საქართველოს მთიანეთის (სვანეთი, რაჭა-ლეჩხუმი, მცხეთა-მთიანეთი), აჭარის, გურიის, სამეგრელოს, იმერეთის, შიდა და ქვემო ქართლის, სამცხე-ჯავახეთის სოფლის დასახლებებში აგროტურისტებისთვის საინტერესო ობიექტები და მათი მიღებისთვის (განსახლებისთვის) მზაყოფნის საკითხები.

ხაზგასმულია, რომ ქვეყანაში სოფლის ტურიზმის განვითარება ხელს შეუწყობს მხარის ეკონომიკურ განვითარებას, ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმებას და მატერიალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფას, ხოლო მთის რეგიონებში მწვავე დემოგრაფიული პრობლემების (სოფლების დაცარიელება, მოსახლეობის დაბერება, ახალგაზრდების მიგრაცია ქალაქებში და სხვ.) გადაჭრას.

23. გ.მაღალაშვილი, ჯ.კაკულია. ტყიბულ-შაორის ნახშირის საბადოს ნარჩენი არგილიტების გამოყენების პერსპექტივები. სტატიაში მოყვანილია ლაბორატორიული მონაცემები, რომელზე დაყრდნობით გაკეთებულია დასკვნა, რომ ტყიბულ-შაორის ნახშირის საბადოზე არსებული ე.წ. „ფუჭი ქანების“ არგილიტების, თიხების, მამდიდრებელი ქარხნის კუდების, შლამის, ნაცრის გამოყენებით შესაძლოა ვაწარმოოთ მთელი რიგი მეტად საჭირო პროდუქცია: სამშენებლო და ცეცხლმედეგი აგური, „მეტლახის“ ტიპის ფილები, ცემენტი, თიხამიწა, ალუმინი და მისი შენადნობები-ფეროსილიკოალუმინი, სილუმინი, სიალონი, ხოლო ნახშირის შლამებიდან მსოფლის მეურნეობისათვის მეტად მნიშვნელოვანი სასუქი „ჰუმატები“.

24. ვ.ზეიკიძე, რ.ფირცხალავა. ბუნებრივი სათიბ-სამოვრების ინტეგრირებული მართვის პრობლემები საქართველოში. ნაშრომში განხილულია ბუნებრივი სათიბ-სამოვრების მართვის სრულყოფის პრობლემები თანამედროვე ეტაპზე. ქვეყანაში ტრადიციულად ჩამოყალიბებულია სამოვრების მართვის ნაკლოვანი პრაქტიკა, რომლის შედეგადაც ადგილი აქვს ბუნებრივი სათიბ-სამოვრების დეგრადაციას, ნიადაგის ეროზიული პროცესების განვითარებას, რაც საბოლოოდ იწვევს სამოვრების პროდუქტიულობის დაქვეითებას. ნაშრომში ჩვენს მიერ წარმოდგენილია წინადადებები და რეკომენდაციები, რომელთა პრაქტიკაში დანერგვის შედეგად შესაძლებელი გახდება ბუნებრივი სათიბ-სამოვრების ინტეგრირებული მართვის სისტემაზე გადასვლა, რაც საბოლოო ჯამში უზრუნველყოფს ქვეყნის ამ უნიკალური ეკოსისტემის რაციონალურ გამოყენებას და მისი ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება-აღდგენას.

25 გივი თალაკვაძე, გიორგი თალაკვაძე. მომავლის პერსპექტივებისა და პროგნოზების შესახებ. სამეცნიერო-ტექნოლოგიური და ინფორმაციული პროგრესის მიღწევები ქმნიან

დღევანდელთან შედარებით გაცილებით „საშიშ მსოფლიოს“, თუმცა, ამავე დროს გენერირებენ უფრო მეტ შესაძლებლობებს მისი განვითარებისთვის.

მიმდინარეობს ადამიანთა სხვადასხვა ჯგუფების გაერთიანება, მათი უფლებების და შესაძლებლობების გაფართოების პროცესი, მაგრამ იგივე პროცესი იწვევს ისეთ ძლიერ რყევებს, როგორიც იყო 2008 და 2021-2022 წლების საფინანსო კრიზისები, ევროკავშირის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გამწვავება, რუსეთ-უკრაინის სამხედრო დაპირისპირება.

ცხადი ხდება, რომ ეკონომიკა, რომელიც სამეცნიერო-ტექნოლოგიურ პროგრესთან შედარებით გაცილებით მეტი ინერციულობით გამოირჩევა, სულ უფრო ხშირად სასურველი ერთდროულობით ვერ მიყვება ამ პროგრესს. ზოგადი მსჯელობები, დისკუსიები და თეორიები პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ პრობლემებზე კარგავს თავის აქტუალობას და რეალიზაციის პერსპექტივებს. წინა პლანზე გამოდის რადიკალური პრაგმატიზმი, რომელიც უახლოესი წლების განმავლობაში კაცობრიობის სტაბილური საარსებო პირობების ჩამოყალიბებისა და შენარჩუნების, მდგრადი გლობალური და რეგიონული განვითარების უმთავრეს ფაქტორად ჩამოყალიბდება. შესამჩნევად სუსტდება საერთაშორისო ინსტიტუციების გავლენები და ეფექტიანობა. ექვსი ქვეშ დგება ზოგიერთი მათგანის საჭიროებაც კი.

XXI საუკუნის დასაწყისისთვის გარკვეული ინოვაციურობის შემცველი სქემა - ინფორმაცია-ანალიზი-რეკომენდაცია კარგავს თავის აქტუალობას. განვითარების მიმდინარე ეტაპის მოთხოვნების შესაბამისია მისი ასეთი ტრანსფორმაცია: ინფორმაცია - ანალიზი - რეკომენდაცია - პროგნოზი - სამოქმედო გეგმა, რომლის გამოყენება უნდა განხორციელდეს ისეთ დარგებში, სადაც სტაბილურად არის შენარჩუნებული გლობალური და რეგიონული დეფიციტი - ელექტროენერგიის გენერაცია და გადაცემა, სასმელი წყლის ჩამოსხმა, უმაღლესი საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი ბიოპროდუქციის წარმოება, უნიკალური საცხოვრისები, ისტორიულ-კულტურული, გეოსტრატეგიული, ეკოლოგიური შესაძლებლობები და უპირატესობები, წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულებაში შრომის ანაზღაურების დაბალი წილი და ა.შ.

ახალი რეალობა ითხოვს პრობლემებისადმი თვისობრივად ახალი მიდგომებისა და ხედვების ფორმირებას. აქედან გამომდინარე, შესამუშავებელი სამოქმედო პროგრამებიც, განვითარების სამიზნე პარამეტრებიც ამ მოთხოვნებთან შესაბამისობაშია მოსაყვანი. მარნეულის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკა ძირითადად ემყარება ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოებას. სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია მოსახლეობის 80 %. წამყვანი დარგებია: მარცვლეულის მეურნეობა, მებოსტნეობა, მეთამბაქოეობა, მევენახეობა, სახორცე-სარძევე-სამატყლე მიმართულების მეცხოველეობა. მარნეულის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გადის თბილისი-ერევნის რკინიგზის ხაზი. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიას კვეთს ორი ავტომაგისტრალი S6 და S7 - ორივე სომხეთის მიმართულებით. მუნიციპალიტეტს ასევე საავტომობილო კავშირი აქვს აზერბაიჯანთან. საკმაოდ მრავალფეროვანია მარნეულის მუნიციპალიტეტის ინტეგრალური რესურსები. მუნიციპალიტეტს გააჩნია შავი მეტალურგიის, ქიმიური მრეწველობის, სამშენებლო ინდუსტრიის, მოსაპირკეთებელი ქვების, თაბაშირის, სანაკეთო და ძვირფასი ქვების, კვების მრეწველობის, ისტორიულ--კულტურული, რეკრეაციული, წყლის, ენერგეტიკული, სატყეო, აგარარული, მიწის, ტურისტული რესურსები - გამოხატული როგორც დადგენილი მარაგების, ასევე პროგნოზული შეფასებების ფარგლებში. ბოლო ათწლეულების მთელმა რიგმა რადიკალურმა ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა ცვლილებებმა გამოიწვია გლობალური განვითარების ახალი, სარესურსო პარადიგმის ჩამოყალიბება, რამაც სარესურსო პოლიტიკის რადიკალური გადახედვისა და კორექტირების აუცილებლობა მოითხოვა. ინტეგრალური რესურსების ტრადიციული დაყოფა მხოლოდ მატერიალურ, ადამიანურ და ბუნებრივ რესურსებად, იმის მიუხედავად, რომ

ყოველი მათგანის აქტუალობა და როლი არ შეცვლილა, სრულად ვეღარ ასახავს თანამედროვე პირობებში რესურსების მრავალფეროვნებასა და მათი მართვისა და რაციონალური გამოყენების ყველა ასპექტს. 21-ე საუკუნის დასაწყისიდან განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა, ინტეგრალური რესურსების არა მარტო ფლობას, არამედ და უმთავრესად მათი რაციონალური გამოყენებისა და ოპტიმალური მართვის სისტემების ეფექტიანობას. იმის გათვალისწინებით, რომ კაცობრიობის განვითარებამ მკაფიოდ გამოხატული კრიზისული ხასიათი მიიღო, რაც, ერთი მხრივ, ახალი კონფლიქტებისა და დემოკრატიული ინსტიტუტების კრახის, ხოლო, მეორე მხრივ, საზოგადოებრივი განვითარების დამუხრუჭების მიზეზი შეიძლება აღმოჩნდეს, განსაკუთრებული ყურადღება და ძალისხმევაა საჭირო ნებისმიერი ქვეყნისა და მისი რეგიონებისთვის კომპლექსური განვითარების პროგრამის ჩამოყალიბებისა და რეალიზაციისათვის. ასეთი პროგრამების სტრატეგიულ ამოცანად მიჩნეულია ტერიტორიის განვითარების პრიორიტეტების განსაზღვრა და მათი რეალიზაციის უზრუნველყოფი ინტეგრალური რესურსების მართვისა და გამოყენების ოპტიმალური სქემების შემუშავება და მოდელის განსაზღვრა. წარმატებას მიღწევა შესაძლებელი გახდება იმ რეგიონებში, რომლებიც შეძლებენ თავისი მიზნებისა და სურვილების და საკუთარ შესაძლებლობათა და უნარების დაბალანსებას, ანუ მდგრადი განვითარების ხელშეწყობი პირობების ჩამოყალიბებას, რაც ბევრად არის დამოკიდებულია მათი ინტეგრალური რესურსების სტრუქტურასა და მახასიათებლებზე. მიუხედავად იმისა, რომ რესურსების ტრადიციული კლასიფიკაციები წლების განმავლობაში უცვლელია და ხდება მხოლოდ ზოგიერთი რესურსის დასახელების კორექტირება და შინაარსის დაზუსტება, დრომ, განვითარების წინააღმდეგობრივმა ხასიათმა, სამეცნიერო-ტექნოლოგიურმა პროგრესმა, დღის წესრიგში დააყენა ასეთი კლასიფიკაციების დაზუსტების, გაფართოების, შინაარსობრივი კონკრეტიზაციისა და რაც მთავარია - რესურსების მრავალსახა თვისებებისა და პარამეტრების მიხედვით რანჟირების აუცილებლობა

26. გ.თალაკვაძე, ზ.ლომსაძე. მარნეულის მუნიციპალიტეტის ინტეგრალური რესურსების მართვის ოპტიმიზაცია ქვეყნის საზღვრისპირა ტერიტორიების მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი. მარნეულის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკა ძირითადად ემყარება ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოებას. სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია მოსახლეობის 80 %. წამყვანი დარგებია: მარცვლეულის მეურნეობა, მებოსტნეობა, მეთამბაქოეობა, მევენახეობა, სახორცე-სარძევე-სამატყლე მიმართულების მეცხოველეობა. მარნეულის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გადის თბილისი-ერევნის რკინიგზის ხაზი. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიას კვეთს ორი ავტომაგისტრალი S6 და S7 - ორივე სომხეთის მიმართულებით. მუნიციპალიტეტს ასევე საავტომობილო კავშირი აქვს აზერბაიჯანთან. საკმაოდ მრავალფეროვანია მარნეულის მუნიციპალიტეტის ინტეგრალური რესურსები. მუნიციპალიტეტს გააჩნია შავი მეტალურგიის, ქიმიური მრეწველობის, სამშენებლო ინდუსტრიის, მოსაპირკეთებელი ქვების, თაბაშირის, სანაკეთო და ძვირფასი ქვების, კვების მრეწველობის, ისტორიულ--კულტურული, რეკრეაციული, წყლის, ენერგეტიკული, სატყეო, აგრარული, მიწის, ტურისტული რესურსები - გამოხატული როგორც დადგენილი მარაგების, ასევე პროგნოზული შეფასებების ფარგლებში. ბოლო ათწლეულების მთელმა რიგმა რადიკალურმა ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა ცვლილებებმა გამოიწვია გლობალური განვითარების ახალი, სარესურსო პარადიგმის ჩამოყალიბება, რამაც სარესურსო პოლიტიკის რადიკალური გადახედვისა და კორექტირების აუცილებლობა მოითხოვა. ინტეგრალური რესურსების ტრადიციული დაყოფა მხოლოდ მატერიალურ, ადამიანურ და ბუნებრივ რესურსებად, იმის მიუხედავად, რომ ყოველი მათგანის აქტუალობა და როლი არ შეცვლილა, სრულად ვეღარ ასახავს თანამედროვე პირობებში რესურსების მრავალფეროვნებასა და მათი მართვისა და რაციონალური გამოყენების ყველა ასპექტს. 21-ე საუკუნის დასაწყისიდან განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა, ინტეგრალური რესურსების

არა მარტო ფლობას, არამედ და უმთავრესად მათი რაციონალური გამოყენებისა და ოპტიმალური მართვის სისტემების ეფექტიანობას. იმის გათვალისწინებით, რომ კაცობრიობის განვითარებამ მკაფიოდ გამოხატული კრიზისული ხასიათი მიიღო, რაც, ერთი მხრივ, ახალი კონფლიქტებისა და დემოკრატიული ინსტიტუტების კრახის, ხოლო, მეორე მხრივ, საზოგადოებრივი განვითარების დამუხრუჭების მიზეზი შეიძლება აღმოჩნდეს, განსაკუთრებული ყურადღება და ძალისხმევაა საჭირო ნებისმიერი ქვეყნისა და მისი რეგიონებისთვის კომპლექსური განვითარების პროგრამის ჩამოყალიბებისა და რეალიზაციისათვის. ასეთი პროგრამების სტრატეგიულ ამოცანად მიჩნეულია ტერიტორიის განვითარების პრიორიტეტების განსაზღვრა და მათი რეალიზაციის უზრუნველყოფი ინტეგრალური რესურსების მართვისა და გამოყენების ოპტიმალური სქემების შემუშავება და მოდელის განსაზღვრა. წარმატებას მიღწევა შესაძლებელი გახდება იმ რეგიონებში, რომლებიც შეძლებენ თავისი მიზნებისა და სურვილების და საკუთარ შესაძლებლობათა და უნარების დაბალანსებას, ანუ მდგრადი განვითარების ხელშემწყობი პირობების ჩამოყალიბებას, რაც ბევრად არის დამოკიდებულია მათი ინტეგრალური რესურსების სტრუქტურასა და მახასიათებლებზე. მიუხედავად იმისა, რომ რესურსების ტრადიციული კლასიფიკაციები წლების განმავლობაში უცვლელია და ხდება მხოლოდ ზოგიერთი რესურსის დასახელების კორექტირება და შინაარსის დაზუსტება, დრომ, განვითარების წინააღმდეგობრივმა ხასიათმა, სამეცნიერო-ტექნოლოგიურმა პროგრესმა, დღის წესრიგში დააყენა ასეთი კლასიფიკაციების დაზუსტების, გაფართოების, შინაარსობრივი კონკრეტიზაციისა და რაც მთავარია - რესურსების მრავალსახა თვისებებისა და პარამეტრების მიხედვით რანჟირების აუცილებლობა.

27. გ.თალაკვაძე, ზ.ლომსაძე. საქართველოს ინტეგრალური რესურსების მართვის ოპტიმიზაცია - ქვეყნის მდგრადი სოციალ-ეკონომიკური განვითარების ძირითადი ფაქტორი.

განხილულია ინტეგრალური რესურსების სრული და ობიექტურ შეფასების, მათი რაციონალური გამოყენებისა და მართვის სისტემების მნიშვნელობა და გავლენა ზოგადი განვითარების პროცესზე. ინტეგრალური რესურსები წარმოადგენს კაცობრიობის არსებობისა და განვითარებისათვის აუცილებელ და ხელშემწყობ ყველა არსებულ მატერიალურ და არამატერიალურ საშუალებათა და შესაძლებლობათა სიმრავლეს, ხოლო მათი მართვა (გამოყენების ოპტიმიზაცია, მდგრადობა, დაცვა) არის ქვეყნის სტაბილური წინსვლის მთავარი პირობა. რესურსების ეკონომიკის დარგში პირველად ხდება ინტეგრალური რესურსების ახალი, უნივერსალური ცნების შემოტანა და მისი განსაზღვრა; პრიორიტეტული რესურსების რაციონალური და ეფექტიანი მართვის ოპტიმალური რეჟიმების შემუშავება. ინტეგრალური რესურსების შემადგენლობაში ტრადიციულად მოაზრებული ბუნებრივი, მატერიალური და ადამიანური რესურსების გარდა, ახალი სახის რესურსების - პარციალური და მონაცემთა რესურსების შემოტანის მიზანშეწონილობის დასაბუთება და ინტეგრალური რესურსების უნივერსალური კლასიფიკაციის ჩამოყალიბება; საქართველოს ინტეგრალური რესურსების სტრუქტურის იდენტიფიცირება. განხილულია ინტეგრალური რესურსებისა და ქვეყნის განვითარების ძირითად პრიორიტეტებს შორის მჭიდრო კავშირი. საქართველოს განვითარების პრიორიტეტების განსაზღვრა და მათი რეალიზაციისთვის საკუთარი ინტეგრალური რესურსების გამოყენების ოპტიმიზაცია. საერთაშორისო პრაქტიკაში არსებული მსგავსი თემატიკისაგან წინამდებარე პროექტის განმასხვავებელი თავისებურება არის ის, რომ პირველად მოხდება ერთიან კომპლექსურ პროექტში ყველა კატეგორიის რესურსის სრული დახასიათება და ურთიერთდამოკიდებულებების ანალიზი. კვლევის ძირითად მეთოდად მიჩნეულია გამოყენებითი ანალიტიკის მეთოდი, რომლის არსი მდგომარეობს ინტეგრალური რესურსების მიმდინარე ეტაპისთვის ხელმისაწვდომი ინფორმაციისა და ანალიტიკური მასალების მოძიებაში და პრაქტიკული ამოცანების გადასაწყვეტად მათ გამოყენებაში. პროექტი ასევე ხელს შეუწყობს საქართველოში

გამოყენებითი ეკონომიკის პროექტებისადმი დაინტერესებას, ქვეყნის ინტეგრალური პოტენციალის შესწავლა-ანალიზსა და მის რაციონალურად გამოყენებას. პროექტში გამოყენებული კვლევების მეთოდები ეფუძნება კვლევის ობიექტების შესახებ სრულყოფილი და ობიექტური მონაცემების მოპოვებასა და შესაბამის დარგებში პროდუქციასა და მომსახურებაზე არსებული მოთხოვნების დაკმაყოფილებას. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა წარმოებული პროდუქციის და გასაწევი მომსახურების თვითღირებულების შემცირების, შესაბამისი საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნების დაკმაყოფილებისა და კონკურენტუნარიანობის ხარისხის ამაღლების საკითხების შესწავლას. შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება განხორციელდება დიფერენცირებულად, თითოეული სარესურსო კატეგორიის თავისებურებათა გათვალისწინებით. გათვალისწინებულია ასევე საზოგადოებრიობის, განსაკუთრებით ახალგაზრდობის აქტიური ჩართულობა, განათლების სისტემის პედაგოგთა და საჯარო მოხელეთა პროფესიული განვითარებისა და კვალიფიკაციის ამაღლება. პროექტის რეალიზაციამ ხელი ასევე უნდა შეუწყოს ქვეყნის ბიომრავალფეროვნების დაცვის, გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესების მომართულებით მიმდინარე კვლევების ეფექტიანობის ამაღლებას. პროექტი, მისი რეალიზაციის ფორმებისა და მიზნების ძირითადი შინაარსით ასახვას ჰპოვებს საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის მთის მდგრადი განვითარების ფაკულტეტის სასწავლო პროგრამებში ახალი სასწავლო დისციპლინის - „რესურსმცოდნეობის“ (ბაკალავრიატი და მაგისტრატურა) მსმენელთა მიერ წარმატებულ ათვისებაში. პროექტის ეფექტურობას გრძელვადიან პერსპექტივაში ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკური, საზოგადოებრივი, კულტურული და ტექნიკური პროგრესისათვის განაპირობებს მისი აქტუალურობა, რადგან ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის აუცილებელია პრიორიტეტების განსაზღვრა და მათი რეალიზაციისთვის საკუთარი რესურსების გამოყენების ოპტიმიზაცია, ინტეგრალური რესურსების ინოვაციური ცნების შემუშავება, მისი შინაარსისა და სტრუქტურის დადგენა, ქვეყნის განვითარების ძირითად პრიორიტეტებთან მათი უშუალო კავშირის დასაბუთება.

28. გივი თალაკვაძე, გიორგი თალაკვაძე. სარესურსო პოტენციალის ნეოინდუსტრიული პარადიგმა. წარმოების კაპიტალისტური წარმოების წესისა და ხისტი საბაზრო ეკონომიკის სისტემური კრიზისი, ნეოინდუსტრიული ეპოქის თავისებურებები აყალიბებენ მოქმედებებისა და პრაქტიკული საქმიანობის წინანდელთან შედარებით გაცილებით აჩქარებულ და თვისობრივად განსხვავებულ რეჟიმებსა და პირობებს, გლობალური განვითარების ახალ პარადიგმას. მხოლოდ მე-20 და 21-ე საუკუნეების მიჯნაზე იწყება იმის აღიარება, რომ კაცობრიობის აწმყო და მომავალი ინტეგრალური რესურსების არა მარტო ფლობასა, არამედ და უმთავრესად მათი რაციონალური გამოყენებისა და ოპტიმალური მართვის სისტემების ეფექტიანობაზეა დამოკიდებული. სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენიდან განვლილი პერიოდი, განსაკუთრებით კი 1991-2012 წლები, შეიძლება შეფასდეს მაღალი ეროვნული პოტენციალის არასაკმარისად გამოყენების ხანად, რამაც ქვეყნის ეკონომიკის დეგრადაცია, საკუთარი ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილის დროებითი დაკარგვა, მოსახლეობის თითქმის მესამედით შემცირება გამოიწვია. აღნიშნულ პერიოდში საქართველოში განადგურდა მრავალი სამრეწველო ობიექტი და დარგი, ფაქტობრივად შეწყდა ადგილობრივი სანედლეულო ბაზის შესწავლა და კომპლექსური ათვისება, არარაციონალურად გამოიყენებოდა საექსპორტო პოტენციალი, არასისტემური ხასიათი მიიღო უახლესი ტექნოლოგიების დანერგვამ. ბოლო ათწლეულში მდგომარეობის გაუმჯობესების მიუხედავად (შეწყდა მოსახლეობასა და ბიზნესზე უსამართლო და ძალადობრივი ზემოქმედება, აღმავალი ხასიათი მიიღო ევროკავშირთან და რიგ საკვანძო ქვეყნებთან, პირველ ყოვლისა ამერიკის შეერთებულ შტატებთან ურთიერთობებმა), ქვეყანას ჯერ კიდევ არ გააჩნია საკუთარ რესურსულ პოტენციალზე დაფუძნებული კომპლექსური

სამოქმედო პროგრამა, რომელიც უზრუნველყოფდა ეკონომიკის მდგრად განვითარებას, უმთავრესი ეკონომიკური პარამეტრების სასურველი სამიზნე მაჩვენებლების ჩამოყალიბებას, ევროკავშირთან ინტეგრაციის გაღრმავებას, მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას. განვითარების ასეთი პროგრამის შემუშავებისა და წარმატებით განხორციელებისათვის აუცილებლად მიგვაჩნია ქვეყნის ინტეგრალური რესურსული პოტენციალის (ბუნებრივი, ადამიანური, კომუნიკაციური, საინფორმაციო, ისტორიულ-კულტურული, საინვესტიციო, გეოსტრატეგიული და სხვ.) ოპტიმალური გამოყენება.

გაჩნდა სრულიად რეალური შესაძლებლობები ადამიანთა საცხოვრებელ პირობებზე არა მხოლოდ სამხედრო-პოლიტიკური და ეკონომიკური ბერკეტებით, არამედ ინტელექტუალური რესურსების გამოყენებით შექმნილი მაღალი ტექნოლოგიებით ზემოქმედებისა. უფრო მეტიც: დღევანდელმა ტექნოლოგიურმა მიღწევებმა ადამიანთა ქცევის ალგორითმების ჩამოყალიბებაზე გავლენის მოხდენის და მისი გარკვეული ინტერესების რეალიზაციას დაქვემდებარებულ ჩარჩოებში მოქცევის რეალური შესაძლებლობაც გააჩნია. განვითარების მიმდინარე ეტაპზე, რომელსაც „პოსტინდუსტრიულ“ ეტაპს უწოდებენ სულ უფრო მძლავრად და საშიში აგრესიულობით მიდის მუშაობა ადამიანთა სურვილების და მისწრაფებების ფორმირებაზე „გარედან“ გავლენის მოხდენაზე. ამ პირობებში განსაკუთრებული ყურადღება და ძალისხმევაა საჭირო ყოველი ქვეყნისათვის მხოლოდ მისთვის გამოსადეგი განვითარების მაქსიმალურად კონკრეტიზირებულ მოქმედებათა პროგრამის ჩამოყალიბებასა და რეალიზაციისათვის. ასეთი პროგრამების საკვანძო საკითხია ქვეყნის განვითარების პრიორიტეტები განსაზღვრა და მათი რეალიზაციის უზრუნველყოფელი ინტეგრალური რესურსების მართვისა და გამოყენების ოპტიმალური სქემებისა და რეჟიმების შემუშავება. საქართველოს შეუძლია ტრანსფორმირდეს უპრეცედენტო ინოვაციურ პოლიგონად, პირდაპირი მსხვილი ინვესტიციების, პრინციპულად ახალი ეკონომიკური რეჟიმებისა და საერთაშორისო და სუვერენული გარანტიებით უზრუნველყოფილი პროექტების კომპლექსური პროგრამების შემუშავებისა და რეალიზაციის სივრცედ, ანუ საქართველოს ინტეგრალური რესურსების ნეოინდუსტრიული პარადიგმის ადექვატურ სადემონსტრაციო და სარეალიზაციო სახელმწიფოდ.

7. ბეჭდური პროდუქციის გამოცემა უცხოეთში

7.1. მონოგრაფიები/წიგნები

ავტორი/ავტორები; მონოგრაფიის/წიგნის სათაური, საერთაშორისო სტანდარტული კოდი ISBN; გამოცემის ადგილი, გამომცემლობა; გვერდების რაოდენობა

Г.Талаквადзе, О.Паресишвили, В.Мирзаева (კოლექტიური მონოგრაფიის თანაავტორები) «Ресурсный потенциал и экономические реформы в условиях глобальной нестабильности». Коллективная монография Института Философии и Социологии Национальной Академии Наук Азербайджана - «Современные реформы: общеполитические основания», Баку, 2022 г. (იბეჭდება).

ვრცელი ანოტაცია (ქართულ ენაზე)

ავტორები აანალიზებენ რესურსების როლს განვითარებად ქვეყნებში ეკონომიკური რეფორმების გატარების პროცესში; ამავდროულად, მსოფლიოში განვითარებული პროცესების ფონზე, ხაზგასმულია ქვეყნის საკუთარი რესურსების პოტენციალის რეალიზაციისა და მართვის ოპტიმიზაციის აუცილებლობა. სტატიის მთავარი მიზანია სახელმწიფო სტრუქტურების ყურადღების მიქცევა არატრადიციული, ალტერნატიული რესურსების მეცნიერულ განვითარებაზე, ასევე რესურსების სექტორში ინტეგრირებული მიდგომის გამოყენების მიზანშეწონილობაზე.

მსოფლიო წესრიგის რადიკალური ტრანსფორმაციის, გლობალური ცვლილებების პირობებში, რომელსაც თან ახლავს მზარდი პოლიტიკური და ეკონომიკური არასტაბილურობა, რესურსების საკვანძო როლი სულ უფრო და უფრო აშკარა ხდება ქვეყნის მდგრადი ეკონომიკური განვითარების უზრუნველსაყოფად. საჭირო ხდება ქვეყნის, როგორც საერთაშორისო სამართლის სუვერენული სუბიექტის წარმოჩენა. რესურსების მზარდი დეფიციტის კონტექსტში ქვეყნის რესურსებით უზრუნველყოფის უფრო ფართო ხედვის ფორმირება თანამედროვე ეკონომიკური გამოწვევების პრიზმაში.

ერთ-ერთ პრიორიტეტულ ამოცანას წარმოადგენს, იმპორტზე დამოკიდებულების ხარისხის შემცირების აქტუალური საკითხები - რომელიც მოითხოვს ქვეყნის საკუთარი რესურსების განვითარების მიდგომების კონცეპტუალურ ცვლილებებს. სტატიის ავტორები გვთავაზობენ რესურსების სექტორის მართვის მეთოდების გაუმჯობესებას, საქართველოს მაგალიზე ნაჩვენებია ამ მხრივ არსებული შესაძლებლობები.

სპეციალისტების მომზადების და მათი შესაბამისი პროფესიული განვითარების აუცილებლობიდან გამომდინარე, შემოთავაზებულია ინტეგრალური რესურსების კონცეფციის აქტიური გამოვიყენება, რაც საშუალებას გვაძლევს განვიხილოთ ეს სფერო, როგორც ერთიანი სინერგეტიკული სისტემა შიდა კორელაციებით და ძირითადი ყურადღება მივაქციოთ წინსვლითი განვითარებისა და ეფექტიანი მართვის უზრუნველყოფის პრობლემატიკას. გლობალური ეკონომიკური ტენდენციების რესურსულ ეკონომიკაზე გავლენა, ახალი სისტემატური მიდგომები და ხედვები რესურსების პრობლემასთან დაკავშირებით იწვევს ამ სფეროების განვითარების აუცილებლობის გააზრებას ეკონომიკური სტაბილურობის განმტკიცების, ქვეყნის უსაფრთხოებისა და სუვერენიტეტის უზრუნველსაყოფად.

7.3. სტატიები

ავტორი/ავტორები; სტატიის სათაური, ციფრული (დიგიტალური) საიდენტიფიკაციო კოდი DOI; ჟურნალის/კრებულის დასახელება და ნომერი/ტომი ISSN-ის მითითებით; გვერდების რაოდენობა

1. T.Patarkalashvili. **The Role of Urban and Peri-Urban Forests in Preserving Biodiversity and Mitigation of Climate Change.** Journal of Soil Science and Plant Physiology. Vol.4, Issue 1, pp.4. ISSN: 2694-6157, DOI: <https://doi.org/10.36266/JSSPP/146>, 2022.
2. T.Patarkalashvili. **Noise Pollution is one of the Main Health Impacts in Big Cities Today. Pollution and Public Health.** Vol.2(1) 3 pp. ISSN: 2578-8957. DOI: 10.31579/2578-8957/016, 2022.
3. T.Patarkalashvili, N. Mirianashvili. **Prospects and Challenges of Alternative Renewable Energy Resources Development in Georgia.** Journal of Earth and Environmental Science Research. Vol.4(1): 1-6. ISSN: 2634-8845, 2022

ვრცელი ანოტაცია (ქართულ ენაზე)

1. T.Patarkalashvili. **The Role of Urban and Peri-Urban Forests in Preserving Biodiversity and Mitigation of Climate Change.** სტატიაში განხილულია ქ.თბილისის ურბანული და პერი-ურბანული ტყეებისა და სხვა მწვანე ნარგაობის თანამედროვე მდგომარეობა. აღნიშნულია, რომ 1960-იან წლებში საქართველო მაშინდელ 16 რესპუბლიკას შორის მე-15 ადგილზე იყო ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებული მწვანე ნარგაობის მიხედვით რაც შეადგენდა დაახლოებით 12 მეტრ კუბს. იმ პერიოდისათვის საბჭოთა კავშირის ზოგიერთ დადაქალაქებში მოსკოვში, კიევში, ეს მაჩვენებელი 20-25 კუბ. მეტრს შეადგენდა, აღარაფერს ვიტყვით ევროპის დედაქალაქებზე სადაც ერთ სულზე მოდიოდა 30 და მეტი კუბ. მეტრი მწვანე ნარგაობა. 1960-იან წლებში დედაქალაქის მოსახლეობა შეადგენდა დაახლოებით 750-800 ათას მოსახლეს და თუ იმ პერიოდში ერთ სულზე მოდიოდა 12 მეტრ კუბი მწვანე ნარგაობა ახლანდელი თითქმის გაორმაგებული მოსახლეობის პირობებში გასაგები გახდება რა პირობებში უწევს

ცხოვრება ქალაქის მცხოვრებლებს. უკანასკნელ წლებში ქალაქში დარგული მცირე ზომის ხეები, ბუჩქები და ნახევარ-ბუჩქები მხოლოდ დეკორაციაა და მეტი არაფერი, ვინაიდან მცირე ვარჯებისა და ბიომასის გამო მათ მნიშვნელოვანი ზეგავლენის მოხდენა არ შეუძლიათ ქალაქის ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე. ქალაქის ეკოლოგიაზე ყველაზე დიდ უარყოფით გავლენას ახდენს მსუბუქი ავტოტრანსპორტი რომელიც ძირითადად შესდგება მეორადი და ვინ იცის მერამდენე ასაკის ავტომობილებისაგან. ეს და კიდევ ბევრი სხვა პრობლემებია განხილული სტატიაში რომელთა მოყვანა ანოტაციაში ვერ მოხერხდება მისი ფორმატის გამო.

2. T.Patarkalashvili. Noise Pollution is one of the Main Health Impacts in Big Cities Today. Pollution and Public Health.

ამჟამად გარემოს ხმაურით დაბინძურება ჰაერის დაბინძურებასთან ერთად ითვლება ყველაზე დიდ საფრთხედ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების დედაქალაქებში და სხვა დიდ ქალაქებში. უნდა ვაღიაროთ, რომ დიდი ქალაქების ხმაურით გარემოს დაბინძურებას უკანასკნელ დრომდე არ ექცეოდა სათანადო ყურადღება და ფაქტიურად უგულვლყოფილი იყო თუმცა მეცნიერებმა უკანასკნელ წლებში დაამტკიცეს, რომ გარემოს ხმაურით დაბინძურება არა თუ ნაკლებია ჰაერის დაბინძურებაზე სხვადასხვა მომწამვლავი აირებით, არამედ ხშირად კიდევაც აჭარბებს მას. გარემოს ხმაურით დაბინძურება უმთავრესი პრობლემაა როგორც ადამიანისთვის, ასევე გარე სამყაროსათვის. ხმაურით ხანგრძლივი ზემოქმედება გამაღიზიანებლად მოქმედებს ადამიანებზე, უარყოფითად მოქმედებს ძილზე და ადამიანთა გულსისხლძარღვთა და მეტაბოლიზმის სისტემებზე. ხმაური გამაღიზიანებლად მოქმედებს სკოლის მოსწავლეებზე, აქვეითებს მათ მახსიერების უნარს. ეს განსაკუთრებით შესამჩნევია აეროპორტებთან ახლოს განლაგებულ სკოლების მოსწავლეებზე. მსოფლიოს ჯანდაცვის ორგანიზაციის გაიდლაინების მიხედვით ღამის საათებში ხმაურის დონე არ უნდა აღემატებოდეს 30-35 დეციბელს დაახლოებით ასეთივე მონაცემებია რეკომენდებული სასკოლო ოთახებში არაუმეტეს 40 დეციბელისა საუკეთესო სასწავლო პირობების შესაქმნელად. ევროკავშირის მონაცემების მიხედვით ევროკავშირის მოსახლეობის 40% განიცდის ხმაურის 55 დეციბელიან ზემოქმედებას, 20% 65 იან ზემოქმედებას, ხოლო 30% 55 დეციბელიაქნ ზემოქმედებას.

3. T.Patarkalashvili, N. Mirianashvili. Prospects and Challenges of Alternative Renewable Energy Resources Development in Georgia.

წიაღისეული ენერგო მატარებლების შეცვლა განახლებადი ენერგო რესურსებით დღეისათვის უმწვავესი მსოფლიო პრობლემაა თუ მხედველობაში მივიღებთ ბუნებრივი წიაღისეული რესურსების თანდათანობით შემცირებას და მუდმივად მზარდ კლიმატურ ცვლილებებს. მჟამად მსოფლიოში სულ უფრო დიდი მზარდაჭერა აქვთ ისეთ განახლებად ენერგო რესურსებს როგორიცაა მზისა და ქარის ენერგია რომლებიც გამოიმუშავენ ელექტროენერგიას ნახშირორჟანგის მაგნე ემისიების გამოტყორცნის გარეშე. წიაღისეული ენერგომატარებლების ჩანაცვლება განახლებადი ალტერნატიული ენერგო წყაროებით აქტუალურია საქართველოშიც. შექმნილია განახლებადი ენერგიების გამოყენების გეგმა 2030 წლამდე პერიოდისათვის როგორიცაა ტრანსპორტი, ელექტროენერგიის გამომუშავება გათბობა-გაციების სისტემები და სხვა. განახლებადი ენერგო რესურსები მოიცავს მზისა და ქარის ენერგიას, ზღვის ტალღების ენერგიას, ვარდნილი წყლის ენერგიას, გეოთერმულ ენერგიას, ბიოენერგიას და სხვა. განახლებადი ენერგო რესურსები სხვადასხვანაირია, მაგალითად გეოთერმული ენერგია საჭიროებს დედამიწიდან მის ამოქაჩვას, ამიტომ გეოთერმული რესურსებისათვის დედამიწის გაბურღვა ამავედროულად შეიცავს ნავთობის ამოღებას. მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს ბიომასის მისაღებად საჭიროა ხეტყისა და ბიოლოგიური ნარჩენების გამოყენებას, აგრეთვე სოსოფლო-სამეურნეო ნარჩენების გამოყენებას და ნარჩენების ორმოებში დაგროვილი გაზის ენერგიის გამოყენებას. განახლებადი ენერგო რესურსების გამოყენება ნაკლები ეკოლოგიური ზიანის მომტანია გარე სამყაროსათვის აქედან გამომდინარე ნაკლებად მოქმედებს კლიმატის ცვლილებაზე.

8. სამეცნიერო ფორუმების მუშაობაში მონაწილეობა

8.1. საქართველოში

მომხსენებელი/მომხსენებლები; მოხსენების სათაური; ფორუმის ჩატარების დრო და ადგილი

1. ქვეზირიშვილი-ნოზაძე. „ევროპის „მწვანე შეთანხმება“ და მისი გავლენა საქართველოს ენერგეტიკულ სექტორზე“, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი (SEU) საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია: „ევროპის მწვანე შეთანხმება და მისი პოლიტიკური, სამართლებრივი და ეკონომიკური ზეგავლენა საქართველოზე“. 11 თებერვალი, 2022წ. თბილისი.

2. ქვეზირიშვილი-ნოზაძე. „ენერგორესურსები, როგორც პოლიტიკური ზეწოლის ინსტრუმენტი რუსეთისთვის და სად არის საქართველოს ენერგოდამოუკიდებლობის გასაღები?“ საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის 100 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია „მულტიდისციპლინარული სამეცნიერო კვლევების გლობალური პრაქტიკა“, 24-26 ივნისი, 2022 წ. თბილისი.

3. ქვეზირიშვილი-ნოზაძე. „მზის ენერგიის გამოყენების ახალი ჰორიზონტები საქართველოში მდგრადი განვითარების კუთხით“, მე-2 ინტერნაციონალური კონფერენცია: „მულტიდისციპლინარული სამეცნიერო კვლევების გლობალური პრაქტიკა“, 26-28 ივლისი, 2022წ., ბათუმი.

4. ქვეზირიშვილი-ნოზაძე. „რუსეთ-უკრაინის ომით განპირობებული ახალი გეოპოლიტიკური გარემოებები ევროკავშირისა და საქართველოსთვის“, აკაკი წერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის, სამართლისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის 30 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი მე-V საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია: „თანამედროვე განვითარების ეკონომიკური, სამართლებრივი და სოციალური პრობლემები“. 30 სექტემბერი, 2022 წ., ქუთაისი.

5. პ.კოლუაშვილი, ე.ბარათაშვილი, მ.სირაძე. კლასტერები მეღვინეობაში. ევროკავშირის გამოცდილება *Foreign experience of the cluster approach in the development of winemaking* საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „მსოფლიო მევენახეობა - მეღვინეობა: ისტორია, თანამედროვეობა და მდგრადი განვითარების პერსპექტივები“ თბილისი, 01.07.2022.. 10-15 გვ.

6. პ.კოლუაშვილი, ლ.არაბიძე. საქართველოს ტრადიციული მეღვინეობის მოდერნიზაციის გზები *Ways to modernize Georgian traditional winemaking*. 16 საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „მსოფლიო მევენახეობა - მეღვინეობა: ისტორია, თანამედროვეობა და მდგრადი განვითარების პერსპექტივები“ თბილისი, 01.07.2022. -20 გვ.

7. პ.კოლუაშვილი, ნ.ჩიხლაძე. კრიზისული მოვლენების თეოლოგიურ-ეკონომიკური გააზრების საკითხისათვის. VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“ შრომების კრებული. თსუ, 2022 წლის 4-5 ნოემბერი.

8. პ.კოლუაშვილი, ი.მაისურაძე. რეგიონის აგრარული სექტორის განვითარების სტრატეგიისათვის. სტუ-ს ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი, მონოგრაფიების სერიიდან „გლობალიზაცია და ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები“. <https://doi.org/10.36073/978-9941-28-893-7>, გვ.79-83.

9. პ.კოლუაშვილი, გ.ბაღათურია. რა უნდა გაიზიაროს საქართველომ საჯარო-კერძო პარტნიორობის ევროპული გამოცდილებიდან. სტუ-ს ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი, მონოგრაფიების სერიიდან „გლობალიზაცია და ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები“. <https://doi.org/10.36073/978-9941-28-893-7>, გვ.84-88.

10. N.Grdzelishvili, L.Kvaratskhelia. „COMPLEX ASSESSMENT OF TOURISM DEVELOPMENT RESOURCES THE MAIN DIRECTIONS OF USING THE METHODOLOGY“. International Conference on Global Practice of Multidisciplinary Scientific Studies Dedicated to the 100th Anniversary of "Georgian Technical University - GTU" June 24-26, 2022 / Tbilisi, Georgia

11. ნ.გრძელიშვილი, ლ.კვარაცხელია. „ტურიზმის განვითარების რესურსების კლასიფიკაციის ევროპული მიდგომები“. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „საქართველო და ევროინტეგრაცია“ 28 - 29 ივლისი 2022 სტუ.
12. ნ.გრძელიშვილი. „ევროკავშირის ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკის ასპექტები“ საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „საქართველო და ევროინტეგრაცია“ 28 - 29 ივლისი 2022, სტუ.
13. ნ.გრძელიშვილი, ლ.კვარაცხელია. „ეკოტურიზმის და ტყის რეკრეაციისა შეფასების ასპექტები“ ახალი უმაღლესი სასწავლებელი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი. ი. ჟორდანias სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრი საქართველოს ეკოლოგიურ მეცნიერებათა აკადემია. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ეკოლოგიის თანამედროვე პრობლემები“ ბათუმი, საქართველო, 16-17 ოქტომბერი, 2022 გვ.111-118. შრომები ტომი VIII კონფერენცია ეძღვნება საქართველოს ეკოლოგიურ მეცნიერებათა აკადემიის ყოფილი პრეზიდენტის ბატონ მარატ ციციშვილის 80 წლის იუბილეს.
13. ი.არჩვაძე. იაფი საწვავის მნიშვნელობა სახელმწიფო დაკვეთით დასაქმებული ფერმერებისათვის. – III რესპუბლიკური სამეცნიერო კონფერენცია, მიძღვნილი ეკონომისტის დღისადმი. - გორი, 11 სექტემბერი 2022 წ.

მოხსენების ანოტაცია (საჭიროა იმ შემთხვევაში, თუ მოხსენება ფორუმის მასალებში ან სხვა გამოცემაში არ გამოქვეყნებულა)

8. 2. უცხოეთში

მომხსენებელი/მომხსენებლები; მოხსენების სათაური; ფორუმის ჩატარების დრო და ადგილი

1. **P.Koguashvili, M.Chechelashvili. Regional and sectoral guidelines for food production. International scientific innovations in human life.** Proceedings of XI International Scientific and Practical Conference. Manchester, Cognum Publishing House. United Kingdom. 11-13 May, 2022. ISBN 978-92-9472-195-2. Pages 684 -694.
2. **P.Koguashvili, E.Baratashvili, I.Maisuradze. Food clusters as a tool for increasing the efficiency of agribusiness functioning. Modern science innovations and prospects.** Proceedings of VI International and Practical Conference. Stocholm, SSPG Publish. Sweden 6-8 March, 2022. ISBN 978-91-87224-02-7. Pages 198-210.
3. **T. Patarkalashvili. Deforestation and Forest Degradation Greatly Accelerate Climate Change Process.** 5th International Conference on Environmental Sustainability and Climate Change & Recycling and Waste Management (Joint Event) November 07-08, 2022. Millennium Hotel Park, Charles De Gaulle, Paris, France. Coalesce Research Group, 2022.
4. **N.Grdzelishvili, L.Kvaratskhelia. „Opportunities for Sustainable Development of Tourism in the Mountainous Regions of Georgia / Gürcistan’ın Dağlık Bölgelerinde Sürdürülebilir Turizm Gelişimi için Fırsatlar“**, USBK 2022 Istanbul Gelisim University International Congress of Applied Social Sciences, March 10-11, 2022 Istanbul pp.104.
5. **N.Grdzelishvili, N.Gogolauri. „Ways to improve Human Resource Management in Local self-governments of Georgia“.** Belarus State Economic University (BSEU).2022.
6. **Н.Грдзелишвили. „Демографическая ситуация в Грузии и религиозные конфессии“.** С.31 Минская духовная академия, Белорусский государственный университет, экономический факультет кафедра международной политической экономии Белорусский институт стратегических исследований (БИСИ) Социум и христианство. Сборник статей участников VI Международной научно-практической конференции. 28–30 января 2022 г., Минск
7. **N.Grdzelishvili, L.Kvaratskhelia. INNOWACYJNE POMYSŁY NA ODPOCZYNEK W CZASIE WOLNYM OD PRACY W RAMACH TURYSTYKI NA WSI W OKRESIE PANDEMII**

KORONOWIRUSA SARS Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich Filia w Białymstoku Studenckie Koło Naukowe „Hossa” Uniwersytet w Białymstoku, Studenckie Koło Naukowe Ekonomistów Turystyki Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Białymstoku Towarzystwo Zapobiegania Tonięciom i Ratowania Tonących w Białymstoku . **SERDECZNIE ZAPRASZAJĄ NA IX MIĘDZYNARODOWĄ KONFERENCJĘ NAUKOWO-PRAKTYCZNĄ NAUCZYCIELI I STUDENTÓW (ONLINE).** CoV-2. Białystok 26 lutego (sobota) 2022 godz

მოხსენების ანოტაცია (საჭიროა იმ შემთხვევაში, თუ მოხსენება ფორუმის მასალებში ან სხვა გამოცემაში არ გამოქვეყნებულა)

1. P.Koguashvili, M.Chechelashvili. Regional and sectoral guidelines for food production.

International scientific innovations in human life. მოხსენება ეძღვნება ეროვნული სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემის მოგვარების სხვადასხვა შესაძლებლობებს, რაც, ავტორების აზრით, მნიშვნელოვან ძალისხმევას მოითხოვს როგორც ცენტრალურ, ისე რეგიონულ დონეზე. ავტორები აღნიშნავენ, რომ უფლებამოსილების განაწილება ცენტრსა და რეგიონებს შორის ზრდის ამ უკანასკნელის როლსა და პასუხისმგებლობას სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემის გადაჭრაში. სტატიაში აღნიშნულია, რომ რეგიონულ დონეზე გადასაჭრელი ამოცანები დამოკიდებულია კონკრეტულ რეგიონში არსებული საკვები პროდუქტების შესაძლებლობებზე. ავტორებს მიაჩნიათ, რომ ამ შესაძლებლობების რეალიზაციის საფუძველი უნდა მომზადდეს ეროვნულ დონეზე სურსათის წარმოების სტიმულირებით, მისი შესყიდვისთვის საჭირო სახსრების დაგროვებით და სურსათის დაზღვევისა და მობილიზაციის მარაგის შექმნით.

სასურსათო უსაფრთხოება ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური უსაფრთხოების ერთერთ ქვაკუთხედს წარმოადგენს. მისი უზრუნველყოფა კი შეუძლებელია ძლიერი აგრარული სექტორის, გამართული სოფლის მეურნეობის, შრომის მწარმოებლურობისა და სასურსათო პროდუქციის ძირითადი სახეობებით თვითუზრუნველყოფის მაღალი დონის გარეშე. აღნიშნულის მიღწევა კი შესაძლებელია მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ აგრარული სექტორის ძლიერი მხარდაჭერის, ამ სფეროში დასაქმების მაღალი სტიმულირებისა და მოტივაციით, რომლის ერთერთ ყველაზე აპრობირებულ და ეფექტიან ფორმას სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სუბსიდირება წარმოადგენს. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების კონკურენტუნარიანობა ღია ბაზრის პირობებში ერთდროულად აწყდება ორგვარ გამოწვევას: შიდა დარგობრივ კონკურენციას - როდესაც სხვა ქვეყნებიდან შემოსული იაფი პროდუქცია ჯაბნის სამამულო პროდუქციას და ფაქტობრივად, არა მარტო აძევებს მას ბაზრიდან, არამედ საერთოდ, არარენტაბელურს და ეკონომიკურად წამგებიანად ხდის მის წარმოებას ქვეყანაში და დარგათშორის კონკურენციას - როდესაც შრომის უფრო მაღალი მწარმოებლურობის გამო ინვესტიციები უფრო მიმზიდველია ეკონომიკის სხვა დარგებში, ისევე როგორც წარმოების სტიმულირებისათვის აუცილებელი რენტაბელობის დონე. აღნიშნულის დაძლევა შესაძლებელია მხოლოდ აგრარული სექტორის შიდა დარგობრივ და დარგათშორის კონკურენციაში სახელმწიფოს ძლიერი მხარდაჭერით. ამგვარი მხარდაჭერის მაგისტრალური გზა კი წარმოების უმნიშვნელოვანესი, შეუცვლელი და მზარდი ღირებულების მქონე საწვავის სუბსიდირებაზე გადის. სახელმწიფო დაკვეთაზე მომუშავე ფერმერებს სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოებისათვის საწვავი მაქსიმალურად შეღავათიანი ფასით უნდა მიეწოდებოდეთ, ხოლო მთლიანობაში აგრარული პროდუქციის წარმოებისათვის საჭირო რესურსების (საწვავი, ელექტროენერგია, მინერალური სასუქი, ტექნიკა, etc.) ფასების ინდექსი არ უნდა აღემატებოდეს აგრარული პროდუქციის ღირებულების ინდექსს, ასეთის წარმოშობის შემთხვევაში კი სხვაობა ფერმერების სასარგებლოდ უნდა იფარებოდეს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

2. P.Koguashvili, E.Baratashvili, I.Maisuradze. Food clusters as a tool for increasing the efficiency of agribusiness functioning. Modern science innovations and prospects. დადასტურებულია, რომ ქართული აგრობიზნესის ფუნქციონირების ეფექტიანობის გაზრდის ერთ-ერთი ინსტრუმენტი არის სურსათის კლასტერების საზღვრებში მისი ფუნქციონირება. კლასტერული ორგანიზაცია ითვალისწინებს წარმოების კონცენტრაციას და სპეციალიზაციას პროდუქციის წარმოების, შენახვის, გადამამუშავების და გაყიდვის დახურული ციკლების გარკვეულ ტერიტორიაზე ფორმირებით ინტეგრაციის პრინციპებით კორპორატიზაციისა და თანამშრომლობის მექანიზმების გამოყენებით კლასტერული სუბიექტებისთვის კონკურენტუნარიანი პროდუქტების მისაღებად და მომგებიანობის გაზრდა. ხაზგასმულია კვების რეგიონალური კლასტერის ნიშნები. შემუშავებულია კვების კლასტერის მოდელი, როგორც მწარმოებლების, გადამამუშავებელი და დამხმარე საწარმოების - ტექნიკური საშუალებების, აღჭურვილობის და სხვა მატერიალური და ტექნოლოგიური რესურსების მწარმოებლების, აგრეთვე კვლევითი ინსტიტუტების მწარმოებელთა კვლევითი და წარმოების თვითმმართველი ასოციაცია. ინოვაციები წარმოებაში. ინოვაციებზე ორიენტირებული კლასტერული სისტემის განმსაზღვრელი ვექტორია აგრობიზნესის საწარმოების ეფექტური ფუნქციონირების უზრუნველყოფა და კონკურენტუნარიანობის გაზრდა მიკრო და მაკრო დონეზე. შემოთავაზებულია კლასტერის ფუნქციონირების ეფექტურობის შეფასების ინდიკატორები, სინერგიის გათვალისწინებით ეფექტი.

2022 წლის სხვა მნიშვნელოვანი აქტივობები

რედაქტირება/რეცენზირება:

1. რედაქტორები: პროფ. **პ.კოლუაშვილი**, პროფ. ვ.ფარცვანია. Георгий Малашиха - „Ненависть к капитализму и коммунизму“ - изд. Palmarium academic publishing. 887стр. ISBN 978-3-639-66982-1;
2. **პ.კოლუაშვილი** - ნ.რუსაძის სახელმძღვანელო „საჯარო მმართველობა: სალექციო კურსი, ქეისები, ტესტები“ (ISBN 978-9941-8-4649-6, „ივერიონი“, თბილისი, 2022, -378 გვ.).

მიმართვები/წერილები:

1. **პ.კოლუაშვილი** - მიმართვა საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე ბ-ნ შ. პაპუაშვილს საკითხზე - საქართველოში კოოპერაციის პროცესის სამართალაზრივი რეგულირების შესახებ;
2. **პ.კოლუაშვილი** - წერილი საქართველოს პრემიერ მინისტრ ბ-ნ ი.დარიბაშვილს „სოფლად კოოპერაციის პროცესის სტიმულირებისთვის“ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ კანონში 2019 წელს შეტანილი ცვლილებების და დამატებების გამოსწორების საკანონმდებლო წინადადების შესახებ;
3. **პ.კოლუაშვილი, დ.მამუკელაშვილი** - მიმართვა საქართველოს პარლამენტის აგრარულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარისა და საქართველოს სოფლის გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრისადმი კანონში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ შესატანი ცვლილებების და დამატებების შესახებ;
4. **პ.კოლუაშვილი** - მიმართვა საქართველოს პარლამენტისა და მთავრობისადმი თემაზე „მიწა და სახელმწიფო“ - საქართველოს მიწის რესურსების მნიშვნელოვნელობის შესახებ.

პრეზენტაციები/მოხსენებები:

1. **გ.თალაკვაძე** - დუშეთის მუნიციპალიტეტის ინტეგრალური რესურსების რაციონალური გამოყენება“, დუშეთის მუნიციპალიტეტის მერიის აპარატი, დუშეთი, 21 იანვარი, 2022წ.;
2. **გ.თალაკვაძე** - „პროექტების შემუშავებელი საერთაშორისო ცენტრი“, საქართველოში UNDP-ის წარმომადგენლობის ოფისი, 07 თებერვალი, 2022 წ.;

3. **გ.თალაკვაძე** - „საქართველოს სარესურსო პოტენციალის მართვა: ანალიზი, პროექტები“ საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საინჟინრო ფიზიკის დეპარტამენტი, 23 მარტი, 2022.;
4. **გ.თალაკვაძე** - „ალტერნატიული ენერგეტიკის საინვესტიციო პროექტები“, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, 03 ივნისი, 2022 წ.;
5. **გ.თალაკვაძე** - „საქართველოს ინტეგრალური რესურსები - ალტერნატიული ენერგეტიკის პროექტები“, საქართველოს ენერგეტიკის განვითარების ფონდი, 24 მაისი, 2022 წ.;
6. **გ.თალაკვაძე** - ინტეგრალური რესურსების მართვის შესახებ“, კავკასიის უნივერსიტეტის რექტორატი, 19 ოქტომბერი, 2022 წ.;
7. **გ.თალაკვაძე** - „საქართველო 2022- პრიორიტეტები და რესურსები“, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო საბჭო, 22.10.2022.;
8. **გ.თალაკვაძე** - „რეგიონალური ინტეგრალური რესურსების გამოყენების ოპტიმიზაცია“, სტუ-ს მთის მდგრადი განვითარების ფაკულტეტი, 13.12.2022;
9. 2022 წლის 6 ივნისს, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიაში გაიმართა „საქართველოს მთიანეთის კომპლექსური შესწავლის კომისიის“ სხდომა, რომელზეც მოხსენებით "საქართველოს ეკონომიკის ტრანსფორმაციის ძირითადი ტენდენციები" წარდგა ამავე კომისიის წევრი, ეკონომიკის დოქტორი, ცენტრის უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი **ნოდარ გრმელიშვილი**.

მონაწილეობა საგრანტო კონკურსებში:

1. სსიპ შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ გამოცხადებულ ინფრასტრუქტურის საგრანტო კონკურსში „სსიპ - უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების დამოუკიდებელი სამეცნიერო-კვლევითი ერთეულების მატერიალურ ტექნიკური ბაზის განახლების ხელშეწყობის კონკურსი“. სადაც ცენტრმა მონაწილეობა მიიღო მე-2 და მე-5 ლოტებში. გაიმარჯვა მე-5 ლოტში;
2. სსიპ შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ გამოცხადებულ საგრანტო კონკურსში - „საქართველოს საზღვრისპირა რეგიონების შემსწავლელი სამეცნიერო კვლევითი პროექტებისათვის - I ლოტი“. საკონკურსო პროექტის სახელწოდება: „მარნეულის მუნიციპალიტეტის ინტეგრალური რესურსების მართვის ოპტიმიზაცია ქვეყნის საზღვრისპირა ტერიტორიების მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი“. მაქსიმალური 15 ქულიდან პროექტი შეფასდა 11 ქულით;
3. სსიპ შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ გამოცხადებულ საგრანტო კონკურსში - „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიების შემსწავლელი სამეცნიერო კვლევითი პროექტებისათვის - I ლოტი“. საკონკურსო პროექტის სახელწოდება: „აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ბუნებრივი რესურსების ელექტრონული საინფორმაციო პლატფორმის შემუშავება“. მაქსიმალური 15 ქულიდან პროექტი შეფასდა 10 ქულით.

ჯილდოები:

1. 15.10.2022წ. სტუ-ს ი.ჭორდანას სახელობის საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრის მინერალური და ენერგეტიკული რესურსების განყოფილების გამგე, მთ. მეცნიერი თანამშრომელი, გეოლოგია-მინერალოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი **გიორგი მაღალაშვილი** საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის წინაშე გაწეული განსაკუთრებული დამსახურებისათვის დაჯილდოვდა სტუ-ს „ოქროს მედლით“;
2. მეცნიერების მსოფლიო დღესთან დაკავშირებით, 2022 წელს საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნულმა აკადემიამ ეკონომიკის დარგში სამეცნიერო მიღწევებისათვის აკადემიის საპატიო სიგელით დააჯილდოვა ცენტრის უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ეკონომიკის დოქტორი **ნოდარ გრმელიშვილი**.